

**KONFLIK PSIKIS PARAGA UTAMA WONTEN ING NOVEL
NALIKA PRAU GONJING ANGGITANIPUN ARDINI
PANGASTUTI**

SKRIPSI

**Dipunajengaken dhateng Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Minangka Jejangkeping Pandadaran
Anggayuh Gelar
*Sarjana Pendidikan***

**Kasusun dening
Aulia Kristanti
NIM 10205241044**

**PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA
JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
2014**

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan “*Konflik Psikis Paraga Utama wonten ing Novel Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*” menika sampun pikantuk palilah saking *pembimbing* kangge dipunujekaken.

Yogyakarta, 26 Juni 2014

Pembimbing

Dr. Suwardi, M.Hum

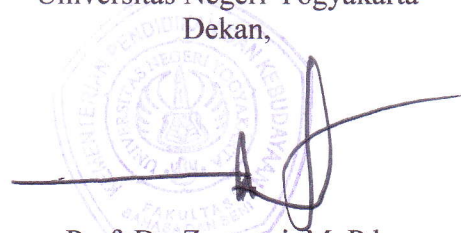
NIP. 19640403 199001 1 004

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan “Konflik Psikis Paraga Utama wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*” menika sampun dipunandharaken wonten ing pendadaran sangajenging *Dewan Penguji* tanggal 3 Juli 2014 saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI			
Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Drs. Hardiyanto, M. Hum.	Ketua Penguji		11-07-14
Venny Indria Ekowati, S.Pd., M.Litt	Sekretaris Penguji		11-07-14
Afendy Widayat, M. Phil.	Penguj 1		11-07-14
Dr. Suwardi, M. Hum.	Penguj 2		11-07-14

Yogyakarta, 12 Juli 2014
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M. Pd.
NIP 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tapak asma wonten ing ngandhap menika, kula :

Nama : Aulia Kristanti

NIM : 10205241044

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharaken bilih skripsi menika saking asiling garapanipun kula piyambak. Samangertos kula, skripsi menika boten ngewrat seratan dening tiyang sanes, kajawi bab tartamtu ingkang kula pendhet minangka sarana kangge dhasar panyeratan kanthi nggatosaken tata cara saha paugeran panyeratan skripsi. Menawi kasunyatanipun kabukten bilih wedharan menika boten leres, sedayanipun dados tanggel jawab kula piyambak.

Yogyakarta, 26 Juni 2014

Panyerat,

Aulia Kristanti

SESANTI

Segala kesulitan dan perjuangan pada hari ini adalah harga yang harus kita bayar untuk prestasi dan kemenangan di hari esok. (William J. H. Boetcker)

PISUNGSUNG

Kanthi raos syukur wonten ing ngarsanipun Gusti Allah SWT, skripsi menika kula aturaken dhumateng tiyang sepuh kula Bapak Gito saha Ibu Nuryani ingkang tansah paring tresna, pandonga, panjurung, penyengkuyung saha pambiyantu wiwit purwa dumugi wasana.

PRAWACANA

Puji sukur konjuk wonten ing ngarsaning Gusti Allah SWT ingkang tansah paring berkah, rahmat, sarta hidayah dhateng panyerat, satemah skripsi kanthi irah-irahan “Konflik Psikis Paraga Utama wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti” saged purna kanthi lancar boten wonten pepalang satunggal menapa. Skripsi menika dipunserat kangge jangkepi salah satunggaling sarat pikantuk *gelar* sarjana pendidikan.

Seratan skripsi menika saged kalaksanan amargi pikantuk panyengkuyung saking sedaya pihak. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun dhumateng:

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, M. Pd. minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni ingkang sampun paring idin saha kalodhangan kangge nyerat skripsi menika.
2. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. minangka Pangarsa Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah saha *pembimbing* ingkang sampun paring bimbingan, wewarah, ilmu, panjurung saha pandom salebeting kula sinau wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
3. Bapak Hardiyanto, M. Hum. minangka Dosen Penasehat Akademik ingkang sampun paring nasehat saha wewarah ing sadangunipun kuliah.
4. Bapak saha Ibu Dosen Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh miwah panjurung maneka warni ingkang murakabi tumrap panyerat.
5. Staff admin Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah inggih menika bapak Agus ingkang sampun mbiyantu panyerat salaminipun ngangsu kawruh.
6. Tiyang sepuh kekalih, Fendi, Adit, Ahmad saha sedaya kulawarga ingkang sampun paring donga, panjurung saha panyengkuyung tumrap panyerat.
7. Kanca-kanca ingkang kula tresnani Dwi Prastanti, Daniari, Fitri, Dwi Yuni, Zamsi, Tia, Rista, Eky, Anggi, Hanifah, Desinta, Fluorida, Ria, Indra, Teguh, Rani, Elva, Ira saha Ndana ingkang sampun paring pambiyantu saha panyengkuyung.

8. Kanca-kanca PBD kelas B angkatan 2010 ingkang tansah paring panjurung saha pambiyantunipun.
9. Sedaya pihak ingkang sampun paring panyengkuyung.

Panyerat rumaos bilih skripsi menika taksih tebih saking kasampurnan, pramila sedaya panyaruwe saha pamrayogi ingkang tumuju murih langkung sae, jangkep saha sampurnaning skripsi menika, tansah katampi kanthi bingahing manah saha atur agunging panuwun. Wasana kanthi raos andhap asor panyerat gadhah pangajap mugi-mugi skripsi menika saged murakabi tumrap sedayanipun.

Yogyakarta, Juni 2014

Panyerat,

Aulia Kristanti

WOSING SERATAN

	Kaca
IRAH-IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
WOSING SERATAN	ix
DHAFTAR <i>TABEL</i>	xi
DHAFTAR <i>LAMPIRAN</i>	xii
DHAFTAR CEKAKAN	xiii
SARINING PANALITEN	xiv
 BAB I PURWAKA	 1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	4
C. Watesaning Perkawis	5
D. Wosing Perkawis	6
E. Ancasing Panaliten	6
F. Paedahing Panaliten	7
G. Pangertosan	8
 BAB II GEGARAN TEORI	 9
A. Sastra	9
B. Novel	11
C. Penikohan saha Konflik	12
1. Penokohan	12
2. Konflik	15

D. Psikologi Sastra	19
1. <i>Teori Psikoanalisis saha Struktur Kapribaden Sigmund Freud</i>	20
a. <i>Id (das es)</i>	21
b. <i>Ego (das ich)</i>	22
c. <i>Super Ego (das uber ich)</i>	23
2. <i>Mekanisme Pertahanan Ego</i>	24
E. Panaliten ingkang Jumbuh.....	27
BAB III CARA PANALITEN	28
A. Jinising Panaliten	28
B. <i>Data</i> Panaliten	28
C. Sumber <i>Data</i> Panaliten.....	28
D. Caranipun Ngempalaken <i>Data</i>	29
E. Pirantining Panaliten	30
F. Caranipun Nganalisis <i>Data</i>	35
G. Caranipun Ngesahaken <i>Data</i>	35
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN	37
A. Asiling Panaliten	37
B. Pirembagan	52
BAB V PANUTUP	136
A. Dudutan	136
B. Implikasi	138
C. Pamrayogi	138
KAPUSTAKAN	139
LAMPIRAN	141

DAFTAR TABEL

	Kaca
<i>Tabel 1 : Data Perwatakan Paraga Lintang wonten ing Novel Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti .....</i>	40
<i>Tabel 2 : Data Wujud Konflik Psikis Paraga Lintang wonten ing Novel Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti .....</i>	43
<i>Tabel 3 : Data perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel Nalika Prau Gonjing anggitanipun Ardini Pangastuti .....</i>	46
<i>Tabel 4 : Data Cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening Lintang wonten ing novel Nalika Prau Gonjing anggitanipun Ardini Pangastuti .....</i>	50

DAFTAR LAMPIRAN

	Kaca
Lampiran 1 : Sinopsis novel <i>Nalika Prau Gonjing</i>	141
Lampiran 2 : Data Perwatakan Paraga Lintang wonten ing Novel <i>Nalika Prau Gonjing</i> Anggitanipun Ardini Pangastuti	144
Lampiran 3 : Data Wujud Konflik Psikis Paraga Lintang wonten ing Novel <i>Nalika Prau Gonjing</i> Anggitanipun Ardini Pangastuti	150
Lampiran 4 : Data Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel <i>Nalika Prau Gonjing</i> anggitanipun Ardini Pangastuti	164
Lampiran 5 : Data Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel <i>Nalika Prau Gonjing</i> anggitanipun Ardini Pangastuti	182

DAFTAR CEKAKAN

Celdam = *Celana Dalam*

KONFLIK PSIKIS PARAGA UTAMA WONTEN ING NOVEL *NALIKA PRAU GONJING* ANGGITANIPUN ARDINI PANGASTUTI

Dening Aulia Kristanti
NIM 10205241044

SARINING PANALITEN

Ancasing panaliten menika kangge ngrembag babagan perwatakan saha konflik psikis wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Panaliten menika ngandharaken perwatakan, konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun ngadhepi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Panaliten menika kalebet panaliten *deskriptif* ingkang migunakaken *pendekatan psikologi sastra*. Data saking panaliten menika awujud tembung saha ukara wonten ing paragraf, sarta pawicantenan ingkang wonten gayutanipun kaliyan perwatakan saha konflik psikis. Sumber datanipun inggih menika novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Data dipunpanggiaken kanthi teknik maos saha nyerat. Caranipun nganalisis data migunakaken teknik *deskriptif*, cara menika dipunlampahi kanthi cara: (1) *kategorisasi*, (2) *tabulasi*, (3) *menginterpretasikan data*, saha (4) *inferensi*. Panaliten menika migunakaken *validitas semantik*, inggih menika nafsiraken data. Salajengipun migunakaken *reliabilitas intrarater* saha *interrater*.

Perwatakan ingkang dipungadhahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti inggih menika nyinyir, tlaten, pangerten, teteg, *ndableg*, mutungan, gampil duka, ngeyelan, *mandiri*, prigel, srakah, saha angkuh. Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang inggih menika gemes, kagol manahipun, bingung, sedhih, duka, kaget, ngraos dipuncidrani, ajrih, sumelang, cubriya, kemutan marang Gino, saha sumedhot. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten kathah, kadosta Gino boten kersa dhahar, manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, dipundangu rencana salajengipun, bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun, arta kangge tumbas lemah kirang, modhal usaha kirang, boten mangertos sinten tiyang wonten ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam, saha kemutan nalika manggihaken *celdam*. Cara kangge mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang inggih menika migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *sublimasi*, *regresi*, *agresi*, *proyeksi*, *represi*, *pengalihan*, *rasionalisasi*, saha *apatis*.

BAB I

PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Karya sastra inggih menika asiling pakaryan manungsa ingkang awujud lisan utawi seratan. Karya sastra inggih menika bentuk saha asil pakaryan seni *kreatif* ingkang objekipun manungsa saha pagesanganipun, ingkang migunakaken basa kangge medianipun. Minangka seni *kreatif* ingkang migunakaken manungsa saha sedaya ingkang wonten ing pagesanganipun, pramila karya sastra boten namung dados sarana kangge ngandharaken *ide*, *teori*, saha penggalih, ananging ugi dados *media* kangge nampung sedaya wau.

Sastra inggih menika asiling olah penggalihing manungsa kangge nyaluraken *ide*, penggalih, utawi manahipun ingkang dipunraosaken dening pangripta. Sastra menika gambaran saking pagesangan saha penggalih ingkang *imajinatif*, ingkang dipunandharaken mawi bentuk saha *struktur* basa. Sastra nyawisaken “pagesangan”, saha “pagesangan” menika kadadosan saking *kenyataan sosial*, sanajan karya sastra ugi “niru” alam saha donya *subjektif* manungsa (Wellek, 1989: 109). Mawi karya sastra kanthi boten langsung pamaos saged sinau mahami saha ngresep maneka werni perkawis ingkang kadadosan wonten ing pagesanganipun manungsa ingkang dipunandharaken dening pangripta.

Salah satunggaling tuladha karya sastra ingkang awujud seratan inggih menika novel. Novel dipundamel pangriptanipun kanthi ancas supados saged dipunnikmati, dipunpahami, saha dipunmanfataken tanpa nglirowakaken bilih

karya sastra menika perangan saking perkawis wonten ing pagesangan, filsafat saha ilmu jiwa. Novel saged ngandharaken perkawis kanthi bebas, langkung kathah, langkung rinci, langkung cetha, saha langkung kathah ngandharaken perkawis-perkawis ingkang *kompleks* (Nurgiyantoro, 2012: 11). Saking cariyosipun ingkang langkung panjang saha kathah unsur-unsur cariyos ingkang mbangun novel, saengga novel ngewrat langkung kathah perkawis ingkang saged dipuntaliti.

Karya sastra saged dipunpahami saking aspek-aspek kajiwan, pramila dipunbetahaken ilmu babagan psikologi, amargi psikologi ngewrat teges *ilmu pengetahuan* babagan jiwa utawi ilmu jiwa. Atkinson (lumantar Minderop, 2010: 3) ngandharaken bilih psikologi inggih menika ilmu jiwa utawi ilmu ingkang naliti saha nyinaoni tindak-tanduk manungsa. Kangge nyinau karya sastra, pendekatanipun boten namung dipundhasaraken saking aspek sastra kemawon, ananging ugi aspek sanes kadosta *psikoanalisis*. Psikoanalisis dipunpanggiaken dening Sigmund Freud kirang langkung taun 1890-an. Konsep *psikoanalisis* inggih menika konsep ingkang sasaranipun manungsa, saking pribadi saha badanipun.

Minderop (2010: 54) ngandharaken bilih psikologi sastra inggih menika *telaah* karya sastra ingkang dipunyakini nggambaraken proses saha *aktivitas* kajiwan. Nalika nelaah satunggaling karya psikologis, perkawis ingkang penting inggih menika kedah mangertosi kados pundi *keterlibatan* psikologi pangripta. Kados ingkang dipunandharaken dening Wellek (1989: 90), bilih psikologi sastra inggih menika studi psikologi pangripta, *studi proses kreatif*, *studi tipe* saha

hukum-hukum psikologi ingkang dipunterapaken wonten ing karya sastra, saha ingkang pungkasan inggih menika nyinau *dampak* sastra kangge pamaosipun (psikologi pamaos). Miturut Ratna (2004: 350), tugas saking panaliti wonten ing psikologi sastra inggih menika ngandharaken malih karya seni menika pramila dados cetha saha nyata menapa ingkang dipuntindakaken karya sastra kasebat. Pramila wonten ing panaliten menika panaliti nyobi ngandharaken kados pundi psikologi sastra ingkang wonten ing karya sastra ingkang badhe dipuntaliti kanthi cetha, saengga pamaos saged mangertos menapa ingkang dipunkajengaken dening pangripta karya sastra.

Karya sastra ingkang dipundadosaken obyek wonten panaliten menika inggih menika novel kanthi irah-irahan *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Novel ingkang kandelipun 99 kaca menika dipundamel tahun 1991 wonten ing Semarang saha dipun terbitaken dening Sinar Wijaya wonten ing tahun 1993. Novel *Nalika Prau Gonjing* menika saged dipuntaliti mawi analisis psikologi sastra amargi wonten ing cariyosipun wonten perkawis-perkawis ingkang ngewrat aspek-aspek kajiwan paraganipun.

Novel *Nalika Prau Gonjing* nyariosaken babagan katresnan antawisipun paraga Lintang Puspasari kaliyan garwanipun Gino Girindu. Lintang tresna sanget dhumateng garwanipun, semanten ugi Gino tresna sanget dhumateng Lintang. Perkawis wonten ing novel menika kawiwitan nalika Gino nyidra katresnanipun Lintang. Gino slingkuh kaliyan kenya sanes. Lintang saged mangertos menawi Gino slingkuh amargi manggihaken *celdam* (*celana dalam*) wonten ing koperipun

Gino. Tanpa pamit lan nyuwun andharan saking Gino, Lintang nekad kesah saking griya.

Mangertos menawi garwanipun slingkuh, manahipun Lintang sedhih sanget, menapa malih wekdal menika Lintang saweg ngandhut putra ingkang kaping pisan. Gino bingung anggenipun madosi Lintang, amargi sampun dipunpadosi wonten pundi-pundi papan boten kepanggih. Lintang ngraosaken bilih ingkang dipunlampahi garwanipun menika lepat sanget saha damel manahipun sakit, menika ndadosaken Lintang manteb boten badhe kondur dhateng griyanipun Gino. Ngantos pinten-pinten wulan Lintang tetep manteb boten badhe kondur, lajeng ngajak ibunipun pindhah dhateng Semarang ngantos putranipun lair. Saking perkawis ingkang kadadosan menika, kathah konflik psikis ingkang dipunlampahi dening Lintang. Konflik-konflik ingkang dipunlampahi dening Lintang inggih menika sedhih, duka, bingung, saha taksih kathah konflik-konflik sanesipun ingkang badhe kababar wonten ing panaliten menika. Kangge nganalisis novel *Nalika Prau Gonjing* menika, panaliti migunakaken *tinjauan psikologi sastra* minangka landhesan teori.

B. Underaning Perkawis

Miturut dhasaring panaliten ingkang sampun dipunandharaken wonten ing nginggil, underaning perkawis ingkang saged dipunpendhet wonten ing panaliten menika kados mekaten.

1. Perwatakan paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

2. Wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
3. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
4. Cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
5. Akibat saking konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

C. Watesaning Perkawis

Saking underaning perkawis ingkang sampun dipunandharaken wonten ing nginggil, perkawis wonten ing panaliten menika dipunwatesi namung perkawis wonten ing ngandhap menika.

1. Perwatakan paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
2. Wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
3. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

4. Cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

D. Wosing Perkawis

Wosing perkawis wonten ing panaliten inggih menika:

1. kados pundi perwatakan ingkang dipungadhahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti?
2. kados pundi wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti?
3. menapa perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti?
4. kados pundi cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti?

E. Ancasing Panaliten

Ancas saking panaliten inggih menika:

1. saged mangertosi perwatakan ingkang dipungadhahi paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

2. saged mangertosi wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
3. saged mangertosi perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.
4. saged mangertosi cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

F. Paedahing Panaliten

Panaliten menika kaajab saged maringi paedah kanthi teoritis saha praktis.

1. Paedah Teoritis

Paedah teoritisipun inggih menika saged maringi seserepan babagan sastra inggih menika konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* kanthi tinjauan psikologi sastra.

2. Paedah Praktis

- a. Asiling panaliten menika kaangkah saged paring pambiyantu saha suka kawruh dhateng pamaos kangge mangertosi bab-bab karya sastra ingkang dipunkaji mawi teori psikologi sastra.
- b. Panaliten menika kaangkah supados saged paring pambiyantu dhateng pamaos supados mangertosi piwulang ingkang badhe dipunandharaken

dening pangripta mawi konflik psikis paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing anggitanipun Ardini Pangastuti*.

G. Pangertosan

- a. Perwatakan inggih menika titikan saking sipat ingkang dipungadhahi paraga ingkang dipungambaraken dening pangriptanipun.
- b. Paraga inggih menika tiyang ingkang nindakaken cariyos ingkang nggadhahi sipat saha tindak-tanduk ingkang saged dipuntafsiraken dening pamaos.
- c. Konflik inggih menika kadadosan penting wonten ing cariyos. Konflik menika unsur ingkang penting wonten pangrembakaning plot. Kadadosan wonten ing cariyos asipat *dramatik* supados saged narik kawigatosan pamaos.
- d. Novel inggih menika salah satunggaling karya sastra ingkang awujud seratan ingkang cariyosipun panjang saha gadhah konflik ingkang langkung *kompleks*.
- e. Psikologi inggih menika ngelmu jiwa ingkang ngandharaken babagan kajiwan. Psikologi gegayutan kaliyan tindak-tandukipun manungsa.
- f. Sastra inggih menika asiling olah penggalihing manungsa kangge nyaluraken *ide*, penggalih, utawi manahipun ingkang dipunraosaken dening pangripta.
- g. *Psikoanalisis* inggih menika disiplin ngelmu ingkang dipunpanggiaken dening Sigmund Freud. *Teori psikoanalisis* gegayutan kaliyan *fungsi* saha pangrembakaning *mental* manungsa.

BAB II

GEGARAN TEORI

A. Sastra

Sastra inggih menika asil olah penggalihing manungsa kangge nyaluraken *ide*, penggalih, utawi manahipun ingkang dipunraosaken dening pangripta. Sastra asalipun saking basa Sansekerta; akar tembung *sas-*, wonten tembung kriya turunan tegesipun ngarahaken, mucal, maringi pitedah utawi *instruksi*. Akhiran *-tra* biasanipun nedahaken piranti utawi sarana. Dados, sastra inggih menika piranti kangge mucal, buku pitedah, buku *instruksi* utawi pasinaon (Teeuw, 1988). Pramila kita saged pikantuk kathah seserepan, pitedah, saha ngelmu ingkang saged dipunsinaoni saking sastra.

Sastra menika gambaran saking pagesangan saha penggalih ingkang *imajinatif*, ingkang dipunandharaken mawi bentuk saha struktur basa. Sastra nyawisaken “pagesangan”, saha “pagesangan” menika kadadosan saking *kenyataan* sosial, sanajan karya sastra ugi “niru” alam saha donya *subjektif* manungsa (Wellek, 1989: 109). Andharan menika nedahaken bilih sastra menika gegayutan kaliyan manungsa saha pagesanganipun. Biasanipun pangripta nyerat menapa ingkang dipunalami piyambak utawi ingkang kadadosan wonten ing sakiwa tengenipun.

Wellek saha Warren (lumantar Wiyatmi, 2010: 14) ngandharaken sekawan pangertosan sastra. *Setunggal*, sastra inggih menika sedaya ingkang kaserat utawi kacithak. Kanthi pangertosan mekaten, pramila sedaya ingkang kaserat, saking ilmu menapa kemawon saged dipunsebat sastra. *Kalih*, sastra

dipunbatesi namung dhateng “*mahakarya*”, inggih menika buku-buku ingkang dipunanggep sae amargi bentuk saha *ekspresi* sastranipun. Wonten babagan menika, *kriteria* ingkang dipunginakaken inggih menika *segi estetis*, utawi *nilai estetis* dipunkombinasikaken kaliyan *nilai ilmiah*.

Tiga, sastra dipuntrapaken dhateng seni sastra, inggih menika dipuntingali minangka karya *imajinatif*. Istilah “*sastra imajinatif*” gadhah gayutan kaliyan istilah *belles letters* (“seratan ingkang endah saha sopan”, asalipun saking basa Prancis), kirang langkung kados pangertosan *etimologi* tembung *susastra*. Pangertosan ingkang kaping tiga menika nedahaken bilih kita kedah mangertosi sastra kanthi langkung rumiyin ningali menapa aspek basanipun, inggih menika basa ingkang kados pundi ingkang khas saking sastra. Pramila kedah dipunbandhingaken maneka ragam basa: basa sastra, basa ilmiah, saha basa sadinten-dinten.

Daiches (lumantar Budianta, 2002: 7) ngandharaken bilih

Mengacu pada Aristoteles yang melihat sastra sebagai suatu karya yang “menyampaikan suatu jenis pengetahuan yang tidak bisa disampaikan dengan cara lain”, yakni suatu cara yang memberikan kenikmatan yang unik dan pengetahuan yang memperkaya wawasan pembacanya.

Saking andharanipun Daiches menika, saged dipuntingali bilih sastra saged maringi seserepan kangge pamaos saha saged maringi kanikmatan ingkang *unik*.

Seserepan saha kanikmatan ingkang saged dipunpikantuk saking sastra menika dipunwujudaken wonten ing karya sastra. Karya sastra dipunmanfaataken

dening sastrawan minangka *ungkapan* kaendahan – *menghibur* wonten ing teges ingkang wiyar (Aminuddin, 2009: 87). Mawi karya sastra, pangripta saged ngandharaken menapa ingkang dipunraosaken saha dipunpenggalih kanthi karya ingkang endah, ingkang saged damel bingah pamaosipun.

Siswanto (2008: 72) ngandharaken bilih karya sastra gadhah ciri-ciri umum, inggih menika karya sastra saged dipunsebat karya sastra menawi wonten niat saking sastrawan kangge ngripta karya sastra, karya sastra inggih menika asil saking *proses kreatif*, karya sastra dipunciptakaken boten namung kangge ancas *praktis* saha *pragmatis*, wujud saha *gaya* karya sastra khas, saha basa ingkang dipunginakaken wonten ing karya sastra khas. Dados, karya sastra menika nggadhahi titikan ingkang khas, ingkang beda kaliyan karya-karya sanesipun.

B. Novel

Novel inggih menika salah satunggaling asil karya sastra fiksi ingkang wujudipun seratan. Tembung novel asalipun saking tembung Latin *novellus* ingkang dipunpendhet ugi saking tembung *novies* ingkang tegesipun “enggal”. Dipunwastani enggal amargi menawi dipuntandhingaken kaliyan jinis-jinis sastra sanesipun kadosta puisi, drama, saha sanesipun, pramila jinis novel menika tuwuh sasampunipun.

Novel saged ngandharaken satunggaling bab kanthi bebas, nyawisaken kanthi langkung kathah, langkung rinci, langkung detil, saha langkung kathah perkawis ingkang langkung *kompleks* (Nurgiyantoro, 2012: 11). Saking kathahing perkawis ingkang dipuncawisaken menika, pramila umumipun novel

kasusun saking sekawan doso ewu tembung utawi langkung. Amargi cariyosipun ingkang panjang, pramila novel kasusun dening unsur-unsur *pembangun*, inggih menika unsur intrinsik saha ekstrinsik.

Novel ugi saged nyawisaken kanthi panjang saha wiyar babagan papan (*ruang*) tartamtu, pramila boten mokal menawi *posisi* manungsa wonten ing bebrayan ageng dados pokok perkawis ingkang narik kawigatosan para *novelis* (Sayuti, 2000: 11). Manungsa wonten ing pagesangan bebrayan ageng menika mesthinipun nglampahi kathah perkawis ingkang narik kawigatosan saha ndadosaken *inspirasi* dhateng para pangripta kangge dipunserat wonten ing karya sastra awujud novel.

C. Penokohan saha Konflik

1. Penokohan

Tokoh saha penokohan inggih menika perangan ingkang penting sanget wonten ing karya sastra *naratif*. Miturut Jones (lumantar Nurgiyantoro, 2012: 165), penokohan inggih menika gambaran ingkang cetha babagan tiyang ingkang dipuntampilaken wonten ing cariyos. Paraga saha perwatakan nggadhahi gayutan ingkang raket sanget, saben paraga gadhah watak piyambak-piyambak ingkang beda antawisipun paraga setunggal saha sanesipun. Pangripta ngandharaken menapa ingkang badhe dipuncariyosaken wonten ing cariyos kanthi sipat, tindak-tanduk, emosi, saha prinsip ingkang dipungadhahi paraga.

Stanton (lumantar Nurgiyantoro, 2012: 165) ngandharaken bilih perwatakan inggih menika tindak-tanduk, *ketertarikan*, *keinginan*, *emosi*, saha

prinsip moral ingkang dipungadhahi paraga-paraga ingkang dipuntampilaken wonten ing cariyos. Saking andharan menika saged dipuntingali billih perwatakan menika ngewrat tindak-tanduk saha sedaya sipat ingkang dipungadhahi dening paraga wonten ing cariyos.

Paraga miturut Abrams (1982) (lumantar Nurgiyantoro, 2012: 165), inggih menika tiyang ingkang dipuntampilaken wonten satunggaling karya *naratif* utawi drama, ingkang dening pamaosipun dipuntafsiraken nggadhahi *kualitas moral* saha sipat tartamtu kados ingkang dipunekspresikaken wonten ing pocapan saha menapa ingkang dipuntindakaken. Saking andharan menika saged dipunmangertosi bilih antawisipun paraga kaliyan kualitas pribadinipun gayut raket sanget.

Miturut Wiyatmi (2010: 30), paraga inggih menika para pelaku ingkang wonten ing cariyos fiksi, paraga wonten fiksi menika anggitanipun pangripta, sanajan saged ugi gambaran saking tiyang-tiyang ingkang gesang wonten ing pagesangan nyata. Sami kaliyan manungsa wonten ing pagesangan nyata, ingkang asipat *tiga dimensi*, pramila paraga wonten fiksi kedahipun ugi nggadhahi *dimensi fisiologis, sosiologis, saha psikologis*. Ingkang kalebet *dimensi fisiologis* inggih menika yuswa, jinising *kelamin*, kawontenan badan, saha tetenger rupa saha sanesipun. Ingkang kalebet *dimensi sosiologis* inggih menika status sosial, pakaryan, jabatan, pendhidhikan, agama, *ideologi, aktivitas sosial, organisasi, karemenan, bangsa, suku, saha keturunan*. Ingkang kalebet *dimensi psikologis* inggih menika mentalitas, ukuran moral, pepenginan, tindak-tanduk, saha *intelektualitas (IQ)*.

Miturut Nurgiyantoro (2012: 176), paraga wonten ing cariyos fiksi dipunperang dados kalih, inggih menika paraga utama saha paraga tambahan. Paraga utama inggih menika paraga ingkang dipunutamakaken anggenipun nyariosaken wonten ing novel. Paraga utama kathah dipuncariyosaken wonten ing saben perkawis, pramila paraga utama saged nemtokaken pangrembakaning *plot*. Paraga tambahan inggih menika paraga ingkang langkung sekedhik dipuncariyosaken, boten dipunpentingaken, saha wontenipun namung menawi wonten gayutanipun kaliyan paraga utama kanthi langsung utawi boten langsung. Miturut Sayuti (2000: 74), paraga dipunsebat minangka paraga utama menawi nggadhahi tiga *syarat*, inggih menika (1) paling gayut kaliyan tema, (2) paling kathah *interaksi* kaliyan paraga sanes, (3) paling kathah wekdal anggenipun nyariyosaken. Dados, paraga utama inggih menika paraga *sentral* wonten ing cariyos, ingkang saking wiwitan dumugi pungkasaning cariyos paling kathah dipuncariyosaken.

Miturut watakipun, Sayuti (2000: 76) ngandharaken bilih paraga dipunperang dados kalih, inggih menika paraga prasaja saha *kompleks*. Paraga prasaja inggih menika paraga ingkang kirang mujudaken *personalitas* manungsa saha namung dipuntonjolaken setunggal sisi karakteripun kemawon. Paraga kompleks langkung nggambaraken *personalitas* manungsa, ingkang gadhah sisi sae saha awon kanthi *dinamis*. Saking andharan menika saged dipunmangertosi bilih paraga kompleks menika langkung narik kawigatosan pamaos, amargi saged maringi *kejutan* wonten ing cariyos.

Sami kaliyan manungsa wonten ing pagesangan nyata, paraga wonten ing cariyos fiksi ugi gadhah watak. Wonten kalih cara anggenipun nggambaraken watakipun paraga, inggih menika kanthi cara langsung (*telling, analitik*) saha boten langsung (*showing, dramatik*). Lajeng, kanthi cara boten langsung watak paraga dipungambaraken kanthi maneka cara, inggih menika: (1) maringi nama paraga (*naming*), (2) pocapan, (3) gambaran penggalhing paraga, (4) arus kesadaran (*stream of consciousness*), (5) gambaran manahipun paraga, (6) tandukipun paraga, (7) sikap paraga, (8) pandhangan saking paraga sanes, (9) gambaran fisik, saha (10) gambaran latar (Sayuti, 2000: 89). Dados, pamaos saged mangertosi watakipun paraga saking maneka werni cara, inggih menika kanthi cara langsung utawi boten langsung kala wau.

Penokohan menika ngewrat kalih aspek, inggih menika aspek isi saha bentuk. Ingkang kalebet aspek isi wonten ing penokohan inggih menika paraga, watak, saha sedaya emosi. Ingkang kalebet aspek bentuk inggih menika teknik anggenipun mujudaken paraga menika (Nurgiyantoro, 2012: 166). Adhedhasar andharan-andharan wonten ing nginggil, istilah “penokohan” langkung wiyar pangertosanipun saking “tokoh” saha “perwatakan”, amargi penokohan menika kedah ngewrat perkawis sinten paraganipun wonten ing cariyos, kados pundi watakipun, saha kados pundi anggenipun nggambaraken wonten ing cariyos, saengga saged maringi gambaran ingkang cetha dhumateng pamaosipun.

2. Konflik

Konflik inggih menika kadadosan ingkang kalebet wigati awujud prastawa *fungsional*, utama, utawi *kernel*, inggih menika unsur ingkang *esensial*

wonten ing pangrembakaning *plot*. Pangrembakaning *plot* wonten ing karya naratif dipunpangaribawani dening wujud saha wosing konflik sarta bangunan konflik ingkang dipunandharaken (Nurgiyantoro, 2012: 122). Saking prastawa-prastawa ingkang kadadosan wonten ing cariyos, saged mujudaken konflik ingkang kompleks ingkang saged narik kawigatosan pamaos. Konflik-konflik menika langkung dangu langkung gayeng, klimaks saha lajengipun dipunrampungaken utawi dipunsebat *penyelesaian*.

Miturut Meredith saha Fitzgerald (lumantar Nurgiyantoro, 2012: 122), konflik inggih menika perkawis ingkang asipat boten ngremenaken ingkang kadadosan saha dipunalami dening paraga-paraga wonten ing cariyos, ingkang paraganipun wonten ing cariyos menika gadhah kabebasan kangge milih, paraga menika boten badhe milih prastawa ingkang kadadosan marang dhirinipun. Konflik inggih menika bab ingkang dramatik, adhedhasar kaliyan peperangan antawisipun kalih kekiatan ingkang imbang saha nedahaken wontenipun aksi saha aksi balesan.

Wonten ing pagesangan nyata, konflik dipunanggep minangka perkawis ingkang *negatif* utawi awon saha boten ngremenaken manah. Pramila kathah tiyang ingkang boten remen menawi ngalami konflik wonten ing gesangipun. Ananging, wonten ing cariyos *naratif* kados novel, tanpa prastawa ingkang saged nuwuhaken konflik, boten badhe wonten cariyos saha *plot*. Prastawa wonten ing pagesangan nembe dados cariyos (*plot*) menawi sampun nuwuhaken konflik, perkawis ingkang *sensasional*, asipat *dramatik*, saha kanthi mekaten saged narik kawigatosan menawi dipuncariyosaken (Nurgiyantoro, 2012: 123). Saking

andharan menika, saged dipunmangertosi bilih konflik menika unsur ingkang penting sanget kangge mbangun cariyos wonten ing novel, amargi novel saged kraos *hambar* saha boten narik kawigatosanipun pamaos menawi boten wonten konflik.

Prastawa saha konflik gayutanipun raket sanget, setunggal saha sanesipun saged nyebabaken kadadosan. Konflik dhasaripun inggih menika perangan saking prastawa. Wonten prastawa ingkang nyebabaken konflik, saking konflik menika saged nyebabaken prastawa-prastawa sanes akibat saking konflikipun. Konflik mbaka konflik ingkang dipunsusul prastawa-prastawa ingkang nyebabaken konflik dados sansaya minggah. Konflik ingkang sampun kados mekaten utawi sampun wonten ing titik puncak dipunsebat klimaks.

Bentuk prastawa wonten ing cariyos saged arupi prastawa *fisik* utawi prastawa batin. Prastawa *fisik* inggih menika *aktivitas fisik*, wonten *interaksi* antawisipun satunggaling paraga wonten ing cariyos kaliyan bab utawi paraga sanes ingkang wonten ing njawi dhirinipun. Prastawa batin inggih menika bab ingkang kadadosan wonten ing batin saha manahipun paraga. Kalih bentuk prastawa menika gadhah gayutan setunggal saha sanesipun. Sami kaliyan prastawa, konflik ugi nggadhahi perangan, kados miturut Stanton (lumantar Nurgiyantoro, 2012: 124), bentuk konflik minangka bentuk kadadosan saged ugi dipunbedakaken wonten kalih kategori: konflik fisik saha konflik batin, konflik eksternal saha konflik internal. Konflik-konflik menika gadhah gayutan satunggal kaliyan sanesipun, satunggaling konflik saged nyebabaken konflik sanesipun, saha saged kadadosan sesarengan.

Konflik eksternal inggih menika konflik ingkang kadadosan antawisipun paraga kaliyan bab wonten ing njawi dhirinipun, saged kaliyan alam utawi manungsa wonten ing alam sakiwa tengenipun. Kanthi mekaten, konflik eksternal saged dipunbagi dados kalih, inggih menika konflik fisik (*physical conflict*) saha konflik sosial (*social conflict*) (Jones, lumantar Nurgiyantoro, 2012: 124). Konflik fisik inggih menika konflik ingkang dipunsebabaken wontenipun *perbenturan* antawisipun paraga kaliyan alam sakiwa tengenipun. Konflik sosial inggih menika konflik ingkang dipunsebabaken wontenipun kontak sosial antawisipun manungsa kaliyan manungsa.

Konflik internal (konflik kajiwan/konflik psikis) inggih menika konflik ingkang kadadosan wonten ing salebeting manah saha jiwaniipun paraga wonten ing cariyos. Konflik menika dipunalami dening manungsa kaliyan dhirinipun piyambak, inggih menika perkawis *intern* manungsa. Miturut Sayuti (2000: 42), *psychological conflict* (konflik kejiwaan) inggih menika konflik saking dhirinipun piyambak, ingkang padatanipun awujud daya juang paraga ingkang anglawan dhirinipun piyambak saengga saged nemtokaken menapa ingkang badhe dipuntindakaken. Konflik menika ingkang badhe kababar wonten ing panaliten menika. Panaliten menika badhe naliti konflik psikis ingkang dipunalami dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Cariyos wonten ing novel menika nedahaken bilih paraga Lintang nglampahi kadadosan-kadadosan ingkang nyebabaken konflik psikis wonten ing manahipun.

Antawisipun konflik eksternal kaliyan konflik internal gadhah gayutan setunggal saha sanesipun. Konflik eksternal saha konflik internal ingkang wonten ing satunggaling karya sastra fiksi, saged kadadosan saking maneka werni wujud saha tingkatan fungsipun. Saking andharan wonten ing nginggil, konflik menika wonten tiga, inggih menika konflik fisik, konflik sosial, saha konflik psikis. Dados, tigang konflik menika gadhah gayutan ingkang saged mangaribawani antawisipun konflik.

D. Psikologi Sastra

Psikologi inggih menika ilmu babagan jiwa. Siswantoro (2004: 27), ngandharaken bilih psikologi inggih menika ilmu jiwa ingkang pokok studinipun inggih menika manungsa, utaminipun tindak-tanduk manungsa (*human behavior or action*). Menika saged dipunmangertosi amargi tindak-tanduk manungsa menika kalebet *phenomena* ingkang saged dipunamati saha boten abstrak. Dene jiwa inggih menika sisi lebet manungsa ingkang boten saged dipunamati saha kagambaraken wonten ing tindak-tanduk.

Psikologi sastra inggih menika kajian sastra ingkang ningali karya sastra minangka *aktivitas* kajiwan (Endraswara, 2004: 96). Sastra wonten ing pandangan psikologi sastra inggih menika cermin sikap saha tindak-tanduk manungsa (Endraswara, 2008: 179). Pangripta badhe migunakaken cipta, rasa, saha karya anggenipun damel karya, pamaos ugi migunakaken raos saha jiwaniipun nalika maos satunggaling karya sastra. Ratna (2009: 61) ngandharaken bilih *pendekatan psikologis* dhasaripun gayutan kaliyan tiga babagan utama, inggih menika:

pangripta, karya sastra, saha pamaos. Saking andharan andharan wonten ing nginggil, saged dipunmangertosi bilih psikologi sastra menika antawisipun pangripta, aktivitas kajiwan, karya sastra, saha pamaos raket sanget gayutanipun.

Miturut Wellek saha Warren (1989: 90), Psikologi sastra inggih menika studi psikologi pangripta, *studi proses kreatif*, *studi tipe* saha *hukum-hukum* psikologi ingkang dipunterapaken wonten ing karya sastra, saha ingkang pungkasan inggih menika nyinau *dampak* sastra kangge pamaosipun (psikologi pamaos). Dados, psikologi sastra menika boten namung nyinau psikologinipun pangripta saha psikologi ingkang kaandhut wonten ing karya sastra, ananging ugi nyinau psikologi pamaosipun.

Kanthi *definitif*, Ratna (2009: 342) ngandharaken bilih ancas saking psikologi sastra inggih menika mangertosi *aspek-aspek* kajiwan ingkang kaandhut wonten ing satunggaling karya sastra. Saking karya sastra, masyarakat saged mangertosi wontenipun rubahing jaman, *kontradiksi*, saha panyimpangan-panyimpangan wonten ing pagesangan bebrayan ageng saking mangertosi paraga-paraganipun. Saking novel *Nalika Prau Gonjing*, pamaos saged mangertosi wontenipun panyimpangan ingkang dipuntindakaken dening Gino garwanipun Lintang, inggih menika slingkuh kaliyan wanita sanes.

1. Teori Psikoanalisis saha Struktur Kapribaden Sigmund Freud

Psikoanalisis inggih menika ilmu ingkang dipuntepangaken dening Sigmund Freud wonten ing tahun 1890-an. Teori psikoanalisis gegayutan kaliyan *fungsi* saha ngrembakaning *mental* manungsa, ilmu menika perangan saking psikologi ingkang maringi *kontribusi* ageng saha dipundamel kangge psikologi

manungsa (Minderop, 2010: 11). Psikoanalisa inggih menika *wilayah* kajian psikologi sastra. Sigmund Freud ngandharaken bilih kasadharan inggih menika perangan alit saking pagesangan mental, dene perangan agengipun inggih menika *ketaksadaran* utawi boten sadhar (Endraswara, 2004: 101). Ketaksadaran menika saged dados proses *kreatif* pangripta kangge nyiptakaken karya sastra.

Endraswara (2004: 101) ngandharaken bilih wonten ing kajian psikologi sastra, psikoanalisa kapribaden gadhah tiga unsur kajiwan, inggih menika: *id*, *ego*, saha *super ego*. Tiga sistem kapribaden menika gadhah gayutan setunggal saha sanesipun sarta saged mbentuk *totalitas* saha tindak-tanduk manungsa ingkang boten sanes inggih menika *interaksi* tiga unsur kala wau. *Id* inggih menika aspek kapribaden ingkang wonten ing alam *bawah* sadhar manungsa ingkang isinipun *insting* saha napsu-napsu ingkang boten mangertos *nilai*. *Ego* inggih menika kapribaden *implementatif*, inggih menika arupi kontak kaliyan donya njawi. *Super ego* inggih menika sistem kapribaden ingkang isinipun nilai-nilai utawi aturan ingkang sipatipun *evaluatif*.

a. *Id* (das es)

Id inggih menika *energi psikis* saha naluri ingkang nyebabaken manungsa supados nyekapi kabetahan kadosta kabetahan dhahar, seks, nolak rasa sakit utawi boten ngremenaken (Minderop, 2010: 21). Miturut Freud (lumantar Minderop 2010: 21), *id* menika wonten ing alam bawah sadhar, boten wonten kontak kaliyan *realitas*. Cara kerja *id* gayutan kaliyan prinsip karemenan, inggih menika sinaosa pados kanikmatan saha sinaosa nebihi menapa ingkang boten ngremenaken. *Id* inggih menika sistem kapribaden ingkang paling dhasar.

Id inggih menika perangan ingkang *primitif* saking kapribaden. *Id* inggih menika sistem kapribaden ingkang asli, rahim panggenanipun *ego* saha *super ego* ngrembaka. Wosing *id* inggih menika sedaya ingkang kanthi psikologis dipunwarisaken saha sampun wonten wiwit lair, mlebet ugi *insting-insting*. *Id* nindakaken prinsip pagesangan ingkang asli utawi sepisan, ingkang dipunwastani karemenan (*pleasure principle*). Ancas saking prinsip karemenan inggih menika kangge mbebasaken tiyang saking *ketegangan*.

b. *Ego (das ich)*

Endraswara (2004: 101) ngandharaken bilih *ego* inggih menika sistem kapribaden ingkang katindakaken minangka pangarah individu tumrap donya obyek saking kanyatan saha nindakaken fungsipun adhedhasar prinsip kanyatan. *Ego* wonten ing antawisipun alam sadhar saha alam boten sadhar. Tugas saking *ego* inggih menika maringi papan kangge fungsi utama mental, kadosta: panalaran, mungkasi perkawis saha mendhet kaputusan. Kanthi alasan menika, *ego* inggih menika pimpinan utama wonten ing kapribaden (Minderop, 2010: 22). Dados, *ego* gadhah tugas kangge mendhet kaputusan kados dene pimpinan.

Ego tuwuh amargi kabetahan-kabetahan organisme mbetahaken *transaksi-transaksi* ingkang trep kaliyan donya kanyatan *objektif*. *Ego* dipunsebat minangka prinsip kanyatan (*reality principle*), ngetrepaken dhiri kaliyan *realita*. *Ego* inggih menika sistem *rohaniah* inggih menika wujud enggal saking gayutan timbal-balik antawisipun tiyang kaliyan donya. *Ego* inggih menika ingkang nindakaken kapribaden, ingkang ngontrol saha mrentah *id* saha *super ego*, sarta

njagi hubungan kaliyan donya njawi kangge kepentingan sedaya kapribaden saha kabetahan ingkang wiyar.

c. *Super Ego (das uber ich)*

Super ego inggih menika struktur kapribaden ingkang adhedhasar *moralitas* wonten ing kapribaden. *Super ego* sami kaliyan “*hati nurani*” ingkang mangertos *nilai* sae saha awon (*conscience*). Kados *id*, *super ego* boten menggalihaken *realitas* amargi boten gayut kaliyan bab-bab *realistik*, kajaba nalika *impuls seksual* saha *agresivitas id* saged ngremenaken manah wonten *pertimbangan* moral (Minderop, 2010:22). Endraswara (2004: 101) ngandharaken bilih *super ego* ngrembaka kangge ngontrol *dorongan-dorongan* “wuta” saking *id*. Dados, *super ego* menika struktur kapribaden ingkang gayutan kaliyan *nilai* saha ingkang nggadhahi tugas ngendhalekaken *id*.

Super ego ngrembaka saking manungsa wiwit tasih alit, nalika *peraturan-peraturan* dipunparingaken saking tiyang sepuh kanthi maringi bebungah saha ukuman. *Super ego* langkung makili alam *ideal*, boten alam nyata, saha *super ego* mituju wonten ing arah kasampurnan boten wonten ing arah kanyatan utawi karemenan. *Super ego* kadadosan saking kalih sistem, inggih menika *ego-ideal* saha *hati nurani* utawi manah. *Ego-ideal* trep kaliyan pangertosan-pangertosan putra, babagan menapa ingkang kanthi moril dipunanggep sae dening tiyang sepuhipun. Ewadene *hati nurani* utawi manah trep kaliyan pangertosan-pangertosan putra babagan menapa ingkang tiyang sepuhipun dipunanggep *moral* awon saha sedaya menika kadadosan saking pangalaman

kaliyan ukuman. *Super ego* inggih menika cabang *moral* utawi cabang kaadilan saking kapribaden.

2. *Mekanisme Pertahanan Ego*

Mekanisme pertahanan saged kadadosan amargi wontenipun *dorongan* utawi pangraos ingkang boten ngremenaken kangge madosi *objek* ingkang saged nggantos pangraos ingkang boten ngremenaken kala wau kaliyan pangraos ingkang langkung ngremenaken. Freud (lumantar Minderop, 2011: 29) migunakaken istilah *mekanisme pertahanan* adhedhasar wonten proses alam bawah sadhar tiyang ingkang *mempertahankan* proses kala wau saking *anxitas* (*kecemasan*); *mekanisme* menika kangge njagi saking *ancaman-ancaman eksternal* utawi wontenipun *impuls-impuls* ingkang tuwuh saking *anxitas internal* kanthi *mendistorsi realitas* ngangge maneka werni cara.

Wonten ing teori kapribaden, *mekanisme pertahanan* menika minangka *karakteristik* ingkang kiyat wonten ing dhiri pribadi saben tiyang. *Mekanisme pertahanan* menika ugi boten namung nggambaraken kapribaden kanthi umum, ananging ugi saged mangaribawani pangrembakaning kapribaden. Freud (lumantar Minderop, 2011: 32) nyebataken bilih *mekanisme pertahanan* menika wonten maneka werni, inggih menika *represi*, *sublimasi*, *proyeksi*, *pengalihan*, *rasionalisasi*, *reaksi formasi*, *regresi*, *agresi* saha *apatitis*, sarta *fantasi* saha *stereotype*.

Represi inggih menika *mekanisme pertahanan ego* ingkang paling kiyat saha wiyar. *Tugas represi* inggih menika nyurung medal impuls-impuls *id*

ingkang boten dipuntampi, saking alam sadhar saha wangsul wonten ing alam *bawah* sadhar. Ancas saking sedaya *mekanisme pertahanan ego* menika kangge *menekan (repress)* utawi nyurung impuls-impuls ingkang ngancam supados saged medal saking alam sadhar.

Sublimasi inggih menika *bentuk* saking *pengalihan*. *Sublimasi* saged kadadosan menawi wonten *tindakan-tindakan* ingkang gadhah paedah kanthi *sosial* ingkang saged nggantos pangraos ingkang boten ngremenaken. *Proyeksi* kadadosan menawi kita ngadhepi kawontenan utawi perkawis ingkang boten dipunpengini saha boten saged kita trima kanthi nglimpahaken dhateng alesan sanes. *Proyeksi* menika saged kadadosan menawi *individu* nutupi kekuranganipun saha perkawis ingkang dipunadhepi utawi kalepatanipun dipunlimpahaken dhateng tiyang sanes.

Pengalihan utawi *displacement* inggih menika *pengalihan* pangraos boten remen kaliyan *objek*, dhateng *objek* sanes ingkang langkung trep. *Rasionalisasi* kadadosan menawi *motif* nyata saking tindak-tanduk *individu* boten saged dipuntampi dening *ego*. *Motif* nyata kasebat dipungantos kaliyan *motif* sanes kanthi ancas *pembenaran*. *Rasionalisasi* gadhah kalih ancas, inggih menika kangge ngirangi raos kuciwa nalika boten saged nggayuh ancas ingkang dipunkajengaken saha maringi kita *motif* ingkang saged dipuntampi dening tindak-tanduk. *Reaksi formasi* utawi *reaction formation* inggih menika *represi* akibat *impuls anxitas* ingkang asring *bertolak belakang* kaliyan *tendensi* ingkang dipuntekan. *Reaksi formasi* saged nyegah *individu* nindakaken perkawis ingkang ngasilaken *anxitas* saha asring saged nyegah asikep *antisosial*.

Wonten kalih *interpretasi* babagan *regresi*, ingkang kaping pisan *regresi* ingkang dipunsebat *retrogressive behavior*, inggih menika tindak-tanduking manungsa ingkang kados bocah alit, nangis, saha manja supados saged pikantuk kawigatosan saking tiyang sanes. Ingkang kaping kalih, *regresi* ingkang dipunsebat *primitivation* inggih menika nalika tiyang ingkang sampun dewasa asikep kados tiyang ingkang boten trep kaliyan budaya saha kecalan *kontrol* saengga boten wirang gelut kaliyan tiyang sanes.

Agresi wonten ingkang awujud langsung saha *pengalihan* (*direct aggression* saha *displaced aggression*). *Agresi* langsung inggih menika *agresi* ingkang dipunandharaken kanthi langsung dhateng tiyang utawi *objek* ingkang dados sumber *frustasi*. Kangge tiyang ingkang sampun dewasa, *agresi* kados mekaten awujud *verbal* katimbang *fisikal*. *Agresi* ingkang dipunalihaken inggih menika menawi tiyang ngalami *frustasi* ananging boten saged ngungkapaken kanthi marem dhateng sumber *frustasi* kasebat amargi boten cetha. *Apatitis* inggih menika wujud sanes saking *reaksi* dhateng *frustasi*, inggih menika sikep *apatis* (*apathy*) kanthi cara narik dhiri saha asikep pasrah.

Fantasi inggih menika nalika kita ngadhepi perkawis ingkang kathah, kadhang kala kita madosi ‘*solusi*’ kanthi cara mlebet wonten ing donya khayal, *solusi* ingkang adhedhasar *fantasi* katimbang *realitas*. *Stereotype* inggih menika *konsekuensi* sanes saking *frustasi*, inggih menika ngetingalaken tindak-tanduk ingkang dipun ambali terus-terusan. Tindak-tanduk menika dipun ambali ingkang boten wonten paedahipun saha ketingal aneh.

E. Panaliten Ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang dipuntindakaken menika jumbuh kaliyan panaliten ingkang dipuntindakaken dening Murniatun Hidayah wonten ing taun 2013 kanthi irah-irahan Konflik Psikologis Paragatama Wanita wonten ing *Cerbung Ara-ara Cengkar Tanpa Pinggir* Anggitanipun Adinda AS ing Kalawarti Djaka Lodang Edisi 31 Juli – 20 November 2010. Panaliten menika sami-sami naliti babagan konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel. Bedanipun, panaliten menika boten naliti perwatakan ingkang dipungadhahi dening paragatama.

Panaliten sanesipun ingkang jumbuh kaliyan panaliten menika inggih menika ingkang dipuntindakaken dening Wahyu Arum Wijayanti wonten ing taun 2014 kanthi irah-irahan Konflik Psikis Wanita Jawa ing Novel Kenja ing Palagan Anggitanipun Soedharmo KD. Panaliten menika ugi naliti babagan perwatakan saha konflik psikis, bedanipun inggih menika panaliten menika naliti sedaya paraga wanitanipun, boten namung paragatama.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Panaliten menika kalebet jinising panaliten deskriptif ingkang migunakaken pendekatan psikologi sastra, amargi panaliten menika ngandharaken perwatakan ingkang dipungadhahi paraga utama, wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama, perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Endraswara (2010: 68) ngandharaken bilih panaliten psikologi sastra menika nggadhahi fokus panaliten aspek kajiwan. Pramila panaliten menika migunakaken pendekatan psikologi sastra, amargi *data* ingkang dipuntaliti wonten gayutanipun kaliyan psikologi wonten ing salebeting karya sastra.

B. Data Panaliten

Data wonten ing panaliten menika inggih menika tembung saha ukara wonten ing paragraf, sarta pawicantenan antawisipun paraga setunggal saha sanesipun wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. *Data* ingkang dipunpendhet inggih menika *data* ingkang wonten gayutanipun kaliyan watesaning perkawis wonten ing panaliten menika.

C. Sumber *Data* Panaliten

Sumber *data* wonten ing panaliten menika inggih menika teks novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Naskah novel menika dumados saking 99 kaca. Naskah kasebat kaperang dados 15 perangan cariyos, ingkang saben cariyosipun boten wonten irah-irahanipun piyambak-piyambak. Novel menika dipuncithak dening Sinar Wijaya Surabaya taun 1993.

Sumber *data* menika minangka sumber kangge madosi perwatakan paraga, wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama, perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama.

D. Caranipun Ngempalaken *Data*

Cara anggenipun ngempalaken *data* wonten ing panaliten menika inggih menika migunakaken teknik maos saha nyerat, amargi *data* wonten panaliten menika awujud teks seratan. Cara ingkang kaping pisan inggih menika maos *data* ingkang badhe dipuntaliti, inggih menika novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Anggenipun maos boten cekap kaping pisan, ananging kedah dipunambali wongsal-wangsul supados *data* panaliten trep kaliyan ancasing panaliten, inggih menika babagan perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama.

Sasampunipun maos sedaya isinipun novel, lajeng *data* ingkang gayut kaliyan wosing perkawis ingkang badhe dipuntaliti dipunparingi tandha. *Data* ingkang sampun dipunpanggihaken kala wau dipunmangertosi saha dipuninterpretasi tumrap ancasipun panaliten.

Cara panaliten salajengipun inggih menika panyeratan *data* ingkang sampun dipunpanggihaken kala wau wonten ing kartu *data*. Cak-cakanipun ingkang dipumlampahi wonten ing teknik panyeratan inggih menika: (1) nyerat asiling *deskripsi* inggih menika bab perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*, (2) nyerat pethikan-pethikan *data* wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* ingkang awujud ukara utawi paragraf.

E. Pirantining Panaliten

Pirantining panaliten inggih menika piranti ingkang dipunginakaken kangge sarana pados saha ngempalaken *data*. Pirantining panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika inggih menika kertu analisis *data*. Kertu analisis *data* dipunginakaken kangge nyerat *data-data* pethikan saha narasi ingkang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*. *Data-data* ingkang kapanggihaken, ingkang wonten gayutanipun kaliyan wosing perkawis, lajeng *data* menika dipunserat wonten ing kertu *data*. *Data-data* kasebat dipunanalisis perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga

utama. Kertu analisis *data* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten, kados ing ngandhap menika.

Tabel 1. *Data* Perwatakan Ingkang dipungadhahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti

No. <i>Data</i>	Pethikan <i>Data</i>	Seri/ Kaca	Perwatakan	Struktur Kapribaden ingkang Gadhah Konflik Psikis		
				Id	Ego	Super Ego
1		1/1	Nyinyir		✓	

Katrangan Tabel:

Nomer *Data*, inggih menika nomer urutipun *data* ingkang dipunpendhet.

Pethikan *Data*, inggih menika kutipan *data* ingkang dipunpendhet saking novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Seri/Kaca, inggih menika nedahaken seri saha kaca saking pethikan *data* ingkang dipunpendhet.

Perwatakan, inggih menika wujud watak ingkang dipungadhahi Paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Struktur Kapribaden ingkang Gadhah Konflik Psikis, inggih menika nedahaken jinising watak adhedhasar teori psikologi Sigmund Freud inggih menika *Id*, *Ego*, saha *Super Ego*.

Tabel 2. *Data* Wujud Konflik Psikis Inggang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti

No. <i>Data</i>	Pethikan <i>Data</i>	Seri/ kaca	Wujud Konflik Psikis	Struktur Kapribaden inggang Gadhah Konflik Psikis		
				Id	Ego	Super Ego
1		1/ 1	Gemes	√	√	

Katrangan Tabel:

Nomer *Data*, inggih menika nomer urutipun *data* inggang dipunpendhet.

Pethikan *Data*, inggih menika kutipan *data* inggang dipunpendhet saking novel
Nalika Prau Gonjing anggitanipun Ardini Pangastuti.

Seri/Kaca, inggih menika nedahaken seri saha kaca saking pethikan *data* inggang
dipunpendhet.

Wujud Konflik Psikis, inggih menika wujud konflik psikis inggang dipunlampahi
dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*
anggitanipun Ardini Pangastuti.

Struktur Kapribaden inggang Gadhah Konflik Psikis, inggih menika nedahaken
jinising konflik psikis adhedhasar teori psikologi Sigmund Freud inggih
menika *Id*, *Ego*, saha *Super Ego*.

Tabel 3. *Data* Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti

No. <i>Data</i>	Pethikan <i>Data</i>	Seri/ Kaca	Wujud Konflik Psikis	Paraga ingkang Njalari Konflik Psikis	Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis	Kat.
1		1/ 1	Gemes	Gino		

Katrangan Tabel:

Nomer *Data*, inggih menika nomer urutipun *data* ingkang dipunpendhet.

Pethikan *Data*, inggih menika kutipan *data* ingkang dipunpendhet saking novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Seri/Kaca, inggih menika nedahaken seri saha kaca saking pethikan *data* ingkang dipunpendhet.

Wujud Konflik Psikis, inggih menika wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Paraga ingkang Njalari Konflik Psikis, inggih menika paraga ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis, inggih menika perkawis ingkang nyebabaken konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Katrangan, inggih menika andharan saking perkawis ingkang njalari konflik psikis.

Tabel 4. *Data* Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti.

No. <i>Data</i>	Pethikan <i>Data</i>	Seri/ kaca	Wujud Konflik Psikis	Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis	Katrangan
1		1/ 1	Gemes	Sublimasi	Ngalahi mendhetaken Gino dhaharan

Katrangan Tabel:

Nomer *Data*, inggih menika nomer urutipun *data* ingkang dipunpendhet.

Pethikan *Data*, inggih menika kutipan *data* ingkang dipunpendhet saking novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Seri/Kaca, inggih menika nedahaken seri saha kaca saking pethikan *data* ingkang dipunpendhet.

Wujud Konflik Psikis, inggih menika wujud konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis, inggih menika kados pundi paraga Lintang anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi.

Katrangan, inggih menika andharan saking cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

F. Caranipun Nganalisis Data

Cara anggenipun nganalisis *data* wonten ing panaliten menika migunakaken *teknik deskriptif*. Cak-cakanipun ingkang dipunlampahi kados ing ngandhap menika.

1. *Kategorisasi*. *Data* ingkang sampun dipunpanggihaken dipunperang miturut watesaning perkawis, inggih menika perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama.
2. *Tabulasi* utawi *penabelan data*. *Data* ingkang kala wau sampun dipunkategorisasi salajengipun dipunlebetaken wonten ing tabel.
3. *Menginterpretasikan/ analisis data* mawi teori kapribaden Sigmund Freud. *Data* ingkang sampun cetha mlebet wonten ing watesaning perkawis ingkang badhe dipuntaliti lajeng dipunanalisis perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama.
4. *Inferensi*. Perkawis ingkang dipuntaliti dipunpendhet dudutanipun sasampunipun perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis dipungayutaken kaliyan teori psikologi.

G. Caranipun Ngesahaken Data

Cara anggenipun ngesahaken *data* wonten ing panaliten menika dipunlampahi mawi kalih cara, inggih menika *validitas* saha *reliabilitas data*.

Validitas data dipunlampahi kanthi *validitas semantik*, inggih menika nafsiraken *data-data* ingkang dipunjumbuhaken kaliyan konteks ukaranipun, ningali kados pundi *data* ingkang awujud kutipan babagan konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Salajengipun panaliti nyuwun pamrayogi saha panyaruwe saki ng para ahli ingkang mengertos babagan panaliten menika inggih menika dosen *pembimbing* supados *data* wonten ing panaliten menika *valid*.

Reliabilitas ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika inggih menika 1) *reliabilitas intrarer* inggih menika mawi cara maos novel kanthi wongsal-wangsul, 2) *reliabilitas interrater* inggih menika ngrembag asiling panaliten menika kaliyan dosen saha kanca ingkang gadhah seserepan bab psikologi sastra.

BAB IV

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Wosipun saking bab sekawan menika babagan asiling panaliten saha pirembagan. Wosipun asiling panaliten inggih menika ngengingi perwatakan paraga utama, wujud konflik psikis paraga utama, perkawis ingkang njalari konflik psikis paraga utama, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga utama wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Panaliten menika migunakaken teori *psikoanalisis* saking Sigmund Freud. Pirembagan wonten panaliten menika dipunjumbuhaken kaliyan wosing perkawis saha ancasing panaliten. Panaliten tumrap novel *Nalika Prau Gonjing* menika migunakaken teknik maos saha nyerat. *Data* ingkang dipunpendhet saking novel, dipunbabar wonten ing tabel rangkuman wonten ing bab menika, saha *data* ingkang langkung jangkep dipunbabar wonten ing lampiran. Salajengipun *data* menika dipunandharaken mawi teori ingkang dipunginakaken.

1. Sinopsis Novel *Nalika Prau Gonjing*

Gino Girindu, gadhah garwa ingkang asmanipun Lintang. Lintang kesah saking griya amargi kagol manahipun sasampunipun manggihaken *celdam* utawi *celana dalam* wanita wonten ing koperipun Gino nalika ngedalaken rasukan reged. Prastawa celdam menika dipunsebabaken dening akal-akalanipun Sinung Lazuardi, pelukis terkenal ingkang tasih kancanipun Gino. Sinung sengaja ngirim kenya ayu dhateng kamaripun Gino nalika nginep wonten hotel ing Jakarta.

Gino madosi Lintang dhateng pundi-pundi, ananging boten kapanggih. Sejatosisipun Lintang namung ndhelik wonten dalemipun Bu Padma, marasepuhipun Gino. Ananging Bu Padma boten maringi pirsa dhateng Gino menawi Lintang wonten ing griyanipun. Lintang ngraos sedhih sanget amargi kadadosan menika, menapa malih samenika Lintang saweg mbobot putranipun Gino. Ananging Gino dereng mangertos babagan mbobotipun Lintang, amargi sejatosisipun Lintang badhe damel *surprise* dhateng Gino nalika kondur saking Jakarta. Dereng siyos anggenipun damel *surprise*, Lintang malah manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino.

Sampun ngantos sewulan Lintang kesah saking griya, Gino ngraos judheg sanget. Piyambakipun rumaos kecalan saestu, ngantos pakaryanipun dados kaco saha boten saged *konsentrasi* amargi menggali Lintang kemawon. Dinten-dintenipun namung telas kangge ngalamun, ngantos badanipun kuru kados tiyang sakit. Mangertos kawontenanipun Gino ingkang kados mekaten, Bu Padma boten tega, lajeng maringi pirsa Gino bilih Lintang wonten ing dalemipun Bu Padma.

Ngantos wulan ngajengipun, Bu Padma ngantu-antu sanget rawuhipun Gino wonten ing dalemipun Bu Padma, ananging Gino boten njedhul-njedhul. Bu Padma kuwatos amargi kandhutanipun Lintang sampun saya ageng. Gino ingkang samenika saweg wonten ing Bali, nilpun Lintang kangge nyuwun supados saderengipun Gino kondur saking Bali, Lintang sampun kondur dhateng griyanipun. Ananging Lintang boten kersa kondur, Lintang malah ngraos mangkel kaliyan Gino amargi namung dipunhubungni mawi tilpun.

Lintang sampun mutusaken badhe kesah saking dalemipun Bu Padma. Lintang saha Bu Padma kesah kaliyan Mbok Yem, dhateng Ungaran. Lintang manggen wonten ing dalemipun ponakanipun Mbok Yem. Wonten ing papan ingkang subur menika, jangkanipun Lintang badhe bisnis sayuran saha sekar, ananging Bu Padma boten marengaken. Bu Padma ndhawuhi Lintang supados nyrantekaken bayi wonten ing kandhutanipun rumiyin. Sasampunipun Lintang nglairaken bayinipun, ingkang dipunparingi nama Lanang, Lintang lajeng miwiti usahanipun ngantos dados sukses.

Usaha ingkang dipuntangani dening Lintang maneka werni, boten namung sayuran kaliyan sekar, ananging ugi unggas saha ternak tambra, lele, saha sapi perah. Sedaya usahanipun sukses, menapa ingkang dipunkajengaken dening Lintang saged katurutan. Lintang samenika gesang mulya kaliyan Bu Padma saha Lanang, senajan tanpa Gino, garwanipun. Ngantos wonten ing sawijining dinten, wonten tiyang ingkang ngancam Lintang. Tiyang menika ndhawuhi Lintang supados nyade siti pekarangan ingkang kangge usaha.

Dereng rampung pacoban ingkang dipunlampahi dening Lintang, bibar nampi arta saking anggenipun nyade pekarangan, Lanang dipunculik. Penculikipun nyuwun tebusan ingkang kathah. Lintang ngraos sedhih sanget kecalan Lanang, piyambakipun lila menawi bandhanipun telas, ananging Lanang saged wangsul malih wonten ing sisihipun.

Penculikipun Lanang nyuwun supados Lintang sowan wonten ing sawijining villa. Nalika Lintang dumugi wonten ing villa, Lintang kaget sanget,

amargi Lintang ningali kawontenan wonten ing villa boten kados ingkang dipunbayangaken saderengipun. Lintang ningali Lanang saweg dolanan kaliyan priya ingkang sampun boten asing malih, inggih menika Gino, garwanipun piyambak. Lintang sumedhot ningali kawontenan menika, lajeng piyambakipun nyuwun pangapura dhateng Gino.

2. Perwatakan Paraga Utama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*.

Perwatakan inggih menika gambaraning *kualitas* paraga ingkang arupi sipat lair saha batin manungsa ingkang mangaribawani penggalih saha tindak-tandukipun, saengga saged mbedakaken kaliyan paraga sanesipun. Watak saking paraga dipungambaraken dening pangripta mawi pocapan saha tindak-tanduk paraga ingkang saged dipuntingali saking *narasi*, *dialog* utawi *monolog* para paraganipun. Perwatakan ingkang dipungadhahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* dipuntingali saking teori *psikoanalisis* Sigmund Freud inggih menika nyinyir, tlaten, pangerten, teteg, ndableg, mutungan, gampil duka, ngeyelan, *mandiri*, prigel, srakah, saha angkuh. Wonten ing ngandhap menika asiling panaliten perwatakan paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Tabel 1. Data Perwatakan Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*

No	Perwatakan	Struktur Kapribaden			No. <i>Data</i>
		Id	Ego	Super Ego	
1	Nyinyir		√		1
2	Tlaten		√		2

Tabel lajengipun

No	Perwatakan	Struktur Kapribaden			No. <i>Data</i>
		Id	Ego	Super Ego	
3	Pangerten		√		3
4	Teteg	√			4
5	Ndableg	√			5
6	Mutungan	√			6, 8, 9
7	Gampil duka	√			7
8	Ngeyelan	√			10, 12
9	<i>Mandiri</i>			√	11
10	Prigel			√	13
11	Srakah	√			14, 16
12	Angkuh	√			15

Adhedhasar tabel rangkuman wonten ing nginggil, Lintang gadhah kalih welas sipat ingkang dipundominasi sipat ingkang kirang sae, inggih menika mutungan, ngeyelan, saha srakah. Kaku manahipun inggih menika sipat ingkang boten kersa mirengaken pamanggihipun tiyang sanes, keras, saha namung mentingaken kekajenganipun piyambak. Ngeyelan inggih menika nekad nggugu kekajengannipun piyambak. Srakah inggih menika sipat kumudu, menapa ingkang dipunkajengaken kedah kaleksanan saha kekajenganipun menika boten cekap namung sekedhik. Sedaya sipat menika struktur kapribaden ingkang langkung dominan inggih menika *Id*.

Sanesipun sipat ingkang *dominan*, kathah sipat-sipat ingkang dipungadhahi dening Lintang, inggih menika nyinyir, tlaten, pangerten, teteg,

ndableg, gampil duka, *mandiri*, prigel, saha angkuh. Nyinyir inggih menika crewet utawi kathah ngendika. Tlaten inggih menika nindakaken menapa-menapa kalawan taberi saha sabar. Pangerten inggih menika saged mangertosi kawontenanipun tiyang sanes. Teteg inggih menika kukuh utawi kiyat pamanggihipun, boten owah dening tiyang sanes. Ndableg inggih menika boten kenging dipunkandhani dening tiyang sanes, tetep nyawiji kaliyan pamanggihipun piyambak.

Gampil duka inggih menika sipat ingkang sekedhik-sekedhik gampil duka. *Mandiri* inggih menika tiyang ingkang saged madeg piyambak tanpa tiyang sanes. Prigel inggih menika cukat sarta trampil anggenipun makarya. Angkuh inggih menika sipat ingkang gumedhe, boten semanak kaliyan tiyang sanes. Struktur kapribaden ingkang mengaribawani sipat-sipat kala wau inggih menika *Id*, *Ego*, saha *super Ego*.

3. Wujud Konflik Psikis Paraga Utama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*.

Konflik inggih menika kadadosan ingkang kalebet wigati awujud prastawa *fungsional*, utama, utawi *kernel*, inggih menika unsur ingkang *esensial* wonten ing pangrembakaning plot. Konflik inggih menika wiwitan saking perkawis wonten ing satunggaling cariyos. Perkawis-perkawis saged tuwuh saha kadadosan amargi wontenipun pertentangan antawisipun setunggal paraga, kalih paraga, utawi mapinten-pinten paraga. Tuwuhipun konflik-konflik menika asring wonten gayutanipun kaliyan watak, amargi watak paraga menika maneka werni

saha saged nuwuhaken perkawis kaliyan tiyang utawi papan pagesangan wonten ing sakiwa tengenipun. Wontenipun gayutan menika, amargi wonten ing cariyos boten saged narik kawigatosan pamaos tanpa konflik ingkang nggesangaken cariyos.

Paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti nglampahi maneka werni konflik psikis, inggih menika gemes, kagol manahipun, bingung, sedhih, duka, kaget, ngraos dipuncidrani, ajrih, sumelang, cubriya, kemutan marang Gino, saha sumedhot. Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* badhe dipunandharaken wonten ing tabel ngandhap menika.

Tabel 2. Data Wujud Konflik Psikis Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti.

No.	Wujud Konflik Psikis	Struktur Kapribaden			No. Data
		Id	Ego	Super Ego	
1	Gemes	√	√		1
2	Kagol manahipun	√	√		2
3	Bingung	√	√		3, 13, 17, 20, 26
4	Sedhih	√	√		4, 5, 6, 10, 15
		√	√		16, 21, 28
5	Duka	√	√		7, 8, 9, 12, 14,
6	Kaget	√	√		11, 23, 32
7	Ngraos dipuncidrani	√	√	√	18
8	Ajrih	√	√		19, 30, 31
9	Sumelang	√	√		22
10	Cubriya	√	√		27
11	Kemutan marang Gino	√	√		29
12	Sumedhot	√	√		33

Adhedhasar tabel rangkuman wonten ing nginggil, inggih menika babagan konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*, ketinggal bilih konflik psikis ingkang asring dipunlampahi inggih menika duka. Duka inggih menika raos boten remen kaliyan tiyang utawi satunggaling perkawis. Duka ugi saged nyebabaken konflik *internal* ingkang saged nuwuhaken *penyerangan* utawi *penyiksaan* kangge ngobati menapa ingkang dipunraosaken wonten ing manah. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik inggih menika *Id* saha *Ego*. Konflik psikis ingkang asring dipunlampahi sanesipun duka inggih menika sedhih. Sedhih inggih menika raos susah banget. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik inggih menika *Id* saha *Ego*. Sanesipun duka saha sedhih, kathah konflik psikis ingkang dipunlampahi dening Lintang inggih menika gemes, kagol manahipun, bingung, kaget, ngraos dipuncidrani, ajrih, sumelang, cubriya, kemutan marang Gino, saha sumedhot. Wonten tabel ing nginggil, wonten kolom struktur kapribaden wonten tandha (✓), ateges bilih struktur kapribaden menika langkung dominan. Lajeng tandha (√), ateges struktur kapribaden ingkang wonten ing sakiwa-tengenipun.

Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis gemes inggih menika *Id* saha *Ego*, *Ego* langkung dominan saking *Id*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis kagol manahipun inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur kapribaden *Ego* langkung dominan saking *Id*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis bingung inggih menika *Id*, saha *Ego*, *Id* langkung dominan saking *Ego*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis kaget inggih menika

Id saha *Ego*, wonten ingkang dominan *Id* ananging wonten ugi ingkang langkung dominan *Ego*.

Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis ngraos dipuncidrani inggih menika *Id*, *Ego*, saha *Super Ego*, ingkang langkung dominan saking tigang struktur menika *Super Ego*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis ajrih inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur ingkang langkung dominan inggih menika *Id*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis sumelang inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur ingkang langkung dominan inggih menika *Ego*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis cubriya inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur kapribaden ingkang langkung dominan inggih menika *Id*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis kemutan marang Gino inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur ingkang langkung dominan inggih menika *Ego*. Struktur kapribaden ingkang gadhah konflik wonten ing konflik psikis sumedhot inggih menika *Id* saha *Ego*, struktur ingkang langkung dominan inggih menika *Id*.

4. Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Utama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti.

Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti temtu wonten sebabipun. Perkawis ingkang njalari konflik psikis saged dipunsebabaken dening paraga sanes utawi namung konflik kaliyan dhiri paraga piyambak. Tabel 3

wonten ing ngandhap menika rangkuman *data* perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunsarujuk saking *data* perkawis ingkang njalari konflik psikis wonten ing lampiran.

Tabel 3. *Data* perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

No.	Wujud Konflik Psikis	Paraga ingkang Ndadosaken Konflik Psikis	Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis	No . <i>Da ta</i>
1	Gemes	Gino	Gino boten kersa dhahar	1
2	Kagol manahipun	Gino	Manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino	2
3	Bingung	Bu Padma	Dipundangu rencananipun Lintang salajengipun	3
		Gino	Bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun	13
			Arta kangge tumbas siti kirang	17
		Pak Harjuna	Modhal kangge usaha kirang	20
		Tiyang ingkang ngancam	Boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam	26
4	Sedhih	Gino	Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino	4, 5, 6
		Gino	Kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun	10
		Gino	Nampi tilpun saking Gino	15, 16
		Bu Padma	Lintang bakal nglairaken tanpa ketengga garwa	21
		Lanang	Kemutan marang Lanang	28

Tabel lajengipun

No.	Wujud Konflik Psikis	Paraga ingkang Ndadosaken Konflik Psikis	Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis	No. <i>Data</i>
5	Duka	Bu Padma	Bu Padma mbelani Gino	7
		Bu Padma	Boten remen menawi Bu Padma menggali Gino	8
		Gino	Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino	9
		Gino	Nampi tilpun saking Gino	12
		Bu Padma	Lintang cubriya marang Bu Padma	14
		Santi	Pembukuan boten tertib	24
		Cahyana	Prodhuksi susu mrosot	25
6	Kaget	Gino	Nampi tilpun saking Gino	11
		Sinung	Kepanggih kaliyan Sinung	23
			Swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken	32
7	Ngraos dipuncidrani	Gino	Gino nyidra katresnanipun Lintang	18
8	Ajrih		Papan kangge siram boten sekeca	19
		Penculik	Ajrih menawi penculik mblenjani janji	30
		Penculik	Ajrih badhe mlebet villa	31
9	Sumelang	Langit	Kuwatos Langit bakal mbocoraken papan pandhelikanipun	22
10	Cubriya	Penculik	Lanang dipunculik	27
11	Kemutan marang Gino	Gino	Kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino	29
12	Sumedhot	Gino	Nyawang Gino	33

Adhedhasar tabel wonten ing nginggil, perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang, awujud konflik psikis gemes inggih menika Gino boten kersa dhahar. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud kagol manahipun inggih menika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud bingung inggih menika dipundangu Bu Padma rencananipun Lintang salajengipun, bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun, arta kangge tumbas siti kirang, modhal kangge usaha kirang, saha boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam.

Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud sedhih inggih menika kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun, nampi tilpun saking Gino, Lintang bakal nglairaken tanpa ketengga garwa, saha kemutan marang Lanang. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud duka inggih menika Bu Padma mbelani Gino, boten remen menawi Bu Padma menggalih Gino, kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, nampi tilpun saking Gino, Lintang cubriya dhateng Bu Padma, pembukuan boten tertib, saha prodhuksi susu mrosot. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud kaget inggih menika nampi tilpun saking Gino, kepanggih kaliyan Sinung, saha swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken.

Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud ngraos dipuncidrani inggih menika Gino nyidra katresnanipun Lintang. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud ajrih inggih menika papan kangge siram boten sekeca, ajrih

menawi penculik mblenjani janji, saha ajrih badhe mlebet villa. Perkawis ingkang njalari konflik psikis awujud sumelang inggih menika kuwatos Langit bakal mbocoraken papan pandhelikanipun. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud cubriya inggih menika Lanang dipunculik. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud kemutan marang Gino inggih menika kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sumedhot inggih menika nyawang Gino. Saking tabel wonten ing nginggil, ugi saged dipunmangertosi bilih perkawis ingkang langkung dominan njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening Lintang inggih menika amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino.

5. Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Utama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti.

Paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti gadhah cara-cara kangge mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi. Saking panaliten ingkang sampun dipuntindakaken, dipunpikantuk cara-cara paraga Lintang anggenipun mungkasi konflik psikis, cara-caranipun kadosta *represi*, *sublimasi*, *regresi*, *agresi*, *apatis*, *proyeksi*, *rasionalisasi*, saha *pengalihan*. Wonten ing ngandhap menika tabel 4 ingkang wosipun rangkuman cara-cara paraga Lintang anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi.

Tabel 4. Cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

No.	Cara Mungkasi Konflik Psikis	Wujud Konflik Psikis	No. <i>Data</i>	Konteks Cariyos
1	Sublimasi	Gemes	1	Ngalahi mendhetaken Gino dhaharan
		Bingung	17	Dipunajak ngendikan kaliyan pendhudhuk
2	Regresi	Kagol manahipun	2	Kesah saking griya
		Sedhih	6,10, 15, 28	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun
		Duka	12	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun
		Sumedhot	33	Lintang nubruk Gino
3	Agresi	Bingung	3	Ndukani Bu Padma
		Duka	7, 8, 14	Ndukani Bu Padma
		Cubriya	27	Nggedumel piyambak
4	Proyeksi	Sedhih	4, 5	Nganggep Gino ingkang lepat
		Bingung	13	Cubriya kaliyan Bu Padma
		Duka	24	Nganggep Santi ingkang lepat
5	Represi	Duka	9	Nyoba ngapura tumindakipun Gino
		Kaget	11	Nahan duka
			32	Ngicalaken raos kagetipun
		Sedhih	16	Nahan duka kanthi mesem
		Ajrih	19	Ngulinakaken siram wonten kolah
			30	Nahan raos ajrihipun
		Bingung	20	Nahan pepenginanipun
6	Pengalihan	Sumelang	22	Ngicalaken raos sumelangipun
		Ngraos dipuncidrani	18	Dhahar pohong
		Kaget	23	Kesah nilar Sinung
		Kemutan marang Gino	29	Nampi surat saking simbok

Tabel lajengipun

No.	Cara Mungkasi Konflik Psikis	Wujud Konflik Psikis	No. Data	Konteks Cariyos
7	Rasionalisasi	Duka	25	Nampi andharan saking Cahyana
8	Apatis	Bingung	26	Pasrah nampi pacoban

Tabel wonten ing nginggil nedahaken cara ingkang dipunginakaken paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi. Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang menika dipunpungkasi kanthi cara *sublimasi*, *represi*, *regresi*, *proyeksi*, *agresi*, *pengalihan*, *rasionalisasi*, *saha apatis*. Konflik psikis ingkang dipunrampungaken mawi cara *sublimasi* inggih menika gemes, kanthi cara ngalahi mendhetaken Gino dhaharan, saha konflik psikis bingung, kanthi cara ngendikan kaliyan pendhudhuk. Cara *regresi* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis kagol manahipun, kanthi cara kesah saking griya, konflik psikis sedhih kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun, konflik psikis duka kanthi cara nangis ugi, saha konflik psikis sumedhot kanthi cara nubruk Gino.

Cara *agresi* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis bingung kanthi cara ndukani Bu Padma, konflik psikis duka kanthi cara ndukani Bu Padma ugi, saha konflik psikis cubriya kanthi cara nggedumel piyambak. Cara *proyeksi* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis sedhih kanthi cara nganggep Gino ingkang lepat, konflik psikis bingung kanthi cara cubriya kaliyan Bu Padma, saha konflik psikis duka kanthi cara nganggep Santi ingkang lepat. Cara *represi* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis duka kanthi cara nyobi ngapura tumindakipun Gino, konflik psikis kaget kanthi cara nahan duka saha ngicalaken

raos kagetipun, konflik psikis sedhik kanthi cara nahan duka kanthi mesem, konflik psikis ajrih kanthi cara ngulinakaken siram wonten ing kolah saha nahan raos ajrihipun, konflik psikis bingung kanthi cara nahan pepenginanipun, saha konflik psikis sumelang kanthi cara ngicalaken raos sumelangipun.

Cara *pengalihan* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis ngraos dipuncidrani kanthi cara dhahar pohong, konflik psikis kaget kanthi cara kesah nilar Sinung, saha konflik psikis kemutan marang Gino kanthi cara nampi surat saking simbok. Cara *rasionalisasi* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis duka kanthi cara nampi andharan saking Cahyana. Cara *apatitis* dipunginakaken kangge mungkasi konflik psikis bingung kanthi cara pasrah nampi pacoban. Saking sedaya cara kangge mungkasi konflik psikis, cara ingkang paling asring dipunginakaken paraga Lintang inggih menika cara *represi*.

B. Pirembagan

Kados ingkang sampun dipunandharaken wonten ing nginggil, panaliten menika badhe ngrembag sekawan perkawis, inggih menika babagan perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Ingkang badhe dipunrembag rumiyin inggih menika babagan perwatakan, dipunlajengaken wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha ingkang pungkasan babagan cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*

anggitanipun Ardini Pangastuti. Babagan perwatakan dipunrembag rumiyin amargi perwatakan paraga menika saged mangaribawani perkawis-perkawis sanesipun ingkang dipunlampahi dening paraga. Sekawan perkawis kala wau badhe karembag wonten ing ngandhap menika.

1. Perwatakan Paragatama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti

a. Nyinyir

Nyinyir utawi crewet inggih menika kathah ngendikanipun (Poerwadarminta, 1939: 648). Sipat nyinyir ingkang dipungadhahi dening Lintang asipat sae, amargi sipat menika ngetingalaken rasa tresnanipun kaliyan garwanipun inggih menika Gino. Sipat nyinyir saking Lintang ketingal wonten pethikan ing ngandhap menika.

ROKOK sing isih dawa iku diceceg ing asbak ngarepe. Banjur nganti ndudut maneh liyane. Terus diakep sedhal-sedhul. Katon nikmat kae. Nanging apa ya mangkono tenan kang sanyatane? Mung Gino Girindu dhewe kang ngerti. Sing jelas, wektu iki dheweke lagi ngangen-angen Lintang, wadon ayu kang telung taun nyisihi dheweke. Najan sok nyinyir, Gino tresna setengah mati marang wanita iku.

“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 1).

Menawi sampun nglukis, Gino boten kemutan wekdal kangge dhahar. Perkawis menika nyebabaken Lintang nyinyir kangge ngemutaken Gino dhahar. Struktur kapribaden *Id* nyebabaken Lintang nyinyir kanthi nguprak-uprak Gino supados boten kesupen anggenipun dhahar, ananging sipat menika amargi *Ego*

saking Lintang ingkang tresna sanget kaliyan Gino. Lintang ajrih menawi Gino telat anggenipun dhahar, amargi saged nyebabaken Gino gerah *mag*.

b. Tlaten

Tlaten inggih menika sipat ingkang menawi nindakaken menapa-menapa kanthi taberi saha sabar (Poerwadarminta, 1939: 609). Dados, tlaten inggih menika sipat ingkang sae, amargi menawi nindakaken pakaryan kanthi tliti, boten grusa-grusu, saha sabar. Sipat tlaten ingkang dipungadhahi dening Lintang ketinggal wonten pethikan wonten ing ngandhap menika.

Gino mlengh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. (Nalika Prau Gonjing, 1993:1).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat tlatenipun Lintang ketinggal nalika nengga Gino dhahar sekul rampadan ingkang dipunladekaken. *Ego* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun tlaten anggenipun ngladosi garwanipun. Sipat menika wujud saking raos tresna dhumateng garwanipun.

c. Pangerten

Pangerten menika saking tembung '*ngerti*' ingkang tegesipun '*teges*' utawi '*maksud*' (Poerwadarminta, 1939: 396). Dados, pangerten tegesipun inggih menika saged mangertosi kawontenanipun tiyang sanes. Sipat pangerten saking Lintang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino

isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan .... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 1).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat pangerten Lintang saged ketingal nalika ngladosi Gino. Menawi sampun ketungkul nglukis, Gino saged kesupen dhahar saha ngunjuk. Badhe ninggal anggenipun nglukis eman-eman, lajeng *Ego* saking Lintang gadhah iguh pratikel kangge ngladosi Gino kanthi cara mbetakaken dhaharan wonten ing lebet studio, saengga menawi badhe dhahar Gino boten perlu pindhah saking lenggahipun.

d. Teteg

Teteg tegesipun inggih menika kukuh, boten obah-obah (Poerwadarminta, 1939: 604). Dados, teteg inggih menika menawi sampun gadhah pamanggih boten owah, kiyat saha boten *terpengaruh* kaliyan pamanggihipun tiyang sanes. Sipat teteg ingkang dipungadhahi Lintang saged ketingal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketangga bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.

“aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Saking pethikan wonten ing nginggil, ketingal sanget bilih Lintang teteg sanget *mempertahankan* pamanggihipun. *Id* ingkang dipungadhahi dening Lintang ndadosaken Lintang teteg boten kersa kondur wonten ing griyanipun. Lintang boten purun mirengaken menapa ingkang dipunngendikakaken dening Bu

Padma. Piyambakipun langkung milih kesah saking dalemipun Bu Padma katimbang kedah kondur wonten ing griyanipun.

e. Ndableg

Ndableg inggih menika boten ngrewes ing pakon (Poerwadarminta, 1939: 62). Dados, ndableg inggih menika nggugu kekajenganipun piyambak, boten kersa nampi pamanggihipun tiyang sanes. Sipat ndableg ingkang dipungadhahi dening Lintang saged ketingal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Hem ... !” dheweke unjal ambegan landhung. Banjur kandhane lirih, “Kowe kan ngerti ta, Wuk. Adhimu ki kerase ngudubilah. Yen duwe kekarepan, ora ana kang bisa menggak. Kanggo njagani bab sing ora-ora, mula Ibu kepeksa dora marang Gino.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 12).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma nedahaken bilih Lintang menika gadhah watak ingkang keras. Menawi gadhah kekajengan, boten wonten ingkang saged nahan. *Id* ingkang ndadosaken Lintang mentingaken kekajenganipun piyambak, tanpa menggalih pamanggihipun tiyang sanes.

f. Mutungan

Mutungan utawi kaku manahipun inggih menika gampil nepsunipun utawi (Poerwadarminta, 1939: 181). Dados, mutungan tegesipun gampil nesu utawi mutung tanpa menggalih ingkang sanyatanipun, namung nuruti kekajenganipun piyambak. Sipat mutungan ingkang dipungadhahi dening Lintang saged ketingal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Aku ora nyalahake sliramu, Nak. Sing kebangeten ki pancen Lintang. Atine kaku kaya watu, ora kena diluk,” sementane Bu Padma karo nguculi rangkulane. Wong loro banjur lungguh adhep-adhepan ing kursi tamu. Nanging Gino ora wani ngangkat raine, nantang panyawange Bu

Padma. Dheweke mung tumungkul, nyawang jobin. Dumadakan ora ngerti, kudu ngomong kepriye marang mara tuwane wadon kuwi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 15)

Saking pethikan wonten ing nginggil, watak mutungan saking Lintang ketingal saking pamanggihipun Bu Padma. *Id* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun boten purun mirengaken Bu Padma ingkang ndhawuhi Lintang kondur dhateng griyanipun Gino. Lintang tetep mutung boten purun kondur amargi sampun manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Sipat mutungan ugi ketingal wonten ing pethikan menika.

Bu Padma gedheg-gedheg karo ngelus dhadha. Oh, bocah kok kakune ora jamak. Gek sapa ta sing diturun? Wong swargi bapake ki masiya kaku ning ya ora kebangeten kaya kuwi, batine. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 26).

Bu Padma boten ngira menawi Lintang gadhah sipat mutungan, amargi Bu Padma saha swargi Bapakipun Lintang boten wonten ingkang gadhah sipat kados mekaten. Nalika Lintang bibar nampi tilpun saking Gino, ugi ngetingalaken sipat mutungan. Sipat menika saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih during mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Ora bakal aku bali lan ngrerepa njaluk diwelasi. Ora bakal! najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Sasampunipun nampi tilpun saking Gino ingkang ndhawuhi Lintang kondur piyambak dhateng griyanipun Gino amargi Gino saweg wonten ing Bali, Lintang dumadakan duka saha mangkel manahipun. Manahipun tetep kaku, boten

purun nuruti menapa ingkang dipundhawuhaken dening Gino. Lintang boten badhe kondur, piyambakipun badhe mbuktekaken bilih piyambakipun saged gesang tanpa priya wonten ing sisihipun.

g. Gampil Duka

Duka utawi nesu inggih menika muring (Poerwadarminta, 1939: 343). Dados, gampil duka inggih menika gampil nesu utawi muring. Tiyang ingkang gampil duka biyasanipun dipunsebabaken wonten satunggaling perkawis ingkang boten trep kaliyan manahipun, saengga saged ndukani tiyang sanes ingkang dados sumber dukanipun. Sipat gampil duka ingkang dipungadhahi dening Lintang saged ketinggal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.

“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.

“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”

“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”

“Yak owe. Nanging .....

Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 26)

Saking pethikan wonten ing nginggil, watak gampil duka saking Lintang ketinggal nalika Bu Padma saweg menggalih Gino. *Id* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken Lintang dumadakan duka marang Bu Padma, amargi piyambakipun boten remen menawi Bu Padma menggalih saha nyebat asmanipun Gino.

h. Ngeyelan

Ngeyelan saking tembung ‘ngeyel’ ingkang tegesipun nekad nggugu leresipun piyambak (Poerwadarminta, 1939: 383). Tiyang ingkang ngeyelan inggih menika tiyang ingkang boten kersa nggugu pamanggihipun tiyang sanes, namung nggugu kekajenganipun piyambak. Sipat ngeyelan ingkang dipungadhahi dening Lintang saged ketingal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Kowe aja mikir sing werna-werna dhisik. Srantekna nganti bayimu kuwi lair. Mengko yen wis lair, gampang. Saiki kita mlaku dhisik kaya rencana sakawit.”

“Ning eman, lho Bu, yen lemahe tanpa tanduran.” Lintang isih ngengkel. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 53).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat ngeyelan ingkang dipungadhahi Lintang ketingal nalika Bu Padma ndhawuhi supados Lintang nyrantekaken bayinipun ngantos lair rumiyin, ananging *Ego* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun ngraos eman menawi lemah wonten ing pekaranganipun nganggur tanpa taneman. Lintang tansah ngengkel kepengin ngurusi bisnisipun, sinaosa Bu Padma sampun boten marengaken. Sipat ngeyelan Lintang ugi ketingal nalika dipundukani kaliyan Bu Padma, kados pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Kene. Tinggalen mangan kana dhisik. Nyusoni bocah ki aja sembrana. Mangan ya kudu ajeg. Kowe arep bisa sagelemu dhewe kaya biyen, Lintang. Mesakake bayeke,” ujare Bu Padma maneh sawise Lanang wis wareg olehe mimik.

“Wis meh bubuk kok, Bu. Karo meneh Ibu yo sayah. Wis, dakturu-turune pisan.”

“Ora, Kene. Ibu ki ora apa-apa.” Bu Padma ngengkel njaluk putune sing ana gendhonge ibune iku. “Wis kana, tinggalen maem dhisik kana,” prentahe marang Lintang sawise Lanang wis ana gendhongane.

“Oh, sik, Bu. Aku arep niliki, apa rantange kanggo wong-wong wis dikirim apa durung,” aloke Lintang karo jumangkah tumuju mess para karyawan.

“Kuwi rak cukup Mbok Yem sing niliki. Pokoke kowe maem dhisik!”

Wis, Lintang mengkeret. Pokoke yen ibune wis kandha kaya mangkono iku wis ora kena dibantah. Kepekso dheweke mbalik.

“Lha Ibu wis dhahar?” pitakone sadurunge jumangkah mlebu omah.

“Ibu mengko-mengko wae, yen Lanang wis bubuk. Wong ora nyusoni wae. Beda kowe. Wis, kana.” Panggusahe.

Tekan njero Lintang ora langsung njujug meja makan. Nanging nggoleki Mbok Yem nyang mburi dhisik. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 64).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngetingalaken sipat ngeyelanipun nalika dipundhawuhi Bu Padma dhahar rumiyin. Ananging Lintang boten purun, malah badhe tumuju *mess* para karyawan ningali rantang kiriman sampun dipunkirim menapa dereng. Bu Padma ngendika bilih ingkang kedah ningali wonten *mess* cekap Mbok Yem kemawon, ananging *Id* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun tetep ngeyel ningali *mess*.

i. Mandiri

Mandiri inggih menika saged madeg piyambak, tanpa *bergantung* kaliyan tiyang sanes. Tiyang ingkang mandiri, ateges saged nindakaken menapa kemawon piyambakan tanpa dipunbantu kaliyan tiyang sanes. Sipat *mandiri* ingkang dipungadhahi Lintang saged ketingal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Pikirane dheweke kudu enggal bisa mujudake kabeh pepenginane. Bisa dadi wanita kang sukses senajan tanpa campur tangane Gino. Dheweke selak kepengin bisa mbuktekake, yen diwenahi kesempatan, sejatine wanita iku uga bisa maju lan ora kalah karo priya. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 53).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat *mandiri* paraga Lintang ketingal nalika kepengin mujudaken pepenginanipun dados wanita ingkang sukses tanpa campur tanganipun Gino. *Super Ego* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun kepengin *mandiri*, amargi sejatosipun wanita menika boten kalah kaliyan priya menawi dipunparingi *kesempatan*.

j. Prigel

Prigel inggih menika cukat sarta trampil utawi pinter (Poerwadarminta, 1939: 513). Tiyang ingkang prigel menawi nindakaken menapa kemawon kanthi sae sarta trampil saha tansah pinter anggenipun ngecakaken sedaya pakaryanipun. Sipat prigel ingkang dipungadhahi paraga Lintang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

ORA rinasa, umure Lanang saiki wis jangkep telung taun. Selot gedhe, tambah pintere nanging nakale uga mundhak. Yen ngomong clewa-clewo lucu. Wong pancen isih cedhal. Bocah cilik iku luwih cedhak marang eyange tinimbang marang ibune. Soale Lintang tansah sibuk terus. Usaha kang ditangani saiki macem-macem. Ora ming tanduran bisnis sayuran lan kembang. Nanging dheweke uga nglirik unggas lan ternak tambra karo lele. Lan sapi perah. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 72).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat prigel saking paraga Lintang ketingal saking usahanipun ingkang maneka werni kadosta bisnis sayuran, sekar, unggas, ternak tambra, lele, saha sapi perah. *Ego* ingkang dipungadhahi Lintang ndadosaken piyambakipun prigel, saengga sedaya bisnis ingkang dipuntindakaken saged sukses.

k. Srakah

Srakah inggih menika kumudu utawi kedah pikantuk kathah (Poerwadarminta, 1939: 581). Tiyang ingkang srakah menawi gadhah

pepengingan kedah dipunturuti. Menawi gadhah menapa kemawon boten cekap sekedhik, menapa-menapa kedah kathah. Kangge mujudaken pepenginanipun menika, tiyang ingkang srakah asring migunakaken sedaya cara, boten peduli cara menika saged damel rugi tiyang sanes menapa boten. Paraga Lintang ugi gadhah sipat srakah, sipat menika saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

“Ah, lahan sayur wis pas, Bu. Rasah diuwih-uwih. Aku arep nemoni Kang Kardi.”

“Arep ngapa?”

“Nakokake lemah kulon pager wae sapa sing duwe. Yen oleh arep daktuku.”

“Kowe aja srakah, Lintang. Ora apik mbujuk-mbujuk wong kongkon adol omah. Aja dupeh kowe duwe dhuwit. Ibu ora setuju yen kang ngono caramu.”

“Aku ora mbujuk kok, Bu. Mung nakokake. Yen dheweke gelem ngedol lemah iku, aku gelem nuku kanthi rega kang luwih larang.”

“Kuwi padha wae, Lintang. Wis, ta. Ibu ora seneng yen caramu ngono kuwi. Ambisi kena-kena wae. Merga wong tanpa ambisi ya ora bisa maju. Nanging aja kebangeten. Yen kebangeten kuwi jenenge ambisius. Sikap ambisius bisa nyurung wong tumindak srakah. Dheweke bakal menghalalkan segala cara kanggo ngleksanakake maksude.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 73).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat srakah saking paraga Lintang ketinggal nalika badhe numbas siti kangge tambah bisnisipun. *Id* ingkang dipungadhahi paraga Lintang ndadosaken piyambakipun wantun numbas siti wonten ing kilen pager kanthi regi awis supados saged nuruti sipat srakahipun. Ananging Bu Padma ngemutaken Lintang supados boten dados tiyang ingkang srakah saha ambisius. Sipat srakah ingkang dipungadhahi paraga Lintang ugi ketinggal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Karo nyawang kandhang jaran sing ora adoh ing ngarepe, angen-angene Gino bali direnggani dening wewayangane Lintang. Hem .... yen manut keterangan sing sempat dikumpulake mau bengi, saka wong-wong sing bisa dipercaya, kesugihane Lintang kuwi wis tumpuk undhung. Sebab usaha kang ditangani pancen macem-macem. Nanging ana siji bab sing Gino rada ora pati percaya karo keterangane wong-wong kuwi. Jare Lintang olehe tuku lemah pertanian kuwi kanthi cara peksan. Ah, mosoh iya? Gino wis suwe kenal karo Lintang. Lan mesthi wae dheweke uga ngenal watak wantune. Mula angel dipercaya yen Lintang kang alus bebudene iku gelem main peksan kaya kang dicritakake wong-wong iku. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 89).

Saking pethikan wonten ing nginggil, paraga Lintang anggenipun tumbas siti pertanian kanthi cara peksan. Cara menika ngetingalaken bilih paraga Lintang gadhah sipat srakah kanthi migunakaken cara-cara ingkang boten sae kangge nggayuh kasuksesanipun.

1. Angkuh

Angkuh inggih menika sipat ingkang gumedhe utawi boten semanak (Poerwadarminta, 1939: 16). Tiyang ingkang gadhah sipat angkuh boten kersa srawung kaliyan tiyang sanes. Paraga Lintang ugi gadhah sipat angkuh, sipat menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Sapungkure Beja, Sinung bali lenger-lenger maneh. Kumlebat wewayangane Lintang kang numpak jaran karo bocah cilik. Banjur wanita iku mundur lan terus nggeblas nalika disapa. Geneya dheweke kayane kok ngindhaki aku? Pitakonan iku tansah ngreridhu pikirane. Ah, bah! Apa pedhuliku? Ora dikenal dheweke ya ora patheken! Pamupune Sinung pungkasane merga dheweke emoh yen pikirane tansah diribeti dening wadon ayu kang angkuh iku. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 82).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sipat angkuh ingkang dipungadhahi paraga Lintang ketingal nalika piyambakipun kepanggih Sinung. Nalika Sinung nyapa Lintang, dumadakan Lintang malah langsung kesah tanpa peduli kaliyan

Sinung. *Id* ndadosaken Lintang angkuh saengga boten nanggapi panyapanipun Sinung.

2. Wujud Konflik Psikis Paragatama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Saking prastawa-prastawa ingkang kadadosan wonten ing cariyos, saged mujudaken konflik ingkang *kompleks* ingkang saged narik kawigatosan pamaos. Jinising konflik wonten ingkang konflik psikis utawi batin saha konflik fisik. Konflik psikis inggih menika konflik ingkang kadadosan wonten ing manahipun paraga. Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti inggih menika.

a. Gemes

Gemes inggih menika raos ngigit-igit banget (Poerwadarminta, 1939: 142). Raos gemes saged dipunraosaken marang satunggaling perkawis utawi marang tiyang sanes. Raos gemes ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang ketal wonten ing pethikan menika.

“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.

Gino mlengah. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu

pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan .... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 1).

Saking pethikan wonten ing nginggil, ketingal bilih Gino bandel sanget. Saben dinten anggenipun dhahar menawi dereng dipunuprak-uprak dening Lintang dereng kersa dhahar. Perkawis menika ndadosaken Lintang ngraos gemes kaliyan Gino. Ingkang ndadosaken Lintang ngraos gemes inggih menika *Ego* wonten ing manahipun.

b. Kagol Manahipun

Kagol manahipun inggih menika boten ketutugan menapa ingkang dados kekajenganipun (Poerwadarminta, 1939: 180). Kagol manahipun ateges wonten satunggaling perkawis ingkang boten trep kaliyan menapa ingkang dipunkajengaken. Raos kagol manahipun ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang ketingal wonten ing pethikan menika.

Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang.lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karana ngonangi anane celdam ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah celdam iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake ..... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 4).

Saking pethikan wonten ing nginggil, wonten ingkang nyaranaken supados Gino nglaporaken kesahipun Lintang dhateng polisi, ananging Gino boten kersa amargi menika urusan pribadinipun kaliyan Lintang. Kesahipun Lintang sampun cetha, inggih menika amargi kagol manahipun sasampunipun

manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. *Id* ndadosaken Lintang kagol manahipun lajeng kesah saking griya amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino.

c. Bingung

Bingung inggih menika ngraos kuwur boten mangertos menapa ingkang badhe dipuntindakaken (Poerwadarminta, 1939: 45). Tiyang ingkang ngraos bingung nglampahi kawontenan boten mangertos babar blas menapa ingkang badhe dipunlampahi. Raos bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone Bu Padma sawise sawatara amem.

“Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.” Lintang unjal ambeganlandhung.

“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketangga bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.

“Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma ndangu Lintang menapa rencana ingkang badhe dipuntindakaken salajengipun. Ananging Lintang dereng mangertos menapa ingkang badhe dipunlampahi. *Id* ndadosaken Lintang ngraos bingung kaliyan kawontenan ingkang dipunalami. Raos bingung ugi dipunraosaken dening paraga Lintang wonten ing pethikan menika.

“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke.

Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. Nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang. Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos bingung amargi Gino saged mangertos papan pandhelikanipun. Sadangunipun Lintang wonten ing dalemipun Bu Padma, boten wonten ingkang mangertos. *Id* ndadosaken Lintang ngraos bingung saengga cubriya dhateng Bu Padma. Raos bingung ugi ketinggal wonten ing pethikan wonten ing ngandhap menika.

Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bay iwis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa disuplay saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen dheweke isih duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasan lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....

“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 46)

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos bingung amargi anggenipun nyang-nyangan siti pertanian kangge bisnisipun kirang sedaya yuta. Sedaya dhana saha depositonipun Bu Padma sampun dipunginakaken. Pancen Lintang tasih gadhah simpenan arupi perhiasan saha permata, ananging menika kangge mbangun griya saha miwiti usahanipun. *Id* ndadosaken Lintang bingung badhe kados pundi anggenipun nyekapi kekurangan ingkang sedaya yuta menika.

Sasampunipun Lintang nindakaken usahanipun, Lintang ugi ngraos bingung amargi kekurangan modhal. Raos bingung menika saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?”

“Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khususe bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 52).

Saking pethikan wonten ing nginggil, sejatosipun Lintang badhe garap usahanipun sekedhik mbaka sekedhik. Ananging sasampunipun kepanggih kaliyan Pak Harjuna ingkang dados eksportir, Lintang dipunajak *kerja sama* kaliyan Pak Harjuna. *Id* ndadosaken Lintang ngraos bingung amargi kekurangan modhal kangge nangani usaha kanthi ageng. Raos bingung ugi dipunraosaken dening Lintang nalika wonten tiyang ingkang ngancam piyambakipun. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan menika.

Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para utusan kang ngancam dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab

sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang.

“Ah. Mangka aku kena hukum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi iklas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni. (Nalika Prau Gonjing, 1993:93).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang dipunancam kaliyan tiyang ingkang boten dipuntepang. *Id* ndadosaken Lintang ngraos bingung sinten ingkang wonten ing sawingkingipun utusan ingkang ngancam piyambakipun. Menawi tiyang menika *jahat*, ananging bebudenipun sae, menawi tiyang menika sae ananging tega ngrampas usahanyipun.

d. Sedhih

Sedhih inggih menika ngraos susah banget (Poerwadarminta, 1939: 552).

Tiyang ingkang ngraos sedhih ateges manahipun saweg ngraos susah banget saha boten bingah. Raos sedhih dipunsebabaken saweg nandang kawontenan ingkang boten ngremenaken. Raos sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang sages dipuntingali saking pethikan menika.

“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindah culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang celdam kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang dipunkhianati dening garwanipun ingkang tansah dipuntresnani inggih menika Gino. Lintang

manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. *Id* ndadosaken Lintang ngraos sedhih sanget ngantos netesaken luh. Raos sedhih ugi dipunraosaken dening paraga Lintang wonten ing pethikan menika.

Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan celdam ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kawontenan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara. (Nalika Prau Gonjing, 1993:9).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos lemes nalika kemutan marang garwanipun. Manahipun kraos dipunjuwing-juwing saben-saben kemutan marang *celdam* ingkang dipunpanggihaken wonten ing koperipun Gino. *Id* ndadosaken paraga Lintang ngraos sedhih amargi kawontenan menika. Paraga Lintang ngraos sedhih malih amargi *celdam* ingkang dipunpanggihaken wonten ing koperipun Gino. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Gino kang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993:9).

Saking pethikan wonten ing nginggil, paraga Lintang dereng ngendika kaliyan Gino menawi piyambakipun saweg mbobot. Sejatosipun Lintang bakal maringi *surprise* dhateng Gino sasampunipun ngawontenaken pameran gabungan wonten ing Jakarta. Ananging nalika ngedalaken rasukan saking koperipun Gino,

Lintang manggihaken *celdam* wanita. Lintang langsung kesah saking griya nalika Gino tasih sare. *Id* ndadosaken Lintang ngraos sedhih amargi kemutan marang perkawis menika.

Lintang ugi ngraos sedhih nalika kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun. Raos menika saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaane iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Saking pethikan wonten ing nginggil, paraga Lintang rumaos kesiksa marang pangraosipun. Menapa malih nalika kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun. *Id* ndadosaken Lintang ngraos sedhih, menapa malih ibunipun boten purun mangertosi marang pangraosipun saha nyalahaken Lintang.

Bibar nampi tilpun saking Gino, paraga Lintang ngraos sedhih malih. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake mentas mau?” pitakone Lintang karo saya nggungguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau.

“Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget.

Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 35).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nangis sasampunipun nampi tilpun saking Gino. Manahipun kelara-lara menawi kemutan menapa ingkang dipunucapaken dening Gino wonten ing tilpun kala wau. *Id* ndadosaken paraga Lintang ngraos sedhih nalika nyariosaken kadadosan menika kaliyan Bu

Padma. Sasampunipun nyariosaken menapa ingkang dipunucapaken Gino wonten ing tilpun kaliyan Bu Padma, Lintang dumadakan semaput. Bibar sadhar saking semaputipun, lajeng Lintang ngraos sedhih malih. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 38).

Saking pethikan wonten ing nginggil, *Id* ndadosaken Lintang ngraos sedhih amargi kemutan marang kadadosan saderengipun semaput. Ananging *Ego* ndadosaken Lintang saged nahan sedhihipun kanthi mesem kemawon.

Nalika dinten babaranipun Lintang sampun cepak, Lintang ugi ngraos sedhih malih. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Arep mbok jenengi sapa? Kowe wis nyiapke jeneng apa durung?” pitakone Bu Padma maneh.

“Durung,” kondurane Lintang lirih. Atine dumadakan wae krasa sedhih. Bubar sasi iki dheweke bakal nglairake jabang bayine tanpa ketengga bojo. Tanpa ketengga priya kang nitisake wiji ing wetenge. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 53).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma ndangu Lintang menapa sampun nyamektakaken nama kangge jabang bayinipun menapa dereng. Dumadakan *Ego* ingkang dipungadhahi paraga Lintang ndadosaken sedhih amargi bakal nglairaken tanpa ketengga garwa.

Ingkang pungkasan, paraga Lintang ngraos sedhih nalika putranipun ingkang nama Lanang dipunculik. Raos menika saged ketingal wonten ing pethikan ngandhap menika.

Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus. Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangarep-arep, jebulane sepa lan pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 94).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nengga surat susulan saking tiyang ingkang nyulik Lanang. Lintang ngraos kesiksa sanget kaliyan kawontenan menika. *Ego* ndadosaken Lintang ngraos sedhih ngantos boten kolu dhahar saha ngunjuk. Lintang lila menawi bandhanipun ical sedaya ananging Lanang saged kondur malih wonten ing sisihipun.

e. Duka

Duka utawi nesu inggih menika muring (Poerwadarminta, 1939: 343). Raos duka saged dipunsebabaken wonten satunggaling perkawis ingkang boten trep kaliyan manahipun saengga dipunlampiasaken kanthi muring kaliyan tiyang sanes. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkono mung merga khilap. Jajal ta pikiren nganggo ati kang wening, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong

minggu ora ketengga bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesepen. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.

“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing sela-selaning tangise.

“Yen mbelani ngono, ora. Na ....” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 10).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma ngendika marang Lintang bilih menapa ingkang dipuntindakaken dening garwanipun menika namung amargi khilap. Gino langkung saking kalih minggu boten ketengga garwa, mesthi rumaos kesepen. Lintang kedah mangertosi perkawis menika, boten namung nyalahaken Gino kemawon. Mirengaken Bu Padma ngendika mekatèn, Lintang malah duka marang Bu Padma. Lintang nudhuh Bu Padma mbelani Gino.

Nalika Bu Padma menggali Gino, Lintang ngraos duka malih. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Menggali apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.

“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.

“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”

“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”

“Yak kowe. Nanging .....

Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 26).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma saweg menggali Gino. Dumadakan Lintang duka marang Bu Padma. *Id* ndadosaken Lintang ndukani Bu Padma amargi boten remen menawi Bu Padma menggali saha nyebat-nyebat

malih asmanipun Gino. Lintang ngendika menawi putranipun Bu Padma menika Lintang, kedahipun ingkang dipunpenggalih Lintang boten Gino. Lintang ugi ngraos duka kados wonten ing pethikan menika.

Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja, dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang. Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang kemutan marang Gino. Sejatosipun Lintang ugi ngraos kangen marang garwanipun menika, ananging menawi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun, raos kangen menika sanalika ical dados raos pangigit-igit. Lintang sampun nyobi ngapurani menapa ingkang dipuntindakaken dening Gino, ananging *Id* ndadosaken Lintang duka saha boten saged ngapurani garwanipun. Nalika nampi tilpun saking Gino, Lintang ugi ngraos duka. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang bibar nampi tilpun saking Gino. Sasampunipun tilpun dipunbanting dening Lintang, sanalika tangisipun ambrol. Tangis menika amargi mangkel kaliyan menapa ingkang dipunngendikakaken dening Gino wonten ing tilpun. Gino ngakeni lepatipun, ananging tasih *jual mahal*. *Id* ndadosaken Lintang duka, saengga badhe mbuktekaken bilih piyambakipun saged gesang tanpa priya.

Lintang ngraos bingung, sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun kaliyan Gino. Lajeng ngraos duka kaliyan Bu Padma amargi ingkang mangertos pandhelikanipun namung Bu Padma. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, *Id* ndadosaken Lintang duka marang Bu Padma amargi saking bangetipun raos mangkel sasampunipun nampi tilpun saking Gino. Paraga Lintang ngraos duka malih nalika mriksa pembukuan usahanipun. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.

“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”

“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.”

Lintang ngomel-ngomel. Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar keri, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg mriksa tagihan marang supermarket “Sintal”. Lajeng sasampunipun mangertos bilih tagihan menika nunggak kathah, Lintang ndukani karyawan ingkang ngurusi utang-piutang, inggih menika Santi. *Id* ndadosaken Lintang ngraos duka amargi menawi pembukuan boten tertib, usahanipun saged rugi. Lintang ugi ngraos duka nalika mriksa cathetan susu perah ingkang prodhuksinipun mrosot. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Iki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib.

“Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten temtu. Mrosotipun prodhuksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.

“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.

“Bunting!”

Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggone mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Saking pethikan wonten ing nginggil, *Id* ndadosaken Lintang duka marang Cahyana amargi prodhuksi susu lembu mrosot. Ananging Cahyana ngandharaken bilih mrosotipun prodhuksi susu amargi lembu sampun wancinipun bunting, lajeng Lintang purun mangertos.

f. Kaget

Kaget inggih menika raosing manah owah dadakan dening kawontenan ingkang boten dipunnyana babar pisan (Poerwadarminta, 1939: 179). Dados, raos kaget dipunsebabaken dening kawontenan ingkang boten dipunnyana-nyana saderengipun, saengga damel manah owah dadakan. Raos kaget ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali wonten ing pethikan ngandhap menika.

“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingar-bingarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake.

“Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih. Dakajab sliramu wis bali.” Swara saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone.

“Ora!” kondurane Lintang karo nahan emosi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nampi tilpun saking Gino. Saderengipun, Lintang ngira menawi ingkang tilpun Lela kancanipun ingkang griya wonten ing Bali. *Id* ndadosaken Lintang kaget amargi ingkang tilpun menika Gino, garwanipun piyambak. Gino nyuwun supados Lintang sampun kondur wonten ing griyanipun Gino sasampunipun Gino kondur saking Bali, ananging Lintang boten kersa kondur.

Lintang ugi ngraos kaget nalika kepanggih Sinung, kancanipun Gino nalika nitih jaran kaliyan Lanang. Raos menika saget dipuntingali saking pethikan menika.

Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur noleh.

Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.

“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane displayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 76).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg mlampah-mlampah nitih jaran. Dumadakan saking arah wingking keprungu swanten tumapakipun jaran banter sanget. *Id* ndadosaken Lintang ngraos kaget nalika mangertos bilih ingkang nitih jaran kala wau inggih menika Sinung, kancanipun Gino. Sinung nimbali Lintang, ananging Lintang langsung kesah nilar papan menika.

Lintang ngraos kaget malih nalika mlebet wonten ing villa penculikipun Lanang. Raos kaget menika saged dipuntingali saking pethikan menika.

Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkahe kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nyurung lawang lajeng jumangkah mlebet wonten ing villa. *Id* ndadosaken Lintang kaget amargi kawontenan wonten ing salebeting villa boten kados ingkang dipunbayangaken saderengipun.

g. Ngraos dipuncidrani

Cidra inggih menika boten setya, boten nuhoni janji (Poerwadarminta, 1939: 637). Dados, ngraos dipuncidrani inggih menika ngraos dipunkhianati

kasetyaan saha janjinipun. Paraga Lintang ngraos dipuncidrani katresnanipun dening Gino. Raos menika saged ketingal wonten ing pethikan menika.

Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agresi. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senajan upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?

“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih anget.”

Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 48).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg ngraosaken bilih katresnan menika sauger endah menawi boten dipunkhianati. Saupama Gino boten ngianati kasetyanipun, Lintang ugi bakal setya salawasipun. Ananging samenika kawontenanipun sampun beda, tiyang kakung ingkang tansah dipuntresnani, ingkang dipunpasrahi jiwa raga tega ngianati piyambakipun. *Super Ego* ndadosaken Lintang ngraos dipuncidrani dening Gino amargi tresnanipun dipunkhianati.

h. Ajrih

Ajrih inggih menika wedi (Poerwadarminta, 1939: 3). Ngraos ajrih ateges ngraos boten wantun, raos boten wantun menika saged marang tiyang sanes,

kawontenan, utawi menapa kemawon. Paraga Lintang ugi ngraos ajrih, kados ingkang ketingal wonten ing pehikan menika.

Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut kepang. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maiune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kawontenan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu nylarasake karo kawontenan. Nanging suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 50).

Saking pethikan wonten ing nginggil, kolah wonten ing griyanipun panakanipun Mbok Yem namung dumados saking triplek. Lintang radi canggung siram wonten ing papan ingkang sepalihipun ngeblak menika. *Id* ndadosaken paraga Lintang ajrih menawi saweg siram wonten ingkang nginjen, amargi piyambakipun dereng kulina ngadhepi kawontenan kados mekatan.

Paraga Lintang ugi ngraos ajrih nalika badhe kepanggih tiyang ingkang nyulik Lanang. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan menika.

Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhepi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanut langkahe, Lintang dadi ayem. Dheweke ngucapke

panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya marang penjahat, durung karuan yen atine ora malih sawise nampa dhuwit tebusan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang badhe kepanggih tiyang ingkang nyulik Lanang. Dumugi ngajeng lawang, Lintang badhe nothok ananging gojag-gajeg. *Id* ndadosaken Lintang ajrih menawi samangke penculik mblenjani janji lajeng nyekel saha merkosa piyambakipun. Ananging Lintang kemutan bilih wonten polisi ingkang njagani wonten njawi, lajeng Lintang ngraos ayem.

Inkang pungkasan paraga Lintang ngraos ajrih nalika badhe mlebet villa. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan menika.

Kanthi tangan gemeter Lintang nothok lawang villa mau. Ameh tengara ngenani tekane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang gemeter nalika badhe nothok lawang villa. *Id* ndadosaken Lintang ngraos ajrih marang kawontenan menika.

i. Sumelang

Sumelang inggih menika kuwatos, samar, boten tega (Poerwadarminta, 1939: 572). Tiyang ingkang sumelang ateges saweg ngraosaken kuwatir marang tiyang sanes utawi marang kawontenan ingkang dipunalami. Raos sumelang ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”

Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu kuwatir.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 55).

Saking pethikan wonten ing nginggil, *Ego* ndadosaken paraga Lintang sumelang amargi kuwatos menawi Mas Langit mbocoraken papan pandhelikanipun dhateng Gino.

j. Cubriya

Cubriya inggih menika kirang percaya marang kaleresan utawi kajujuranipun tiyang sanes. Tiyang ingkang cubriya ateges saweg ngraos was-was kaliyan kajujuranipun tiyang sanes. Raos cubriya ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 94).

Saking pethikan wonten ing nginggil, *Id* ndadosaken Lintang cubriya marang pegawenipun, amargi pegawenipun mangertos bilih piyambakipun saweg nampi arta kathah lajeng *kerja sama* kaliyan penjahat kangge meres Lintang.

k. Kemutan marang Gino

Kemutan saking tembung emut ingkang tegesipun kelingan. Lintang ngraos kemutan marang Gino kados wonten ing pethikan ngandhap menika.

Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujit. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kawontenan iki bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pengin dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake.

Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha. Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 95).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg kemutan marang garwa ingkang dipuntilar. Lintang kemutan marang kalembutanipun, kakonyolanipun, saha sedaya ingkang sae-sae saking Gino. Upama samenika Gino wonten ing sisihipun, temtu Lintang boten ngadhepi perkawis icalipun Lanang piyambakan. Kepengin Lintang madosi Gino lajeng nyariosaken icalipun Lanang. *Ego* ndadosaken Lintang kemutan marang Gino saengga manahipun dados boten karuan.

1. Sumedhot

Sumedhot inggih menika manahipun kraos sedhih dadakan (Poerwadarminta, 1939: 572). Tiyang ingkang ngraosaken sumedhot ateges dumadakan ngraos sedhih wonten ing manahipun. Raos sumedhot ingkang dipunraosaken paraga Lintang saged ketingal wonten ing pethikan menika.

Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 98).

Saking pethikan wonten ing nginggil, paraga Lintang dumadakan ngraos sumedhot nalika ningali tiyang wonten ing ngajengipun ingkang boten sanes Gino garwanipun. *Id* ndadosaken paraga Lintang ngraos sumedhot amargi kawontenan menika.

3. Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis Paragatama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti

Konflik ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti temtunipun wonten perkawis ingkang njalari. Konflik psikis ingkang dipunraosaken dening paraga saged dipunsebabaken wonten konflik kaliyan paraga sanes utawi wonten perkawis ingkang boten trep kaliyan manahipun paraga. *Pertentangan* antawisipun *Id*, *Ego*, saha *Super Ego* ugi saged njalari konflik psikis

Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

a. Gino boten kersa dhahar

Gino boten kersa dhahar inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud gemes. Lintang ngraos gemes nalika Gino boten kersa dhahar saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.

Gino mlengah. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu

pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan .... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 1).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang saweg ngendika marang Gino. Lintang ngraos gemes dhateng Gino amargi Gino bandel sanget. Sampun bola-bali dipunkandhani dening Lintang menawi dhahar ampun telat, ananging Gino boten kersa dhahar menawi dereng dipunuprak-uprak dening Lintang.

b. Manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino

Manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud kagol manahipun. Lintang ngraos kagol manahipun amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang.lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karena ngonangi anane celdam ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah celdam iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake ..... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 4).

Saking pethikan wonten ing nginggil, wonten ingkang nyaranaken supados Gino nglaporaken icalipun Lintang dhateng polisi, ananging Gino boten kersa amargi kesahipun Lintang menika sampun cetha, inggih menika kagol manahipun amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Pramila Gino milih mendel saha dipunpadosi piyambak alon-alon.

c. Dipundangu rencana salajengipun

Dipundangu rencana salajengipun inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud bingung. Raos bingung ingkang dipunraosaken dening Lintang amargi dipundangu rencana salajengipun saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone Bu Padma sawise sawatara amem.

“Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.” Lintang unjal ambeganlandhung.

“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketengga bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.

“Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma maringi pitakenan dhateng Lintang babagan rencana ingkang badhe dipuntindakaken salajengipun. Ananging Lintang ngraos bingung amargi Lintang dereng mangertos menapa ingkang badhe dipuntindakaken. Bu Padma maringi panyaruwe supados Lintang kondur kemawon wonten griyanipun Gino, ananging Lintang boten kersa.

d. Bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun

Bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud bingung. Raos bingung ingkang dipunraosaken Lintang amargi boten mangertos sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke.

Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang. Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang bibar nampi tilpun saking Gino. Lintang kemutan sadangunipun wonten ing dalemipun Bu Padma boten wonten ingkang mangertos. Lajeng Lintang ngraos bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun marang Gino.

e. Arta kangge tumbas siti kirang

Arta kangge tumbas siti kirang inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud bingung. Raos bingung amargi arta kangge tumbas siti kirang ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged ketingal wonten ing pethikan menika.

Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bayi wis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa disuplay saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen dheweke isih

duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasan lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....

“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 46).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg nyawang endahing Gunung Ungaran. Ningali bilih papan menika gemah ripah loh jinawi, lajeng Lintang badhe bisnis sekar saha sayuran. Ananging ngemut-emut anggenipun nyang-nyangan siti kangge griya saha kebonipun kirang arta sedasa yuta, Lintang dados kecut. Lintang ngraos bingung amargi arta kangge tumbas siti kirang. Lintang sampun boten gadhah arta malih. Sedaya dhana saha depositonipun Bu Padma sampun dipunkuras telas. Lintang panci tasih gadhah cadhangan perhiasan saha permata, ananging jangkanipun menika kangge mbangun griya saha miwiti usahanipun.

f. Modhal kangge usaha kirang

Modhal kangge usaha kirang inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud bingung. Raos bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi modhal kangge usaha kirang saged ketingal wonten ing pethikan ngandhap menika.

“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?”

“Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khusus bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora

cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 52).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang kepanggih kaliyan priyayi ingkang gadhah villa wonten ing ngajeng dalemipun Lintang, ingkang asmanipun Pak Harjuna. Pak Harjuna menika *eksportir* wonten ing bidhang *agrobisnis*. Piyambakipun purun *kerja sama* kaliyan Lintang. Lintang dados ngraos bingung amargi modhal kangge usaha kirang. Arta ingkang dipungadhahi boten cekap menawi kangge pakaryan ingkang ageng.

g. Boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam

Boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud bingung. Raos bingung ingkang dipunraosaken paraga Lintang amargi boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para utusan kang para utusan kang ngancam dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang.

“Ah. Mangka aku kena hukum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi ikhlas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 93).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos bingung amargi boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam

piyambakipun. Menawi tiyang menika *jahat*, ananging bebudenipun sae. Menawi tiyang menika bebudenipun sae, ananging tega ngrampas usahanipun.

h. Kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino

Kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sedhih saha duka. Raos bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino saged dipuntingali wonten ing pethikan menika.

“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindak culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang celdam kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos sedhih amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Nalika manggihaken Lintang saweg mbobot, manahipun kelara-lara sanget. Garwa ingkang tansah dipunbekteni tega tumindak culika kanthi ngianati tresnanipun. Raos sedhih amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino ugi ketingal wonten ing pethikan menika.

Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan celdam ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kawontenan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 9).

Saking pethikan wonten ing nginggil, manahipun Lintang kados dipunjuwing-juwing, tega-teganipun priya ingkang tansah dipunbekteni kanthi tulusing manah tumindak sedheng kaliyan wanita sanes. Batinipun kelara-lara menawi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Lintang kemutan malih nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, lajeng ngraos sedhih. Raos menika saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Ginokang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 9).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang dereng kandha kaliyan Gino menawi saweg mbobot. Jangkanipun Lintang badhe ngendika kaliyan Gino sasampunipun Gino ngawontenaken pameran wonten ing Jakarta. Ananging enjing-enjing nalika ngedalaken rasukan ingkang reget saking koperipun Gino, Lintang manggihaken *celdam* wanita. Lintang langsung kesah saking griya. Manahipun Lintang sedhih sanget menawi kemutan kadadosan menika.

Perkawis kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino boten namung njalari konflik psikis awujud sedhih, ananging ugi konflik psikis awujud duka. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino saged ketinggal wonten ing pethikan menika.

Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja, dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang. Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Saking pethikan wonten ing nginggil, dumugi kamar Lintang boten siyos ngonceki pencit kados kekajenganipun sakawit. Lading dipununcalaken wonten ing nginggil meja. Lintang lajeng ngebrukaken badanipun wonten ing ranjang. Wonten ing manahipun ingkang paling jero, satemenipun Lintang ugi ngraos kangen marang Gino, garwanipun. Ananging menawi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, raos kangen menika malih dados rasa pangigit-igit. Sampun dipuncoba ngapura tumindakipun ingkang garwa, ananging Lintang malah gadhah raos jijik marang tiyang kakung ingkang nate dipuntresnani menika.

i. Kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun

Kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sedhih. Raos sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaane iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke

lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos kesiksa sanget pangraosipun. Menapa malih menawi kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun, Lintang namung saged nangis amargi sedhih. Lintang bingung badhe sambat kaliyan sinten. Ibunipun ketingal mbelani Gino saha nyalahaken Lintang. Bu Padma boten saged mangertosi marang pangraosipun Lintang.

j. Nampi tilpun saking Gino

Nampi tilpun saking Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sedhih, duka, saha kaget. Raos sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nampi tilpun saking Gino saged ketingal wonten ing pethikan ngandhap menika.

“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake mentas mau?” pitakone Lintang karo saya nggungguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau.

“Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget.

Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 35).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang bibar nampi tilpun saking Gino. Lintang nyariosaken menapa ingkang dipunngendikakaken Gino wonten ing tilpun kala wau dhateng Bu Padma. Bibar nampi tilpun saking Gino, Lintang sedhih sanget, manahipun kelara-lara menawi kemutan menapa ingkang dipunngendikakaken dening Gino. Lintang ugi ngraos sedhih kados pethikan wonten ing ngandhap menika amargi nampi tilpun saking Gino.

Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 38).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg ngemut-emut bilih piyambakipun bibar nampi tilpun saking Gino. Badanipun kraos lemes, lajeng ngertos-ngertos sampun sare wonten ing kamar. Lintang namung mesem tipis nalika kemutan sedaya wau. Esem menika nedahaken bilih manahipun sedhih amargi nampi tilpun saking Gino.

Raos duka ingkang dipunraosaken dening Lintang amargi nampi tilpun saking Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rengka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nangis bibar nampi tilpun saking Gino. Tangis menika amargi mangkel kaliyan ingkang garwa. Gino ngakeni lepatipun, ananging tasih *jual mahal*. Lintang ngraos duka amargi namung dipunhubung mawi tilpun. Lintang tasih perlu menggalih kaping sewu kangge kondur wonten ing griyanipun Gino. Lintang badhe mbuktekaken bilih Lintang saged gesang senajan tanpa priya wonten ing sisihipun.

Raos kaget ingkang dipunraosaken dening Lintang amargi nampi tilpun saking Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingaringarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake.

“Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih. Dakajab sliramu wis bali.” Swara saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone.

“Ora!” kondurane Lintang karo nahan emosi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang nampi tilpun *interlokal* saking Denpasar. Lintang ngira billih ingkang tilpun menika Lela, kancanipun ingkang manggen wonten ing Denpasar. Ananging nalika ngangkat tilpunipun dumadakan Lintang ngraos kaget amargi ingkang nyaut swanten priya ingkang boten sanes Gino, garwanipun piyambak. Gino ngendika bilih piyambakipun saweg wonten ing Bali. Gino gadhah pangajab supados Lintang sampun kondur nalika Gino kondur saking Bali mangkih.

k. Lintang bakal nglairaken tanpa ketengga garwa

Lintang bakal nglairaken tanpa ketengga garwa inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sedhih. Raos sedhih ingkang dipunraosaken dening Lintang amargi bakal nglairaken tanpa ketengga garwa saged ketinggal wonten ing pethikan menika.

“Arep mbok jenengi sapa? Kowe wis nyiapke jeneng apa durung?” pitakone Bu Padma maneh.

“Durung,” kondurane Lintang lirih. Atine dumadakan wae krasa sedhih. Bubar sasi iki dheweke bakal nglairake jabang bayine tanpa ketengga bojo. Tanpa ketengga priya kang nitisake wiji ing wetenge. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 53).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Bu Padma ndangu Lintang badhe maringi nama sinten kangge calon jabang bayinipun. Lintang mangsuli bilih

dereng nyamektakaken nama kangge jabang bayinipun. Lintang dumadakan ngraos sedhih, amargi badhe nglairaken tanpa ketengga garwa. Tanpa ketengga priya ingkang nitisaken wiji wonten ing kandhutanipun.

1. Kemutan marang Lanang

Kemutan marang Lanang inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sedhih. Raos sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan marang Lanang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus. Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangarep-arep, jebulane sepal an pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta. (Nalika Prau Gonjing, 1993:94).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngentosi serat susulan saking tiyang ingkang nyulik Lanang. Manahipun Lintang sampun boten sekeca, wekdal seminggu badanipun susut kathah sanget. Lintang boten kolu anggenipun dhahar amargi ngraos sedhih nalika kemutan Lanang ingkang saweg dipunculik. Lintang namung saged nangis saha saweg nyadhari bilih kabagyan ingkang dipunraosaken sadangunipun menika namung semu kemawon. Lintang ngraos sepi ingkang banget ngrerujit manahipun. Lintang lila kecalan sedaya bandhanipun ananging Lanang saged kondur wonten ing sisihipun.

m. Bu Padma mbelani Gino

Bu Padma mbelani Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud duka. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi Bu Padma mbelani Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkonomung merga khilap. Jajal ta pikiren nganggo ati kang wenning, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong minggu ora ketengga bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesepen. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.

“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing sela-selaning tangise.

“Yen mbelani ngono, ora. Na ....” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 10).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang saweg nangis, lajeng Bu Padma ngendika bilih boten perlu nangis amargi tiyang kakung menika pancen susah dipunpahami. Bu Padma ndhawuhi Lintang menggali kanthi wenning, bilih menapa ingkang dipuntindakaken dening garwanipun menika amargi khilap. Gino saweg tebih wonten ing paran langkung saking kalih minggu, mesthi piyambakipun ngraos kesepen. Bu Padma ndhawuhi supados Lintang saged mangertosi perkawis menika, boten namung nyalahaken Gino. Ananging Lintang malah duka amargi ngraos Bu Padma mbelani Gino.

n. Boten remen menawi Bu Padma menggali Gino

Boten remen menawi Bu Padma menggali Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud duka. Raos duka ingkang

dipunraosaken dening paraga Lintang amargi boten remen menawi Bu Padma menggalih Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.

“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.

“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”

“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”

“Yak owe. Nanging .....

Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 26)

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang ningali Bu Padma saweg lenger-lenger sajak saweg menggalih Gino. Lajeng Lintang duka marang Bu Padma amargi tansah menggalih Gino. Lintang boten remen menawi Bu Padma tasih menggalih saha nyebat-nyebat asmanipun Gino.

o. Lintang cubriya marang Bu Padma

Lintang cubriya marang Bu Padma inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud duka. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi cubriya marang Bu Padma saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ngraos duka marang Bu Padma amargi cubriya bilih Bu Padma ingkang mbocoraken pandhelikanipun marang Gino, garwanipun.

p. Pembukuan boten tertib

Pembukuan boten tertib inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud duka. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi pembukuan boten tertib saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.

“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”

“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.” Lintang ngomel-ngomel. Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar ker, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang saweg mriksa pembukuan utang-piutang. Lintang ngraos duka marang Santi, karyawan ingkang ngurus babagan utang-piutang amargi ningali pembukuan ingkang boten tertib. Tagihan marang supermarket “Sintal” nunggak ngantos kathah. Lintang ndhawuhi Santi supados saged tertib pembukuanipun, menawi wulan ngajeng tasih nunggak malih kiriman sayur saha buah kedah dipunstop. Amargi menawi pembukuan boten tertib usahanipun saged rugi.

q. Prodhuksi susu mrosot

Prodhuksi susu mrosot inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud duka. Raos duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi pradhukti susu mrosot saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Iki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib.

“Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten temtu. Mrosotipun prodhuksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.

“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.

“Bunting!”

Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggane mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang saweg mriksani cathetan prodhuksi susu perahipun. Dumadakan Lintang ngraos duka marang pegawenipun ingkang nama Cahyana, amargi ningali prodhuksi susu ingkang mrosot. Cahyana ngandharaken bilih prodhuksi susu saged mrosot amargi kathah lembu ingkang dipunstop prodhuksinipun amargi sampun wekdalipun bunting. Lajeng Lintang saged mangertosi kawontenan menika.

r. Kepanggih kaliyan Sinung

Kepanggih kaliyan Sinung inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud kaget. Raos kaget ingkang dipunraosaken dening

paraga Lintang amargi kepanggih kaliyan Sinung saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur noleh.

Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.

“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane diplayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 76).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang saweg mlampah-mlampah nitih jaran kaliyan Lanang. Dumadakan saking wingking wonten swanten tumapakipun jaran ingkang banter sanget, Lintang banjur noleh. Manahipun kraos nratap nalika ningali tiyang ingkang nitih jaran menika. Lintang kaget sanget nalika mangertosi bilih ingkang nitih jaran menika Sinung, kancanipun Gino. Sinung nimbali Lintang, ananging Lintang banjur kesah nilar papan menika.

s. Swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken

Swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud kaget. Raos kaget ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken saged dipuntingali saking pethikan menika.

Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkahe kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang badhe mlebet wonten ing villa kangge kepanggih penculikipun Lanang. Lintang ngraos kaget nalika mriksani swasana ruwang villa ingkang boten kados ingkang dipunbayangaken saderengipun. Villa katon padhang saha resik, boten peteng saha singup kados ingkang dipunbayangaken.

t. Gino nyidra katresnanipun Lintang

Gino nyidra katresnanipun Lintang inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud ngraos dipuncidrani. Raos dipuncidrani dening Gino ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang saged ketinggal saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agres. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senajan upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?

“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih anget.”

Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 48).

Saking pethikan wonten ing nginggil Lintang saweg ngraosaken bilih katresnan menika sauger endah menawi boten dipunkhianati. Saupama Gino boten ngianati kasetyanipun, Lintang ugi bakal setya salawasipun. Ananging samenika

kawontenanipun sampun beda, tiyang kakung ingkang tansah dipuntresnani, ingkang dipunpasrahi jiwa raga tega ngianati piyambakipun. Lintang ngraos dipuncidrani dening Gino kanthi ngianati katresnanipun.

u. Papan kangge siram boten sekeca

Papan kangge siram boten sekeca inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud ajrih. Raos ajrih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi papan kangge siram boten sekeca saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut keping. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maiune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kawontenan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu nylarasake karo kawontenan. Nanging suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 50).

Saking pethikan wonten ing ngingil, saged dipunmangertosi bilih Lintang ngraos ajrih amargi papan kangge siram boten sekeca. Papan ingkang dipunarani kolah menika dipundamel saking triplek ingkang sepalihipun radi ngeblak. Wiwitanipun Lintang ngraos canggung siram wonten ing papan menika, panggalihipun tansah boten jenak. Lintang ajrih menawi nalika piyambakipun siram wonten ingkang nginjen. Ananging dangu-dangu Lintang sampun ngraos biyasa kaliyan papan kangge siram menika.

v. Ajrih menawi penculik mblenjani janji

Ajrih menawi penculik mblenjani janji inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud ajrih. Raos ajrih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi ajrih menawi penculik mblenjani janji saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhepi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanak langkahe, Lintang dadi ayem. Dheweke ngucapke panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya marang penjahat, durung karuan yen atine ora malih sawise nampa dhuwit tebusan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil saged dipunmangertosi bilih Lintang ngraos ajrih menawi penculik mblenjani janji. Dinten H ingkang sampun dipuntemtokaken dening penculik, Lintang budhal badhe tindak dhateng villa ingkang sampun dipuntemtokaken. Dumugi ngajeng lawang Lintang gojag-gajeg, Lintang ajrih menawi samangke penculik mblenjani janji lajeng merkosa Lintang. Ananging bareng kemutan menawi wonten polisi ingkang ngawasi wonten ing njawi, Lintang lajeng nerasaken jangkahipun.

w. Ajrih badhe mlebet villa

Ajrih badhe mlebet villa inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud ajrih. Raos ajrih nalika badhe mlebet villa ingkang

dipunraosaken dening paraga Lintang saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Kanthi tangan gemeter Lintang nothok lawang villa mau. Ameh tengara ngenani tekane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Saking pethikan wonten ing nginggil ketingal bilih Lintang ngraos ajrih nalika badhe mlebet wonten ing villa. Raos ajrih menika ketingal saking astanipun ingkang gemeter nalika badhe nothok lawang.

x. Kuwatos Langit bakal mbocoraken papan pandhelikanipun

Kuwatos Langit bakal mbocoraken papan pandhelikanipun inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sumelang. Raos sumelang ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kuwatos Langit bakal mbocoraken pandhelikanipun saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”

Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu kuwatir.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 55).

Saking pethikan wonten ing nginggil, Lintang ketingal ngraos sumelang saking pitakenanipun marang Bu Padma. Lintang sumelang menawi Mas Langit mbocoraken papanipun marang Gino. Ananging Bu Padma ngendika bilih Lintang boten perlu sumelang.

y. Lanang dipunculik

Lanang dipunculik inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud cubriya. Raos cubriya ingkang dipunraosaken dening paraga

Lintang amargi Lanang dipunculik saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 94).

Saking pethikan wonten ing nginggil, ketingal bilih Lintang ngraos cubriya marang pegawenipun. Lintang cubriya wonten pihak lebet ingkang khianat, amargi mangertos bilih Lintang bibar nampi arta kathah, lajeng kerja sama kaliyan *penjahat* kangge nyulik Lanang.

z. Kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino

Kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud kemutan marang Gino. Raos kemutan marang Gino ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujit. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kawontenan iki bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pening dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake. Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha. Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 95).

Saking pethikan wonten ing nginggil ketingal bilih Lintang ngroas kemutan marang Gino amargi kepengin ngadhepi perkawis icalipun Lanang kaliyan Gino. Lintang kemutan marang kalembutanipun, kekonyolanipun, saha sedaya ingkang sae saking garwanipun menika. Lintang kepengin madosi Gino, kepengin nglaporaken perkawis icalipun Lanang marang Gino.

aa. Nyawang Gino

Nyawang Gino inggih menika perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang awujud sumedhot. Raos sumedhot ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nyawang Gino saged dipuntingali saking pethikan wonten ing ngandhap menika.

Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 98).

Saking pethikan wonten ing nginggil ketingal bilih Lintang ngraos sumedhot amargi nyawang tiyang kakung ingkang kuru nyekingkring ingkang boten sanes garwanipun piyambak. Lintang boten saged nahan raos sumedhotipun, lajeng dumadakan nubruk Gino.

4. Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis Paragatama Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

Paraga wonten ing cariyos gadhah watak ingkang beda antawisipun paraga setunggal kaliyan sanesipun. Watak ingkang beda menika dados salah satunggaling *faktor* ingkang nyebabaken cara anggenipun mungkasi konflik psikis utawi konflik fisik ingkang dipunlampahi ugi beda-beda. Cara anggenipun

mungkasi konflik psikis ingkang dipuntindakaken dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti menika boten sedaya dipunpungkasi, amargi wonten konflik psikis ingkang boten dipunrembag cara anggenipun mungkasi.

Wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti menika wonten pinten-pinten cara anggenipun mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang. Cara ingkang dipuntindakaken dening paraga Lintang inggih menika *sublimasi, regresi, agresi, proyeksi, represi, pengalihan, rasionalisasi, saha apatis*. Cara-cara menika badhe dipunandharaken wonten ing ngandhap menika.

a. Sublimasi

Sublimasi inggih menika *bentuk* saking *pengalihan*. *Sublimasi* saged kadadosan menawi wonten *tindakan-tindakan* ingkang gadhah paedah kanthi *sosial* ingkang saged nggantos pangraos ingkang boten ngremenaken. Dados, sublimasi inggih menika nggantos raos ingkang boten ngremenaken mawi tumindak ingkang langkung dipuntampi dening masarakat. *Mekanisme pertahanan ego sublimasi* menika dipunlampahi dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud gemes saha bingung. Raos gemes ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi Gino boten kersa dhahar dipunpungkasi kanthi cara ngalahi mendhetaken Gino dhaharan. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa

dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa." Driji alus kuwi mampir ing pupune.

Gino mlengeh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan .... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 1).

Lintang ngraos gemes marang tumindakipun Gino ingkang bandel sanget, Gino boten kersa dhahar menawi dereng dipunuprak-uprak dening Lintang. Menawi tasih *asik* kaliyan lukisanipun, Gino boten kemutan sanes-sanesipun. Lajeng Lintang gadhah iguh pratikel menawi sampun wekdalipun dhahar, Lintang ngalahi mendhetaken dhaharan kangge Gino. Dados Gino boten perlu pindhah saking studionipun menawi badhe dhahar. Lintang nggantos raos gemesipun kanthi ngalahi mendhetaken Gino dhaharan nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego awujud sublimasi*.

Konflik psikis bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi arta kangge tumbas siti kirang dipunpungkasi kanthi cara ngendikan kaliyan pendhudhuk. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur

adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bay iwis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa disuplay saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen dheweke isih duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasan lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....

“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 46).

Lintang ngraos bingung amargi arta kangge tumbas siti kirang. Sejatosipun namung kirang arta sedasa yuta, ananging sedaya dhana saha depositonipun Bu Padma sampun dipunkuras telas. Lintang panci tasih gadhah cadhangan arupi perhiasan saha permata, ananging jangkanipun menika kangge mbangun griya saha miwiti usahanipun. Lintang ingkang saweg judheg saha bingung dumadakan dipunajak ngendika kaliyan pendhudhuk ingkang papagan kaliyan piyambakipun. Lintang nggantos raos bingungipun kanthi ngendikan kaliyan pendhudhuk ingkang papagan nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *sublimasi*.

b. Regresi

Wonten kalih *interpretasi* babagan *regresi*, ingkang kaping pisan *regresi* ingkang dipunsebat *retrogressive behavior*, inggih menika tindak-tanduking

manungsa ingkang kados bocah alit, nangis, saha manja supados saged pikantuk kawigatosan saking tiyang sanes. Ingkang kaping kalih, *regresi* ingkang dipunsebat *primitivation* inggih menika nalika tiyang ingkang sampun dewasa asikep kados tiyang ingkang boten trep kaliyan budaya saha kecalan *kontrol* saengga boten wirang gelut kaliyan tiyang sanes. *Mekanisme pertahanan ego regresi* dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis ingkang awujud kagol manahipun, sedhih, duka, saha sumedhot.

Konflik psikis ingkang awujud kagol manahipun ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino dipunpungkasi kanthi cara kesah saking griya. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang.lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karana ngonangi anane celdam ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah celdam iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake ..... (Nalika Prau Gonjing, 1993: 4).

Wonten ingkang maringi panyaruwe dhateng Gino supados nglapuraken icalipun Lintang dhateng polisi, ananging Gino boten purun amargi menika urusan pribadi antawisipun Gino kaliyan Lintang. Kesahipun Lintang saking griya sampun jelas sebabipun, inggih menika kagol manahipun amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Lintang ingkang kagol manahipun lajeng kesah saking griya nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan*

ego awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior* kanthi tumindak supados pikantuk rasa aman.

Konflik psikis awujud sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino dipunpungkasi kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Gino kang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 9).

Lintang badhe damel *surprise* dhateng Gino babagan mbobotipun, sasampunipun Gino rampung anggenipun ngawontenaken pameran wonten ing Jakarta. Ananging enjing-enjing nalika Lintang ngedalaken rasukan reged saking koperipun, Lintang manggihaken *celdam* wanita. Lintang langsung kesah saking griya. Tanpa rinasa luhipun Lintang tumetes nalika kemutan kadadosan menika. Lintang ingkang sedhih lajeng nangis amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahana ego* awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior*.

Konflik psikis sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun dipunpungkasi kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaane iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Lintang rumaos kesiksa marang pangraosipun. Menapa malih menawi kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun, Lintang namung saged nangis. Lintang bingung badhe sambat kaliyan sinten, amargi ibunipun malah nyalahaken Lintang saha mbelani Gino. Lintang ingkang sedhih lajeng nangis nalika kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior*.

Konflik psikis sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nampi tilpun saking Gino dipunpungkasi kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake mentas mau?” pitakone Lintang karo saya nggungguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau.

“Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget.

Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 35).

Bibar nampi tilpun Lintang nyariosaken menapa ingkang dipunngendikakaken dening Gino kala wau dhateng Bu Padma. Lintang nyariosaken kanthi nangis sesenggukan, amargi menapa ingkang dipunngendikakaken dening Gino wonten ing tilpun damel manahipun kelara-lara. Lintang ingkang sedhih lajeng nangis amargi nampi tilpun saking Gino nedahaken

bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior*.

Konflik psikis sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan marang Lanang dipunpungkasi kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus. Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangarep-arep, jebulane sepal an pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 94).

Ngantos ganep seminggu Lintang ngentosi balesan serat saking tiyang ingkang nyulik Lanang. Manahipun Lintang sampun boten sekeca, badanipun susut kathah sanget. Lintang ngraos sedhih, menapa malih menawi kemutan marang Lanang, piyambakipun boten kolu dhahar saha ngunjuk. Lintang namung saged nangis ngraosaken manah ingkang sepi saha suwung tanpa putranipun. Lintang ingkang sedhih lajeng nangis amargi kemutan marang Lanang nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior*.

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nampi tilpun saking Gino dipunpungkasi kanthi cara nangis kangge ngetingalaken raosipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Sasampunipun mbanting tilpun saking Gino, tangisipun Lintang ambrol tanpa saged dipunbendung malih. Tangis menika amargi mangkel dhateng Gino. Gino purun ngakeni lepatipun, ananging tasih *jual mahal*. Lintang boten kersa kondur wonten ing griyanipun Gino, sinaosa dipunpethuk kaliyan Gino, Lintang tasih menggali kaping sewu rumiyin. Manahipun Lintang kemrungsung, piyambakipun badhe mbuktekaken bilih saged gesang senajan tanpa priya wonten ing sisihipun. Lintang ingkang duka lajeng nangis amargi nampi tilpun saking Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *regresi*, inggih menika *retrogressive behavior*.

Konflik psikis sumedhot ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nyawang Gino dipunpungkasi kanthi cara nubruk Gino. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 98).

Manahipun Lintang dumadakan sumedhot nalika nyawang priyantun kuru nyekingkring wonten ing ngajengipun. Lintang boten tahan, lajeng priyantun kala wau ingkang boten sanes inggih menika Gino garwanipun piyambak, dipuntubruk kanthi wantun. Lintang ingkang ngraos sumedhot lajeng

nubruk Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *regresi*.

c. Agresi

Agresi wonten ingkang awujud langsung saha *pengalihan* (*direct aggression* saha *displaced aggression*). *Agresi* langsung inggih menika *agresi* ingkang dipunandharaken kanthi langsung dhateng tiyang utawi *objek* ingkang dados sumber *frustasi*. Kangge tiyang ingkang sampun dewasa, *agresi* kados mekaten awujud *verbal* katimbang *fisikal*. *Agresi* ingkang dipunalihaken inggih menika menawi tiyang ngalami *frustasi* ananging boten saged ngungkapaken kanthi marem dhateng sumber *frustasi* kasebat amargi boten cetha. Mekanisme pertahanan ego *agresi* dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis ingkang awujud bingung, duka, saha cubriya. Konflik psikis bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi dipundangu rencana salajengipun dening Bu Padma dipunpungkasi kanthi cara ndukani Bu Padma. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone Bu Padma sawise sawatara amem.

“Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.” Lintang unjal ambeganlandhung.

“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketangga bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.

“Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Bu Padma ndangu Lintang menapa rencananipun ingkang badhe dipuntindakaken, ananging Lintang ngraos tasih bingung. Bu Padma ndhawuhi supados Lintang kondur kemawon wonten ing griyanipun Gino, ananging Lintang malah ndukani Bu Padma. Menawi Lintang ngendika boten, inggih tetep boten, langkung becik pejah tinimbang kedah kondur. Lintang badhe kesah saking dalemipun Bu Padma menawi Bu Padma boten purun dipundhereki. Lintang ingkang ngraos bingung lajeng ndukani Bu Padma amargi Bu Padma maringi pitakenan babagan rencananipun salajengipun nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *agresi*, inggih menika agresi langsung (*direct aggression*).

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi Bu Padma mbelani Gino dipunpungkasi kanthi cara ndukani Bu Padma. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkonomung merga khilap. Jajal ta pikiren nganggo ati kang wenning, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong minggu ora ketangga bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesepen. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.

“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing sela-selaning tangise.

“Yen mbelani ngono, ora. Na ....” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 10).

Lintang saweg nangisi tumindakipun Gino, Bu Padma ndhawuhi Lintang supados boten perlu nangisi Gino. Tiyang kakung pancen susah dipunmangertosi.

Gino saweg tebih wonten ing paran langkung saking kalih minggu, mesthi Gino rumaos kesepn. Perkawis menika kedahipun Lintang ugi kedah mangertosi, boten namung nyalahaken Gino kemawon. Mirengaken Bu Padma ngendika mekaten, Lintang malah ndukani Bu Padma. Lintang ingkang duka marang Bu Padma amargi Bu Padma katon mbelani Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *agresi*, inggih menika *agresi langsung (direct aggression)*.

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi boten remen menawi Bu Padma menggalih Gino dipunpungkasi kanthi cara ndukani Bu Padma. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang.

“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.

“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.

“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”

“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”

“Yak owe. Nanging ....

Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang . “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 26).

Bu Padma katon saweg lenger-lenger menggalih Gino, lajeng Lintang duka marang Bu Padma. Lintang boten trima menawi ingkang dipunpenggalih Bu Padma menika Gino, boten piyambakipun. Lintang boten remen menawi Bu Padma tansah nyebat-nyebat asmanipun Gino. Lintang ingkang ndukani Bu

Padma amargi Bu Padma menggalih Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *agresi*, inggih menika *agresi langsung* (*direct aggression*).

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi cubriya marang Bu Padma dipunpungkasi kanthi cara ndukani Bu Padma. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Lintang duka amargi cubriya marang Bu Padma bilih ingkang ngendika kaliyan Gino menawi Lintang wonten dalemipun Bu Padma inggih menika Bu Padma. Lintang ingkang duka amargi cubriya marang Bu Padma nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *agresi*, inggih menika *agresi langsung* (*direct aggression*).

Mekanisme pertahanan ego awujud *agresi* ugi dipuntindakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud cubriya amargi Lanang dipunculik, inggih menika kanthi cara nggedumel piyambak. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 94).

Lintang nggedumel piyambak amargi cubriya marang pegawenipun. Lintang cubriya wonten pihak lebet ingkang kerja sama kaliyan penjahat kangge ngrancang penculikanipun Lanang, amargi mangertos bilih Lintang bibar nampi arta kathah. Lintang ingkang nggedumel piyambak amargi ngraos cubriya nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *agresi*, inggih menika *agresi pengalihan (displaced aggression)*, amargi Lintang namung nggedumel piyambak boten mengertos badhe duka kaliyan sinten.

d. Proyeksi

Proyeksi kadadosan menawi kita ngadhepi kawontenan utawi perkawis ingkang boten dipunpengini saha boten saged kita tampi kanthi nglimpahaken dhateng alesan sanes. *Proyeksi* menika saged kadadosan menawi *individu* nutupi kekiranganipun saha perkawis ingkang dipunadhepi utawi kalepatanipun dipunlimpahaken dhateng tiyang sanes. *Mekanisme pertahanan ego* awujud *proyeksi* dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud sedhih, bingung, saha duka.

Konflik psikis sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino dipunpungkasi kanthi cara nganggep Gino ingkang lepat. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindah culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang celdam kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 8).

Lintang serik kaliyan garwanipun, kawontenan lagi mbobot malah dipuntinggal slewengan kaliyan wanita sanes. Lintang sedhih sanget menawi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Boten wonten ingkang langkung sakit sanesipun dipunkhianati dening priya ingkang tansah dipuntresnani. Lintang ingkang sedhih lajeng nganggep tumindakipun Gino lepat amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *proyeksi*.

Konflik psikis sedhih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino ingkang dipunpungkasi migunakaken *mekanisme pertahan ego* awujud *proyeksi* kanthi cara nganggep Gino ingkang lepat ketingal malih wonten ing pethikan menika.

Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan celdam ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kawontenan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 9).

Lintang ngraos lemes kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino. Manahipun kraos dipunjuwing-juwing saben kemutan marang kawontenan menika. Lintang ngraos sedhih sanget, tega-teganipun priya ingkang dipunbekteni kanthi tulusing manah tumindak sedheng kaliyan wanita sanes wonten ing kawontenan Lintang saweg mbobot. Lintang ingkang sedhih lajeng nganggep Gino ingkang lepat amargi manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *proyeksi*.

Konflik psikis bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi boten mangertos sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun dipunpungkasi kanthi cara cubriya kaliyan Bu Padma. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke.

Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang. Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Bibar nampi tilpun saking garwanipun, Lintang kemutan bilih sadangunipun Lintang wonten ing dalemipun Bu Padma boten wonten ingkang mangertos. Lajeng Lintang cubriya marang Bu Padma amargi namung Bu Padma ingkang mangertos. Lintang ingkang bingung amargi boten mangertos sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun lajeng cubriya kaliyan Bu Padma nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *proyeksi*.

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi pembukuan boten tertib dipunpungkasi kanthi cara nganggep Santi ingkang lepat. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.

“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”

“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.” Lintang ngomel-ngomel. Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar ker, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Lintang mriksani pembukuan utang-piutang, lajeng ningali bilih tagihan marang supermarket “Sintal” nunggak kathah. Lajeng Lintang duka saha nganggep bilih pegawenipun ingkang nama Santi ingkang lepat. Kedahipun Santi tegas saha pembukuan kedah tertib, supados usahanipun Lintang boten rugi. Lintang ingkang duka amargi pembukuan boten tertib lajeng nganggep menika lepatipun Santi nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *proyeksi*.

e. Represi

Represi inggih menika *mekanisme pertahanan ego* ingkang paling kiyat saha wiyar. *Tugas represi* inggih menika nyurung medal impuls-impuls *id* ingkang boten dipuntampi, saking alam sadhar lajeng kondur wonten ing alam *bawah* sadhar. Ancas saking sedaya *mekanisme pertahanan ego* menika kangge *menekan (repress)* utawi nyurung impuls-impuls ingkang ngancam supados saged medal saking alam sadhar. *Mekanisme pertahanan ego represi* dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud duka, kaget, sedhih, ajrih, bingung, saha sumelang.

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino

dipunpungkasi kanthi cara nyoba ngapurani tumindakipun Gino. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja, dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang. Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 27).

Wonten ing manahipun ingkang paling jero, sejatosipun Lintang ngraos kangen marang Gino Girindu, garwanipun. Ananging saben kemutan marang *celdam* wonten ing koperipun Gino, raos kengen menika ical gantos dados raos pangigit-igit. Sampun dipuncobi ngapurani tumindakipun Gino, ananging tetep boten saged. Lintang ingkang nyobi ngicalaken raos dukanipun kanthi ngapurani tumindakipun Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis kaget ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nampi tilpun saking Gino dipunpungkasi kanthi cara nahan emosinipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingar-bingarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake.

“Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih. Dakajab sliramu wis bali.” Swara saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone.

“*Ora!*” kondurane Lintang karo nahan emosi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 34).

Nalika wonten tilpun *interlokal* saking Denpasar, Lintang ngira bilih ingkang tilpun menika Lela kancanipun ingkang manggen wonten ing Denpasar. Ananging Lintang kaget sanget nalika mireng swantenipun Gino saking tilpun. Gino ndhawuhi Lintang supados kondur saderengipun Gino kondur saking Bali. Ananging Lintang ngendika bilih boten purun kondur sinambi nahan emosi. Lintang ingkang nahan emosi nalika kaget nampi tilpun saking Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis kaget ingkang dipunpungkasi kanthi *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi* ugi dipuntindakaken dening paraga Lintang nalika swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken. Cara ingkang dipuntindakaken dening paraga Lintang inggih menika ngicalaken raos kagetipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkaha kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Nalika badhe mlebet villa, jangkahipun Lintang kandheg. Lintang kaget, swasana villa katon padhang saha resik, boten peteng saha singup kados ingkang dipunbayangaken. Raos kagetipun Lintang dumadakan ical lajeng nerasaken jangkahipun. Lintang ingkang nerasaken jangkahipun ngetingalaken bilih Lintang ngicalaken raos kagetipun, menika nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis sedhik ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi nampi tilpun saking Gino dipunpungkasi kanthi cara nahan emosi kanthi mesem. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 38).

Bibar sadhar saking semaput, Lintang ngemut-emut kala wau bibar nampi tilpun saking Gino. Sejatosisipun Lintang ngraos sedhik, ananging Lintang namung mesem tipis. Lintang ingkang mesem nutupi raos sedhihipun nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis ajrih ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi papan kangge siram boten sekeca dipunpungkasi kanthi cara ngulinakaken siram wonten ing kolah. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut kepang. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maiune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kawontenan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu nylarasake karo kawontenan. Nanging suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 50).

Papan kangge siram wonten griyanipun Sijah namung saking triplek ingkang sepalihipun ngeblak. Lintang rumaos canggung siram wonten papan ingkang sinebut kolah menika. Raosipun tansah boten jenak, Lintang ajrih menawi nalika piyambakipun siram wonten ingkang nginjen. Lintang pancen dereng kulina kaliyan kawontenan menika. Ananging dangu-dangu Lintang dados biyasa saha boten ngraos ajrih malih siram wonten ing kolah. Lintang ingkang ngicalaken raos ajrihipun kanthi cara ngulinakaken siram wonten ing kolah nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis ajrih sanesipun ugi wonten ingkang dipunpungkasi migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*, inggih menika nalika ngraos ajrih menawi penculik mblenjani janji. Cara ingkang dipunginakaken inggih menika nahan raos ajrihipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhepi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanak langkahe, Lintang dadi ayem. Dheweke ngucapke panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya marang penjahat, durung karuan

yen atine ora malih sawise nampa dhuwit tebusan. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 96).

Dinten ingkang sampun dipuntemtokaken dening penculik, Lintang tindak dhateng villa miturut dhawuhipun penculik. Dumugi wonten ing villa, piyambakipun badhe nothok lawang ananging gojag-gajeg. Lintang ngraos ajrih menawi samangke penculik mblenjani janji, utawi nyekel piyambakipun lajeng dipunperkosa. Ananging bareng kemutan bilih wonten polisi ingkang ngawasi wonten ing njawi, Lintang dados ayem saha boten ajrih malih. Lintang ingkang ngicalaken raos ajrihipun nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego awujud rerpesi*.

Konflik psikis bingung ingkang dipunraosaken paraga Lintang amargi modhal kangge usaha kirang, dipunpungkasi kanthi cara nahan pepenginanipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?”

“Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khusus bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 52).

Rumiya Lintang gadhah kekajengan badhe garap usahanipun mbaka sekedhik, ananging Bibar ketemu Pak Harjuna, *eksportir bidhang agrobisnis*, penggalhipun Lintang dados owah. Pak Harjuna purun *kerja sama* kaliyan Lintang. Lintang ngraos bingung, amargi modhal kangge usaha kirang. Ananging

bibar nampi wejangan saking Bu Padma, Lintang nahan pepinginanipun kangge *kerja sama* kaliyan Pak Harjuna ngantos bayinipun lair. Lintang ingkang nahan pepinginanipun nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

Konflik psikis sumelang ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kuwatos menawi Langit mbocoraken papan pandhelikanipun marang Gino, dipunpungkasi kanthi cara ngicalaken raos sumelangipun. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang.

“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”

Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu kuwatir.” (Nalika Prau Gonjing, 1993: 55).

Lintang ngroas sumelang, menawi Mas Langit mbocoraken papan pandhelikanipun marang Gino. Ananging Bu Padma ndhawuhi Lintang supados boten perlu kuwatos, lajeng Lintang boten kuwatos malih. Lintang ingkang ngicalaken raos sumelangipun amargi dipundhawuhi dening Bu Padma nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

f. Pengalihan

Pengalihan utawi *displacement* inggih menika *pengalihan* pangraos boten remen kaliyan *objek*, dhateng *objek* sanes ingkang langkung trep. Tuladhanipun wontenipun impuls-impuls *agresif* ingkang saged dipungantos, minangka *kambing hitam*, tumrap tiyang utawi *objek* sanes ingkang boten dados sumber *frustasi*. Paraga Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud

pengalihan kangge mungkasi konflik psikis awujud ngraos dipuncidrani, kaget, saha kemutan marang Gino.

Konflik psikis ngraos dipuncidrani ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi Gino nyidra katresnanipun Lintang, dipunpungkasi kanthi cara dhahar pohong. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agresi. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niyat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senajan upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?

“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih anget.”

Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 48).

Gino, priya ingkang tansah dipuntresnani dening Lintang tega ngianati katresnanipun. Upama Gino tansah setya marang Lintang, Lintang uga bakal setya salawasipun. Ananging samenika kawontenanipun sampun beda, tiyang kakung ingkang dipunpasrahi jiwa saha raga tega nyidra katresnanipun. Dumadakan Mbok Yem ngladekaken pohong, lajeng ndhawuhi Lintang supados ndhahar pohongipun. Lintang ingkang dhahar pohong nalika saweg ngraosaken

dipuncidrani dening Gino nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *pengalihan*.

Konflik psikis kaget ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kepanggih kaliyan Sinung dipunpungkasi kanthi cara kesah nilar Sinung. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang.

Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur noleh.

Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.

“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane diplayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 76).

Nalika Lintang mlampah-mlampah nitih jaran kaliyan Lanang, Lintang mireng swanten jaran saking wingking. Lintang noleh, lajeng kaget nalika ningali bilih ingkang nitih jaran menika Sinung, kancanipun Gino. Lintang langsung kesah nalika Sinung nimbali Lintang. Lintang ingkang kesah nalika kepanggih Sinung, nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *pengalihan*.

Konflik psikis kemutan marang Gino ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino, dipunpungkasi kanthi cara nampi surat saking simbok. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujit. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kawontenan iki bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pening dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake. Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha. Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 95).

Lintang kemutan marang Gino, garwanipun ingkang dipuntilar. Kemutan marang kalembutanipun, kekonyolanipun, saha sedaya ingkang sae-sae saking garwanipun menika. Lintang sansaya kados dipunrerujit, piyambakipun kepengin ngadhepi perkawis icalipun Lanang kaliyan ingkang garwa. Lintang kepengin madosi Gino, kepengin nyariosaken babagan nasibipun Lanang. Manahipun Lintang dados angkles boten karu-karuan, dumadakan Simbok mlebet maringaken serat. Lintang ingkang nampi serat saking Simbok nalika saweg kemutan marang Gino nedahahken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *pengalihan*.

g. Rasionalisasi

Rasionalisasi kadadosan menawi *motif* nyata saking tindak-tanduk *individu* boten saged dipuntampi dening *ego*. *Motif* nyata kasebat dipungantos kaliyan *motif* sanes kanthi ancas *pembenaran*. *Rasionalisasi* gadhah kalih ancas, inggih menika kangge ngirangi raos kuciwa nalika boten saged nggayuh ancas ingkang dipunkajengaken saha maringi kita *motif* ingkang saged dipuntampi dening tindak-tanduk. *Mekanisme pertahanan ego* awujud *rasionalisasi*

dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud duka.

Konflik psikis duka ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi prodhuksi susu mrosot dipunpungkasi kanthi cara nampi andharan saking Cahyana. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

“Iki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib.

“Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten temtu. Mrosotipun prodhuksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.

“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.

“Bunting!”

Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggane mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 90).

Ningali cathetan prodhuksi susu ingkang mrosot, Lintang ndukani Cahyana pegawenipun. Cahyana ngandharaken bilih mrosotipun prodhuksi susu amargi kathah lembu ingkang dipunstop prodhuksinipun. Menika dipuntindakaken amargi lembu sampun wancinipun Bunting. Mirengaken andharan saking Cahyana, Lintang purun mangertos lajeng boten sios duka. Lintang ingkang nampi andharan saking Cahyana nalika duka amargi prodhuksi susu mrosot nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *rasionalisasi*.

h. Apatis

Apatis inggih menika wujud sanes saking *reaksi* dhateng *frustasi*, inggih menika sikep *apatitis* (*apathy*) kanthi cara narik dhiri saha asikep pasrah. *Mekanisme pertahanan ego apatis* dipunginakaken dening paraga Lintang kangge mungkasi konflik psikis awujud bingung. Konflik psikis bingung ingkang dipunraosaken dening paraga Lintang amargi boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam, dipunpungkasi kanthi cara pasrah nampi pacoban. Wonten ing ngandhap menika pethikan ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang.

Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para utusan kang para utusan kang ngancam dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang.

“Ah. Mangka aku kena hukum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi ikhlas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni. (Nalika Prau Gonjing, 1993: 93).

Lintang bingung amargi boten mangertos sinten tiyang wonten ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam. Lintang ngraos piyambakipun kenging hukum karma, sebab piyambakipun pikantuk siti kanthi cara peksan. Lintang nampi sedaya pacoban kanthi ikhlasing manah. Lintang ingkang nampi pacoban kanthi ikhlas nedahaken bilih Lintang migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *apatitis*.

BAB V

PANUTUP

A. Dudutan

Adhedhasar saking asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun dipunlampahi saged dipunpendhet dudutan kados mekaten.

1. Perwatakan ingkang dipungadhahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti inggih menika nyinyir, tlaten, pangerten, teteg, *keras kepala*, kaku manahipun, gampil duka, ngeyelan, *mandiri*, prigel, srakah, saha angkuh. Perwatakan ingkang dipungadhahi dening paraga Lintang paling kathah dipundhorong saking struktur kapribaden *Id*.
2. Konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti wonten 12 wujud, inggih menika gemes, kagol manahipun, bingung, sedhih, duka, kaget, ngraos dipuncidrani, ajrih, sumelang, cubriya, kemutan marang Gino, saha sumedhot. Saking sedaya konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing*, paling kathah dipunsebabaken wontenipun dhorongan saking struktur kapribaden *Id*.
3. Perkawis ingkang njalari konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti wonten 27 perkawis, inggih menika Gino boten kersa dhahar, manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, dipundangu rencananipun Lintang salajengipun, bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun,

arta kangge tumbas lemah kirang, modhal kangge usaha kirang, boten mangertos sinten tiyang ing wingkingipun tiyang ingkang ngancam, kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino, kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun, nampi tilpun saking Gino, Lintang bakal nglairaken tanpa ketengga garwa, kemutan marang Lanang, Bu Padma mbelani Gino, boten remen menawi Bu Padma menggali Gino, Lintang cubriya marang Bu Padma, pembukuan boten tertib, produksi susu mrosot, kepanggih kaliyan Sinung, swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken, Gino nyidra katresnanipun Lintang, papan kangge siram boten sekeca, ajrih menawi penculik mblenjani janji, ajrih badhe mlebet villa, kuwatos Langit bakal mbocoraken papan pandhelikanipun, Lanang dipunculik, kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino, saha nyawang Gino. Perkawis ingkang asring ndadosaken konflik psikis inggih menika amargi kemutan nalika manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino.

4. Cara kangge mungkasi konflik psikis ingkang dipunlampahi dening paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti inggih menika migunakaken *mekanisme pertahanan ego* ingkang wonten 8 wujud, inggih menika *mekanisme pertahanan ego sublimasi* kangge mungkasi konflik psikis awujud gemes saha bingung. *Mekanisme pertahanan ego regresi* kangge mungkasi konflik psikis awujud kagol manahipun, sedhih, duka, saha sumedhot. *Mekanisme pertahanan ego agresi* kangge mungkasi konflik psikis awujud bingung, duka, saha cubriya. *Mekanisme pertahanan ego proyeksi* kangge mungkasi konflik psikis awujud sedhih, bingung, saha

duka. *Mekanisme pertahanan ego represi* kangge mungkasi konflik psikis duka, kaget, sedhih, ajrih, bingung, saha sumelang. *Mekanisme pertahanan ego pengalihan* kangge mungkasi konflik psikis ngraos dipuncidrani, kaget, saha kemutan marang Gino. *Mekanisme pertahanan ego rasionalisasi* kangge mungkasi konflik psikis awujud duka. *Mekanisme pertahanan ego apatis* kangge mungkasi konflik psikis awujud bingung. Anggenipun mungkasi konflik psikis, paraga Lintang asring migunakaken *mekanisme pertahanan ego* awujud *represi*.

B. Implikasi

Panaliten menika ngrembag babagan perwatakan, wujud konflik psikis, perkawis ingkang njalari konflik psikis, saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis paraga Lintang wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti. Panaliten menika dipunkajengaken saged mbiyantu para pamaos karya sastra ngengingi perwatakan ingkang saged paring pangaribawa tumrap wujud konflik psikis saha cara anggenipun mungkasi konflik psikis wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

C. Pamrayogi

Adhedhasar saking dudutan saha implikasi wonten ing nginggil, panaliti saged paring pamrayogi mekaten. Amargi ingkang dipuntaliti namung sekedhik, saengga tasih kathah perkawis ingkang saged dipuntaliti wonten ing babagan sastra. Perkawis menika umpaminipun, pangrembakaning kapribaden utawi pitutur wonten ing novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

KAPUSTAKAN

- Aminuddin. 2009. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Bandung: Sinar Baru Algesindo.
- Budianta, Melani dkk. 2002. *Membaca Sastra*. Magelang: Indonesia Tera.
- Endraswara, Suwardi. 2004. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Widyatama.
- . 2008. *Metode Penelitian Psikologi Sastra*. Yogyakarta: Media Pressindo.
- Hidayah, Murniatun. 2013. *Konflik Psikologis Paragatama Wanita wonten ing Salebeting Cerbung Ara-Ara Cengkar Tanpa Pinggir Anggitanipun Adinda AS ing Kalawarti Djaka Lodang Edisi 31 Juli – 20 Nopember 2010*. Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta.
- Minderop, Albertine. 2010. *Psikologi Sastra: Karya Sastra, Metode, Teori, dan Contoh Kasus*. Jakarta: Pustaka Obor Indonesia.
- Nurdiyantoro, Burhan. 2012. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Pangastuti, Ardini. 1993. *Nalika Prau Gonjing*. Surabaya: CV. Sinar Wijaya.
- Poerwadarminta, W. J. S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Batavia: N. V. Groningen.
- Ratna, Nyoman Kutha. 2009. *Teori, Metode, dan Teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Sayuti, A. Suminto. 2000. *Berkenalan dengan Prosa Fiksi*. Yogyakarta: Gama Media.
- Siswanto, Wahyudi. 2008. *Pengantar Teori Sastra*. Jakarta: PT. Grasindo.
- Siswantoro. 2004. *Metode Penelitian Sastra: Analisis Psikologis*. Surakarta: Sebelas Maret University Press.
- Teeuw, A. 1988. *Sastra dan Ilmu Sastra*. Jakarta: Pustaka Jaya.
- Wellek, Renne dan Austin Warren. 1989. *Teori Kesusastraan*. Terjemahan Melani Budianta. Jakarta: Gramedia.

Wijayanti, Wahyu Arum. 2014. *Konflik Psikis Wanita Jawa ing Novel Kenja ing Palagan Anggitanipun Soedharmo KD*. Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta.

Wiyatmi. 2010. *Pengantar Kajian Satra*. Yogyakarta: Pustaka.

LAMPIRAN

Sinopsis

Nalika Prau Gonjing

Gino Girindu, gadhah garwa ingkang asmanipun Lintang. Lintang kesah saking griya amargi kagol manahipun sasampunipun manggihaken *celdam* utawi *celana dalam* wanita wonten ing koperipun Gino nalika ngedalaken rasukan reged. Prastawa celdam menika dipunsebabaken dening akal-akalanipun Sinung Lazuardi, pelukis terkenal ingkang tasih kancanipun Gino. Sinung sengaja ngirim kenya ayu dhateng kamaripun Gino nalika nginep wonten hotel ing Jakarta.

Gino madosi Lintang dhateng pundi-pundi, ananging boten kapanggih. Sejatosisipun Lintang namung ndhelik wonten dalemipun Bu Padma, marasepuhipun Gino. Ananging Bu Padma boten maringi pirsa dhateng Gino menawi Lintang wonten ing griyanipun. Lintang ngraos sedhih sanget amargi kadadosan menika, menapa malih samenika Lintang saweg mbobot putranipun Gino. Ananging Gino dereng mangertos babagan mbobotipun Lintang, amargi sejatosipun Lintang badhe damel *surprise* dhateng Gino nalika kondur saking Jakarta. Dereng siyos anggenipun damel *surprise*, Lintang malah manggihaken *celdam* wonten ing koperipun Gino.

Sampun ngantos sewulan Lintang kesah saking griya, Gino ngraos judheg sanget. Piyambakipun rumaos kecalan tenanan, ngantos pakaryanipun dados kaco saha boten saged *konsentrasi* amargi menggali Lintang kemawon. Dinten-dintenipun namung telas kangge ngalamun, ngantos badanipun kuru kados tiyang sakit. Mangertos kahananipun Gino ingkang kados mekaten, Bu Padma boten tega, lajeng maringi pirsa Gino bilih Lintang wonten ing dalemipun Bu Padma.

Ngantos wulan ngajengipun, Bu Padma ngantu-antu sanget rawuhipun Gino wonten ing dalemipun Bu Padma, ananging Gino boten njedhul-njedhul. Bu Padma kuwatos amargi kandhutanipun Lintang sampun saya ageng. Gino ingkang samenika saweg wonten ing Bali, nilpun Lintang kangge nyuwun supados saderengipun Gino Kondur saking Bali, Lintang sampun kondur dhateng griyanipun. Ananging Lintang boten kersa kondur, Lintang malah ngraos mangkel kaliyan Gino amargi namung dipunhubungungi mawi tilpun.

Lintang sampun mutusaken badhe kesah saking dalemipun Bu Padma. Lintang saha Bu Padma kesah kaliyan Mbok Yem, dhateng Ungaran. Lintang manggen wonten ing dalemipun ponakanipun Mbok Yem. Wonten ing papan ingkang subur menika, jangkanipun Lintang badhe bisnis sayuran saha sekar, ananging Bu Padma boten marengaken. Bu Padma ndhawuhi Lintang supados nyrantekaken bayi wonten ing kandhutanipun rumiyin. Sasampunipun Lintang nglairaken bayinipun, ingkang dipunparingi nama Lanang, Lintang lajeng miwiti usahanipun ngantos dados sukses.

Usaha ingkang dipuntangani dening Lintang maneka werni, boten namung sayuran kaliyan sekar, ananging ugi unggas saha ternak tambra, lele, saha sapi perah. Sedaya usahanipun sukses, menapa ingkang dipunkajengaken dening Lintang saged katurutan. Lintang samenika gesang mulya kaliyan Bu Padma saha Lanang, senadyan tanpa Gino, garwanipun. Ngantos wonten ing sawijining dinten, wonten tiyang ingkang ngancam Lintang. Tiyang menika ndhawuhi Lintang supados nyade lemah pekarangan ingkang kangge usaha.

Dereng rampung pacoban ingkang dipunlampahi dening Lintang, bibar nampi arta saking anggenipun nyade pekarangan, Lanang dipunculik. Penculikipun nyuwun tebusan ingkang kathah. Lintang ngraos sedhih sanget kecalan Lanang, piyambakipun lila menawi bandhanipun telas, ananging Lanang saged wangsul malih wonten ing sisihipun.

Penculikipun Lanang nyuwun supados Lintang sowan wonten ing sawijining villa. Nalika Lintang dumugi wonten ing villa, Lintang kaget sanget, amargi Lintang ningali kahanan wonten ing villa boten kados ingkang dipunbayangaken saderengipun. Lintang ningali Lanang saweg dolanan kaliyan priya ingkang sampun boten asing malih, inggih menika Gino, garwanipun piyambak. Lintang sumedhot ningali kahanan menika, lajeng piyambakipun nyuwun pangapura dhateng Gino.

Tabel 1. Data Perwatakan ingkang dipungadhahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* Anggitanipun Ardini Pangastuti.

No. Data	Pethikan Data	Seri/ Kaca	Perwatakan	Struktur Kapribaden ingkang Gadhah Konflik Psikis		
				Id	Ego	Super Ego
1	ROKOK sing isih dawa iku diceceg ing asbak ngarepe. Banjur nganti ndudut maneh liyane. Terus diakep sedhal-sedhul. Katon nikmat kae. Nanging apa ya mangkono tenan kang sanyatane? Mung Gino Girindu dhewe kang ngerti. Sing jelas, wektu iki dheweke lagi ngangen-angen Lintang, wadon ayu kang telung taun nyisihi dheweke. Najan sok nyinyir, Gino tresna setengah mati marang wanita iku. “Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.	1/1	Nyinyir		✓	
2	Gino mlengeh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake.	1/1	Tlaten		✓	
3	Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara.	1/1	Pangerten		✓	

	Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan					
4	<p>“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketunggon bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.</p> <p>“aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhereki, aku ya tak lunga sing adoh.”</p>	2/8	Teteg	✓		
5	<p>“Hem ... !” dheweke unjal ambegan landhung. Banjur kandhane lirih, “Kowe kan ngerti ta, Wuk. Adhimu ki kerase ngudubilah. Yen duwe kekarepan, ora ana kang bisa menggak. Kanggo njagani bab sing ora-ora, mula Ibu kepeksa dora marang Gino.”</p>	2/12	Keras Kepala	✓		
6	<p>“Aku ora nyalahake sliramu, Nak. Sing kebangeten ki pancen Lintang. Atine kaku kaya watu, ora kena diluk,” sementane Bu Padma karo nguculi rangkulane. Wong loro banjur lungguh adhep-adhepan ing kursi tamu. Nanging Gino ora wani ngangkat raine, nantang panyawange Bu Padma. Dheweke mung tumungkul, nyawang jobin. Dumadakan ora ngerti, kudu ngomong kepriye marang mara tuwane wadon kuwi.</p>	3/15	Kaku Manahipun	✓		

7	<p>“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.</p> <p>“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.</p> <p>“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”</p> <p>“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”</p> <p>“Yak owe. Nanging .....</p> <p>Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.”</p>	5/ 26	Gampil Emosi	✓		
8	<p>Bu Padma gedheg-gedheg karo ngelus dhadha. Oh, bocah kok kakune ora jamak. Gek sapa ta sing diturun? Wong swargi bapake ki masiya kaku ning ya ora kebangeten kaya kuwi, batine.</p>	5/ 26	Kaku manahipun	✓		
9	<p>Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Ora bakal aku bali lan ngrerepa njaluk diwelasi. Ora bakal!najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan</p>	6/ 34	Kaku manahipun	✓		

	mbun-bunan.					
10	<p>“Kowe aja mikir sing werna-werna dhisik. Srantekna nganti bayimu kuwi lair. Mengko yen wis lair, gampang. Saiki kita mlaku dhisik kaya rencana sakawit.”</p> <p>“Ning eman, lho Bu, yen lemahe tanpa tanduran.” Lintang isih ngengkel.</p>	9/ 53	Ngeyelan		✓	
11	<p>Pikirane dheweke kudu enggal bisa mujudake kabeh pepenginane. Bisa dadi wanita kang sukses senajan tanpa campur tangane Gino. Dheweke selak kepengin bisa mbuktekake, yen diwenahi kesempatan, sejatine wanita iku uga bisa maju lan ora kalah karo priya.</p>	9/ 53	Mandiri			✓
12	<p>“Kene. Tinggalen mangan kana dhisik. Nyusoni bocah ki aja sembrana. Mangan ya kudu ajeg. Kowe arep bisa sagelemu dhewe kaya biyen, Lintang. Mesakake bayeke,” ujare Bu Padma maneh sawise Lanang wis wareg olehe mimik.</p> <p>“Wis meh bubuk kok, Bu. Karo meneh Ibu yo sayah. Wis, dakturu-turune pisan.”</p> <p>“ora, Kene. Ibu ki ora apa-apa.” Bu Padma ngengkel njaluk putune sing ana gendhonge ibune iku. ”Wis kana, tinggalen maem dhisik kana,” prentahe marang Lintang sawise Lanang wis ana gendhongane.</p> <p>“Oh, sik, Bu. Aku arep niliki, apa rantange kanggo wong-wong wis dikirim apa durung,” aloke Lintang karo jumangkah tumuju mess para karyawan.</p> <p>“kuwi rak cukup Mbok Yem sing niliki. Pokoke kowe maem dhisik!”</p> <p>Wis, Lintang mengkeret. Pokoke yen ibune wis kandha</p>	10/ 64	Ngeyelan	✓		

	<p>kaya mangkono iku wis ora kena dibantah. Kepeksa dheweke mbalik.</p> <p>“Lha Ibu wis dhahar?” pitakone sadurunge jumangkah mlebu omah.</p> <p>“Ibu mengko-mengko wae, yen Lanang wis bubuk. Wong ora nyusoni wae. Beda kowe. Wis, kana.” Panggusahe.</p> <p>Tekan njero Lintang ora langsung njujug meja makan. Nanging nggoleki Mbok Yem nyang mburi dhisik.</p>					
13	<p>ORA rinasa, umure Lanang saiki wis jangkep telung taun. Selot gedhe, tambah pintere nanging nakale uga mundhak. Yen ngomong clewa-clewo lucu. Wong pancen isih cedhal. Bocah cilik iku luwih cedhak marang eyange tinimbang marang ibune. Soale Lintang tansah sibuk terus. Usaha kang ditangani saiki macem-macem. Ora ming tanduran bisnis sayuran lan kembang. Nanging dheweke uga nglirik unggas lan ternak tambra karo lele. Lan sapi perah.</p>	12/ 72	Prigel		✓	
14	<p>“Ah, lahan sayur wis pas, Bu. Rasah diuwih-uwih. Aku arep nemoni Kang Kardi.”</p> <p>“Arep ngapa?”</p> <p>“Nakokake lemah kulon pager wae sapa sing duwe. Yen oleh arep daktuku.”</p> <p>“Kowe aja srakah, Lintang. Ora apik mbujuk-mbujuk wong kongkon adol omah. Aja dupeh kowe duwe dhuwit. Ibu ora setuju yen kang ngono caramu.”</p> <p>“Aku ora mbujuk kok, Bu. Mung nakokake. Yen dheweke gelem ngedol lemah iku, aku gelem nuku kanthi rega kang luwih larang.”</p> <p>“Kuwi padha wae, Lintang. Wis, ta. Ibu ora seneng yen</p>	12/ 73	Srakah	✓		

	caramu ngono kuwi. Ambisi kena-kena wae. Merga wong tanpa ambisi ya ora bisa maju. Nanging aja kebangeten. Yen kebangeten kuwi jenenge ambisius. Sikap ambisius bisa nyurung wong tumindak srakah. Dheweke bakal <i>menghalalkan segala cara</i> kanggo ngleksanakake maksude.”					
15	Sapungkure Beja, Sinung bali lenger-lenger maneh. Kumlebat wewayangane Lintang kang numpak jaran karo bocah cilik. Banjur wanita iku mundur lan terus nggeblas nalika disapa. Geneya dheweke kayane kok ngindhaki aku? Pitakonan iku tansah ngreridhu pikirane. Ah, bah! Apa pedhuliku? Ora dikenal dheweke ya ora patheken! Pamupune Sinung pungkasane merga dheweke emoh yen pikirane tansah diribeti dening wadon ayu kang angkuh iku.	13/ 82	Angkuh	✓		
16	Karo nyawang kandhang jaran sing ora adoh ing ngarepe, angen-angene Gino bali direnggani dening wewayangane Lintang. Hem .... yen manut keterangan sing sempat dikumpulake mau bengi, saka wong-wong sing bisa dipercaya, kesugihane Lintang kuwi wis tumpuk undhung. Sebab usaha kang ditangani pancen macem-macem. Nanging ana siji bab sing Gino rada ora pati percaya karo keterangane wong-wong kuwi. Jare Lintang olehe tuku lemah pertanian kuwi kanthi cara peksan. Ah, mosoh iya? Gino wis suwe kenal karo Lintang. Lan mesthi wae dheweke uga ngenal watak wantune. Mula angel dipercaya yen Lintang kang alus bebudene iku gelem main peksan kaya kang dicritakake wong-wong iku.	14/ 89	Srakah	✓		

Tabel 2. Data Wujud Konflik Psikis Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing* anggitanipun Ardini Pangastuti.

No. Data	Pethikan Data	Seri/kaca	Wujud Konflik Psikis	Struktur Kapribaden ingkang Gadhah Konflik Psikis			Katrangan
				Id	Ego	Super Ego	
1	<p>“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.</p> <p>Gino mlengeh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan ....</p>	1/ 1	Gemes	√	√		

2	Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang.lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karana ngonangi anane <i>celdam</i> ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah <i>celdam</i> iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake	1/ 4	Kagol manahipun	✓	✓		
3	<p>“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone Bu Padma sawise sawatara amem.</p> <p>“Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.” Lintang unjal ambeganlandhung.</p> <p>“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketunggon bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.</p> <p>“Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.”</p>	2/ 8	Bingung	✓	✓	✓	

4	“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindah culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang <i>celdam</i> kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani.	2/ 8	Sedhih	✓	✓		
5	Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan <i>celdam</i> ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kahanan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara.	2/ 9	Sedhih	✓	✓		
6	Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Gino kang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh.	2/ 9	Sedhih	✓	✓		
7	“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen	2/ 10	Duka	✓	✓		

	<p>angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkono mung merga khilap. Jajal ta pikiren nganggo ati kang wening, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong minggu ora ketunggon bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesepen. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.</p> <p>“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing selananging tangise.</p> <p>“Yen mbelani ngono, ora. Na ...”</p>						
8	<p>“Menggali apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.</p> <p>“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.</p> <p>“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”</p> <p>“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”</p> <p>“Yak owe. Nanging .....</p> <p>Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.”</p>	5/ 26	Duka	√	√		
9	<p>Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja, dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang.</p>	5/ 27	Duka	√	√		

	Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku.						
10	Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaane iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaane.	5/ 27	Sedhih	✓	✓		
11	“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingar-bingarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake. “Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih. Dakajab sliramu wis bali.” Swara saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone. “Ora!” wangsulane Lintang karo nahan emosi.	6/ 34	Kaget	✓	✓		
12	Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke	6/ 34	Duka	✓	✓		

	ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan.						
13	“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke. Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. Nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang. Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep.	6/ 34	Bingung	√	√		
14	“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele.	6/ 34	Duka	√	√		
15	“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake mentas mau?” pitakone Lintang karo saya ngguguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau. “Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget. Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau.	6/ 35	Sedhih	√	√		
16	Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa	6/ 38	Sedhih	√	√		

	tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane.						
17	Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bay iwis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa disuplay saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen	8/ 46	Bingung	√	√		

	<p>dheweke isih duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasan lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....</p> <p>“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke.</p>						
18	<p>Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agresi. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senjata upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?</p> <p>“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih</p>	8/ 48	Ngraos dipuncidrani	√	√	√	

	anget.” Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe.						
19	Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut kepang. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maiune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kahanan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu nylarasake karo kahanan. Nanging suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh.	8/ 50	Ajrih	√	√		
20	“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?” “Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khusus bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita	9/ 52-53	Bingung	√	√		

	kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.”						
21	<p>“Arep mbok jenengi sapa? Kowe wis nyiapke jeneng apa durung?” pitakone Bu Padma maneh.</p> <p>“Durung,” wangsulane Lintang lirih. Atine dumadakan wae krasa sedhih. Bubar sasi iki dheweke bakal nglairake jabang bayine tanpa ketunggon bojo. Tanpa ketunggon priya kang nitisake wiji ing wetenge.</p>	9/ 53-56	Sedhih	√	√		
22	<p>“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”</p> <p>Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu kuwatir.”</p>	9/ 55	Sumelang	√	√		
23	<p>Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur noleh.</p> <p>Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.</p> <p>“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane diplayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi.</p>	12/ 76	Kaget	√	√		
24	<p>“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.</p> <p>“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”</p>	14/ 90	Duka	√	√		

	<p>“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.”</p> <p>Lintang ngomel-ngomel. Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar keri, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng.</p>						
25	<p>“Iki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib.</p> <p>“Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten tamtu. Mrosotipun prodhuksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.</p> <p>“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.</p> <p>“Bunting!”</p> <p>Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggane mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga.</p>	14/ 90	Duka	√	√		
26	<p>Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para</p>	15/ 93	Bingung	√	√		

	<p>utusan kang ngancam dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang.</p> <p>“Ah. Mangka aku kena hokum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi ikhlas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni.</p>						
27	<p>“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel.</p>	15/ 94	Cubriya	√	√		
28	<p>Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus.</p>	15/ 94	Sedhih	√	√		

	Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangarep-arep, jebulane sepa lan pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta.						
29	Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujut. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kahanan iki bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pengin dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake. Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha. Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat.	15/ 95	Kemutan marang Gino	√	√		
30	Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging	15/ 96	Ajrih	√	√		

	tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhepi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanuk langkahe, Lintang dadi ayam. Dheweke ngucapke panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya marang penjahat, durung karuan yen atine ora malih sawise nampa dhuwit tebusan.						
31	Kanthi tangan gemeter Lintang nothok lawang villa mau. Ameh tengara ngenani tekane.	15/ 96	Ajrih	√	√		
32	Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkahe kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik.	15/ 96	Kaget	√	√		
33	Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani.	15/ 98	Sumedhot	√	√		

Tabel 3. Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis Ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitipun Ardini Pangastuti*.

No. Data	Pethikan Data	Seri/ Kaca	Wujud Konflik Psikis	Paraga ingkang Njalari Konflik Psikis	Perkawis ingkang Njalari Konflik Psikis	Katrangan
1	<p>“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.</p> <p>Gino mlengh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger</p>	1/ 1	Gemes	Gino	Gino boten kersa dhahar	

	wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin mangan					
2	Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang. Lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karana ngonangi anane <i>celdam</i> ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah <i>celdam</i> iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake	1/ 4	Kagol manahipun	Gino	Manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino	
3	“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone	2/ 8	Bingung	Bu Padma	Dipundangu rencana	

	<p>Bu Padma sawise sawatara amem.</p> <p>“Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.”</p> <p>Lintang unjal ambeganlandhung.</p> <p>“Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketunggon bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma.</p> <p>“Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.”</p>				salajengipun	
4	<p>“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindak culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang <i>celdam</i> kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani.</p>	2/ 8	Sedhih	Gino	<p>Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino</p>	
5	<p>Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang</p>	2/ 9	Sedhih	Gino	<p>Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino</p>	

	bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan <i>celdam</i> ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kahanan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara.					
6	Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Ginokang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh.	2/ 9	Sedhih	Gino	Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing koperipun Gino	
7	“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkonomung merga khilap. Jajal ta	2/ 10	Duka	Bu Padma	Bu Padma mbelani Gino	

	<p>pikiren nganggo ati kang wenning, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong minggu ora ketunggon bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesep. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.</p> <p>“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing sela-selaning tangise.</p> <p>“Yen mbelani ngono, ora. Na ....”</p>					
8	<p>“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.</p> <p>“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.</p> <p>“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”</p> <p>“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”</p> <p>“Yak owe. Nanging .....</p> <p>Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang : “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.”</p>	5/ 26	Duka	Bu Padma	Boten remen menawi Bu Padma menggalih Gino	
9	<p>Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja,</p>	5/ 27	Duka	Gino	Kemutan nalika manggihaken <i>celdam</i> wonten ing	

	dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang. Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku.				koperipun Gino	
10	Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaane iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaane.	5/ 27	Sedhih	Gino	Kemutan marang bayi wonten ing kandhutanipun	
11	“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingar-bingarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake. “Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih.	6/ 34	Kaget	Gino	Nampi tilpun saking Gino	

	Dakajab sliramu wis bali.” Swara saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone. “Ora!” wangsulane Lintang karo nahan emosi.					
12	Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rangka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan.	6/ 34	Duka	Gino	Nampi tilpun saking Gino	
13	“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke. Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang.	6/ 34	Bingung	Gino	Bingung sinten ingkang mbocoraken pandhelikanipun	

	Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep.					
14	“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele.	6/ 34	Duka	Bu Padma	Lintang cubriya marang Bu Padma	
15	“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake mentas mau?” pitakone Lintang karo saya ngguguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau. “Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget. Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau.	6/ 35	Sedhih	Gino	Nampi tilpun saking Gino	
16	Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane.	6/ 38	Sedhih	Gino	Nampi tilpun saking Gino	
17	Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane	8/ 46	Bingung		Arta kangge tumbas lemah kirang	

<p>Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bayi wis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa display saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen dheweke isih duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasan</p>					
---	--	--	--	--	--

	<p>lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....</p> <p>“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke.</p>					
18	<p>Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agresi. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senjata upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane</p>	8/ 48	Ngraos dipuncidrani	Gino	Gino nyidra katresnanipun Lintang	

	<p>wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?</p> <p>“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih anget.”</p> <p>Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe.</p>					
19	<p>Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut kepang. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kahanan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu</p>	8/ 50	Ajrih		Papan kangge siram boten sekeca	

	nylarasake karo kahanan. Nanging suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh.					
20	<p>“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?”</p> <p>“Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khusus bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.”</p>	9/ 52-53	Bingung	Pak Harjuna	Modhal kangge usaha kirang	
21	<p>“Arep mbok jenengi sapa? Kowe wis nyiapke jeneng apa durung?” pitakone Bu Padma maneh.</p> <p>“Durung,” wangsulane Lintang lirih. Atine dumadakan wae krasa sedhih. Bubar sasi iki dheweke bakal nglairake jabang bayine tanpa ketunggon bojo. Tanpa ketunggon priya kang nitisake wiji ing wetenge.</p>	9/ 53-56	Sedhih	Bu Padma	Lintang bakal nglairaken tanpa ketunggon garwa	
22	<p>“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”</p> <p>Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu</p>	9/ 55	Sumelang	Langit	Kuwatos Langit bakal mbocoraken papan	

	kuwatir.”				pandhelikanipun	
23	<p>Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur noleh.</p> <p>Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.</p> <p>“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane diplayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi.</p>	12/ 76	Kaget	Sinung	Kepanggih kaliyan Sinung	
24	<p>“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.</p> <p>“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”</p> <p>“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.” Lintang ngomel-ngomel.</p>	14/ 90	Duka	Santi	Pembukuan boten tertib	

	Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar keri, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng.					
25	<p>“Iki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib. “Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten tamtu. Mrosotipun prodhuksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.</p> <p>“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.</p> <p>“Bunting!”</p> <p>Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggone mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga.</p>	14/ 90	Duka	Cahyana	Prodhuksi susu mrosot	
26	Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para utusan kang ngancam	15/ 93	Bingung	Tiyang ingkang	Boten mangertos sinten tiyang ing	

	dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang. “Ah. Mangka aku kena hukum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi ikhlas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni.			ngancam	wingkingipun tiyang ingkang ngancam	
27	“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel.	15/ 94	Cubriya	Penculik	Lanang dipunculik	
28	Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti	15/ 94	Sedhih	Lanang	Kemutan marang	

	ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus. Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangarep-arep, jebulane sepal an pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta.				Lanang	
29	Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujut. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kahanan iki bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pening dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake. Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha.	15/ 95	Kemutan marang Gino	Gino	Kepengin ngadhepi perkawis kaliyan Gino	

	Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat.					
30	Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhapi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanuk langkahe, Lintang dadi ayam. Dheweke ngucapke panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya	15/ 96	Ajrih	Penculik	Ajrih menawi penculik mblenjani janji	

	marang penjahat, durung karuan yen atine ora malih sawise nampa dhuwit tebusan.					
31	Kanthi tangan gemeter Lintang nothok lawang villa mau. Ameh tengara ngenani tekane.	15/ 96	Ajrih	Penculik	Ajrih badhe mlebet villa	
32	Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkahe kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik.	15/ 96	Kaget		Swasana villa boten kados ingkang dipunbayangaken	
33	Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani.	15/ 98	Sumedhot	Gino	Nyawang Gino	

Tabel 4. Data Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis ingkang dipunlampahi dening Paraga Lintang wonten ing Novel *Nalika Prau Gonjing Anggitanipun Ardini Pangastuti*.

No. Data	Pethikan Data	Seri/kaca	Wujud Konflik Psikis	Cara Anggenipun Mungkasi Konflik Psikis	Katrangan
1	<p>“Njenengan ki pancen bandel. Bola-bali dikandhani, dhahar aja telat, pancet wae. Saben ndina yen ora diuprak-uprak dhisik ya ora kersa dhahar. Hehm ... aku gemes. Wong bandel kok dipek dhewe. Mengko yen mag-e kumat ya lagi krasa.” Driji alus kuwi mampir ing pupune.</p> <p>Gino mlengeh. Banjur klunuh-klunuh marani wastapel. Nyabun tangane sing gubrat cat minyak. Lintang wis ngenteni ana mburine karo siap kain lap. Kanthi tlaten wanita iku nunggoni dheweke mangan sega rampadan sing diladekake. Gino pancen duwe kebiasaan elek. Yen wis kadhung asyik nglukis, dheweke bisa lali sakabehe. Mangan, ngombe .... wis pokoke mengko ngerti-ngerti wetenge banjur krasa lara. Lha priye, yen wis kadhung oleh tengah-tengah ngono kuwi arep ninggal eman-eman. Mengko mundhak kaco. Lintang banjur duwe iguh pratikel. Angger wayahe mangan, Gino isih katon asyik karo lukisane, wanita iku banjur ngalahi njupukake sega salawuhe komplit karo buah lan ngombene, diladekake marang Gino ing njero studio. Dadi Gino wis ora perlu pindhah saka lungguhe yen kepengin</p>	1/ 1	Gemes	<i>Sublimasi</i>	Ngalahi mendhetaken Gino dhaharan

	mangan				
2	Ana kang nyaranake, supaya Gino nglapurake ilange bojone kuwi menyang polisi. Ah, mengko dhisik. Iki rak urusan pribadi antarane dheweke lan Lintang.lungane Lintang wis jelas, merga kagol atine karana ngonangi anane <i>celdam</i> ing kopere iku. Geneya dheweke kudu nglibatake polisi barang? Apa yen wis dilimpahake marang polisi, kabeh urusane mesthi bakal beres? Durung karuan. Mula Gino milih meneng lan digoleki dhewe alon-alon. Sukur-sukur Lintang enggal lilih atine lanterus kelingan ngomah. Ah, saiba mulyane yen wanita kinasih iku bali ing sisihe kaya wingi uni. Gino arep njelasake masalah <i>celdam</i> iku amrih Lintang ora nduweni praduga sing ora-ora marang dheweke. Yen perlu Sinung arep diundang, dikon dadi saksi, yen olehe nyleweng kuwi temene ora dikarepake	1/ 4	Kagol manahipun	<i>Regresi</i>	Kesah saking griya
3	“Banjur rencanamu priye, Wuk?” pitakone Bu Padma sawise sawatara amem. “Hem .... embuh, Bu. Aku isih bingung.” Lintang unjal ambeganlandhung. “Apa ora luwih becik kowe bali wae, Wuk. Mesakake bayi sing ana wetengmu yen kowe nekat lunga. Dheweke mengko lair tanpa ketunggon bapa. Wis ta, Ibu kang ngatur. Paling ora gengsimu ora bakal mudhun yen kowe bali marang, bojomu,” pangarih-arihe Bu Padma. “Aku yen wis muni ora ya tetep ora, Bu. Luwih becik	2/ 8	Bingung	<i>Agresi</i>	Ndukani Bu Padma

	aku mati tinimbang kudu bali. Yen Ibu ora kersa dakdhareki, aku ya tak lunga sing adoh.”				
4	“Lha nanging sapa sing ora serik, wong lagi mbobot ditinggal slewengan karo wadon liya. Sapa sing bisa nampa yen wong lanang kang sasuwene iki tansah dibekteni tega tumindah culika kanthi nyolok mata.” Luhe Lintang bali tumetes kelingan marang <i>celdam</i> kang ditemokake neng njero kopere bojone. Ora ana kang luwih lara saliyane dikhianati dening wong kang paling ditresnani.	2/ 8	Sedhih	<i>Proyeksi</i>	Nganggep Gino ingkang lepat
5	Lintang mung manthuk. Lan terus langsung nggloso ing ranjange. Awake rasane lemes banget sawise kanggo lutak-lutak. Lan krasa saya lemes bareng kelingan marang bojone. Atine isih krasa lara kaya dijuwing-juwing saben-saben kelingan <i>celdam</i> ing njero kopere sing lanang. Ah, kok tega-tega guru laki kang tansah dibekteni kanthi tulusing ati iku tumindak sedheng karo wanita liya ing kahanan dheweke lagi mbobot kaya iku, batine Lintang kelara-lara.	2/ 9	Sedhih	<i>Proyeksi</i>	Nganggep Gino ingkang lepat
6	Nanging soal mbobote kuwi Gino babar pisan durung ngerti. Merga Lintang pancen durung kandha. Rencanane suk wae yen Gino rampung nganakake pameran gabungan ana Jakarta iku. Dheweke pancen kepengin gawe surprise. Nanging esuk-esuk nalika ngetokake pakean-pakeane Gino kang reget, ndadak dheweke nemokake barang sialan kang gawe kemropoke ati. Lintang langsung lunga ngono wae	2/ 9	Sedhih	<i>Regresi</i>	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun

	ing kalane sing lanang isih lagi turu kepati. Tanpa rinasa banyu bening wiwit bali nelesi pipine maneh.				
7	<p>“Wis, Wuk. Ora perlu ditangisi. Wong lanang pancen angel dipahami. Paribasan neng ngomah wis dipakani wareg, neng ndalan nemu gereh ya isih gelem mangan. Mula sing sabar, Wuk. Tur maneh, Ibu yakin yen bojomu olehe tumindak mangkonomung merga khilap. Jajal ta pikiren nganggo ati kang wenning, dheweke lagi adoh ing paran, luwih saka rong minggu ora ketunggon bojo. Mesthine dheweke rumangsa kesepen. Bab iki mesthine kowe ya kudu bisa mahami, Wuk. Aja mung nyalahake wae,” ngendikane Bu Padma akeh-akeh.</p> <p>“Ibu mbelani dheweke?” panutuhe Lintang ing sela-selaning tangise.</p> <p>“Yen mbelani ngono, ora. Na ....”</p>	2/ 10	Duka	<i>Agresi</i>	Ndukani Bu Padma
8	<p>“Menggalih apa ta Bu?” pitakone Lintang sing mentas saka pawon njupuk lading, weruh ibune sajak lenger-lenger.</p> <p>“Kenapa Ibu mesthi mikirake dheweke?” pitakone Lintang ora seneng.</p> <p>“Wong jenenge wong tuwa, yen anak ana masalah ngene-ngene rak ya meksa mikir.”</p> <p>“Lho, putrane Ibu ki aku apa dheweke?”</p> <p>“Yak owe. Nanging .....</p> <p>Durung nganti Bu Padma rampung olehe ngomong, wis disaut dening Lintang . “Lha yen putrane Ibu ki aku, mesthine ya aku kang dipikirake. Dudu</p>	5/ 26	Duka	<i>Agresi</i>	Ndukani Bu Padma

	dheweke. Aku sengit yen Ibu tansah nyebut-nyebut wong siji iku wae.”				
9	Tekan njero kamar, Lintang ora sida ngonceki pencit kaya karepe sakawit. Lading diuncalake ing ndhuwur meja, dheweke terus ngebrukake awake ing ranjang. Tangane ngelus wetenge sing wiwit katon mblendhuk iku. Ing atine sing paling jero, temene uga ana rasa kangen marang Gino Girindu, bojone. Nanging saben-saben kelingan marang celdam ing njero koper iku, rasa kangene iku sanalika ilang, malih dadi rasa pangigit-igit. Wis dicoba bala-bali kanggo ngapura tumindake sing lanang iku, nanging tetep ora bisa. Cilakane, Lintang malah nduweni rasa jijik marang wong lanang kang nate ditresnani iku.	5/ 27	Duka	<i>Represi</i>	Nyoba ngapura tumindakipun Gino
10	Terus terang, dheweke uga rumangsa kesiksa marang perasaan iki. Apa maneh yen ngelingi bayi sing ana kandhutane. Ah . . . . Lintang bisane mung nangis. Arep sambat sapa? Ibune katone wiwit nyalahake dheweke lan mbelani Gino. Oh, Lintang ora mudheng, geneya ibune ora gelem mangerteni marang perasaan.	5/ 27	Sedhih	<i>Regresi</i>	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun
11	“Hallo ....?!” Lintang ngangkat tilpun mau. Swarane dibingar-bingarake. Nanging saeba kagete, bareng sing nyaut pranyata swara Lanang. Dudu Lela kaya sing dibayangake. “Aku neng Bali lagi ana kepentingan, Lintang. Golek obyek kanggo lukisanku. Mungkin seminggu maneh aku lagi mulih. Dakajab sliramu wis bali.” Swara	6/ 34	Kaget	<i>Represi</i>	Nahan emosi

	saka sabrang kang wis banget diapali dening Lintang. Swarane Gino Girindu, bojone. “Ora!” wangsulane Lintang karo nahan emosi.				
12	Klik! Tilpun langsung dibanting dening Lintang. Tangise ambrol tanpa bisa dibendung maneh. Tangis merga mangkel. Kurangajar sing lanang kuwi. Dheweke ngakoni salah, nanging isih jual mahal. Mungkin upamaa dipethuk, dheweke isih mikir ping sewu dhisik yen kongkon mulih. Rasa serike isih durung mendha. Dheweke isih mbutuhake wektu kang dawa kanggo nglalekake atine sing kebacut rengka iku. Apa maneh iki mung dihubung liwat tilpun. Huh! Aja ngimpi. Aja gembagus dhisik. Najan tanpa priya, aku bisa urip. Arep dakbuktekake! Batine Lintang kemrungsung. Mangkele karo sing lanang pancen tekan mbun-bunan.	6/ 34	Duka	<i>Regresi</i>	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun
13	“Priye, Wuk? Tilpun saka bojomu?” ngerti-ngerti ibune wis metu saka kamar, mrepegi dheweke. Krungu ibune takon kaya mangkono iku, Lintang lagi kelingan, sasuwene iki bojone rak ora ngerti ana ngendi dheweke. nanging mara-mara kok ana tilpun saka sing lanang. Banjur sapa kang mbocorake pandhelikane iku? batine Lintang karo age-age ngusapi eluhe. Terus nyawang ibune. Landhep.	6/ 34	Bingung	<i>Proyeksi</i>	Cubriya kaliyan Bu Padma
14	“Ibu kang kandha yen aku ana kene?” pitakone karo mingseg-mingseg. Dhadhane isih krasa seseg lan lara. Merga saking bangete rasa mangkele.	6/ 34	Duka	<i>Agresi</i>	Ndukani Bu Padma
15	“Nanging Ibu apa ngerti apa kang dikandhaake	6/ 35	Sedhih	<i>Regresi</i>	Lintang nangis

	<p>mentas mau?” pitakone Lintang karo saya nggungguk tangise. Atine kelara-lara yen kelingan apa kang diucapake Gino ing tilpun nembe mau.</p> <p>“Lho ana apa? Kandha apa dheweke?” Bu Padma kaget.</p> <p>Kanthi pedhot-pedhot, Lintang banjur nyritaake apa kang diomongake Gino mentas mau.</p>				kangge ngetingalaken raosipun
16	<p>Lintang ngeling-eling. Mau dheweke mentas nampa tilpun saka Gino. Banjur awake krasa lemes. Lan sateruse ngerti-ngerti dheweke wis turu ana njero kamare. Lintang mesem tipis kelingan kabeh iku. Esem kang angel dimangerteni maknane.</p>	6/ 38	Sedhih	<i>Represi</i>	Nahan emosi kanthi mesem
17	<p>Hem .... Lintang unjal napas. Landhung. Mripate disawatake adoh nyang ngarep. Nyawang Gunung Ungaran sing isih turu angkler, kemulan pedhut. Wis seminggu iki dheweke manggon neng omahe ponakane Mbok Yem ing Bandhungan, desa ing sikile Gunung Ungaran iku. lintang rumangsa krasan. Merga dhaerah iku hawane adhem, tur adoh saka polusi. Ayem lan tentrem. Lemahe uga gemah ripah loh jinawi. Sakehe tanduran kang diencepake, mesthi thukule. Lintang wis duwe kembang lan sayuran. Katone usaha loro iku prospeke cukup cerah. Ah, mengko yen si jabang bay iwis lair rak gampang. Soal pemasaran dheweke bisa ngrintis. Paling ora khusus sayurane pemasarane bisa kerja sama karo kangmase tunggal Bapak sing mbarep, Langit. Merga dheweke rak nduwe usaha toko swalayan ing pirang-pirang</p>	8/ 46	Bingung	<i>Sublimasi</i>	Dipunajak ngendikan kaliyan pendhudhuk

	<p>kutha. Kuwi mengko sayur-sayurane bisa disuplay saka kebone. Nanging bareng ngelingi olehe nyang-nyangan lemah calon kanggo omah lan kebone sing nganti saiki isih durung gathuk, Lintang dadi kecut. Jane kari nyang-nyangan dhuwit sepuluh yuta. Sawise iku, lemah pertanian ora kurang saka wolung hektar iku wis bakal dadi duweke. Nanging sing sepuluh yuta iku sing Lintang ora duwe. Kabeh dhana ketambahan depositone ibune wis dikuras entek. Pancen dheweke isih duwe cadhangan dhana liyane, arupa perhiasane lan permatane, sing sasuwene iku arang dienggo. Nanging kuwi rencanane rak kanggo mbangun omah sedherhana lan modhal kanggo miwiti usahane. Hem .... priye, ya? batine Lintang judheg. Dumadakan ....</p> <p>“Mlampah-mlampah, Nak. Kok nggih sampun wungu taksih yahmenten,” panyapane salah siji pendhudhuk kang papagan laku karo dheweke.</p>				
18	<p>Lintang meneng. Mbok Yem pancen wis lola. Bojo ora duwe, mati nalika jaman agresi. Anak uga durung sempat duwe. Siji-sijine keluargane ya mung ponakane iki. Jane wektu kuwi Mbok Yem isih enom. Isih akeh sing gelem saupama kepengin rabi maneh. Wong najan pembantu, rupane Mbok Yem ya rada melek, kok. Nanging Mbok Yem puguh ora gelem. Sebab dheweke wis janji prasetya karo bojone sing mati, ora niat omah-omah maneh ing sisa uripe. Ah, katresnan pancen endah sauger ora dikhianati, upama</p>	8/ 48	Ngraos dipuncidrani	<i>Pengalihan</i>	Dhahar pohong

	<p>Gino Girindu ora ngianati kasetiane, Lintang uga bakal tetep setya kapan wae, senajan upamane Gino ndhisiki murut ing kasidan jati. Dheweke lila urip ijen nganti selawas-lawase, merga nuhoni kasetyan mau. Nanging saiki critane wis seje. Wong lanang kang ditresnani, kang dipasrahi jiwa raga wis ngianati dheweke. Apa iya dheweke klakon tetep ngugemi kasetyan marang wong lanang sing kaya iku?</p> <p>“Mangga Den Lintang, pohongipun mumpung taksih anget.”</p> <p>Lintang nggragap krungu swarane Mbok Yem sing ngladekake pohong ana ngarepe.</p>				
19	<p>Sijah, ponakane Mbok Yem lagi asah-asah neng mburi nalika dheweke mlebu kolah. Sing diarani kolah iku mung dumadi saka jembangan gedhe. Separo saka awak jembangan dipendhem ing lemah. Dadi yen adus ya kudu karo ndhodhok. Sadurunge Lintang teka, aling-alinge kamar mandhi mung saka nam-naman pring kang tipis, kang senebut kepang. Nanging bareng Lintang teka, aling-aling kamar mandhi iku banjur dikongkong ngganti triplek. Luwih brukut. Mau-maiune Lintang rumangsa canggung adus ing papan kang setengahe rada ngeblak kaya iku. pikirane tansah ora jenak. Gek-gek mengko ana kang nginjen. Soale dheweke durung kulina ngadhepi kahanan kaya iki. Wiwit cilik kulina dimanja. Samubarang sarwa ana. Bareng manggon neng ndesa, dheweke kudu nylarasake karo kahanan. Nanging</p>	8/ 50	Ajrih	<i>Represi</i>	Ngulinakaken siram wonten kolah

	suwe-suwe rasane kok ya biyasa. Lintang wis ora rumangsa canggung maneh.				
20	<p>“Lha ning modhale priye? Dhuwitmu cukup?”</p> <p>“Ya iku sing rada dadi pikiran. Karepku mbiyen dakgarap mbaka sethithik, karo njajagi pasaran. Nanging bareng aku ketemu Pak Harjuna, iku lho priyayi sing duwe villa ngarep kuwi, dheweke eksportir. Khusus bidhang agrobisnis. Dheweke gelem kerja sama karo awake dhewe. Pikiranku kok dadi owah. Kita kudu ngolah kebun kuwi kanthi intensip. Emane kita kebentus ing nggon modhal, Bu. Dhuwitku ora cukup yen kanggo nangani pakaryan kanthi gedhen-gedhenan.”</p>	9/ 52-53	Bingung	<i>Represi</i>	Nahan pepenginanipun
21	<p>“Arep mbok jenengi sapa? Kowe wis nyiapke jeneng apa durung?” pitakone Bu Padma maneh.</p> <p>“Durung,” wangsulane Lintang lirik. Atine dumadakan wae krasa sedhih. Bubar sasi iki dheweke bakal nglairake jabang bayine tanpa ketunggon bojo. Tanpa ketunggon priya kang nitisake wiji ing wetenge.</p>	9/ 53-56	Sedhih		
22	<p>“Kepriye yen Mas Langit nganti mbocorake papan kita iki marang Mas Gino?”</p> <p>Wis, ta. Dakature mengko. Kowe ora perlu kuwatir.”</p>	9/ 55	Sumelang	<i>Represi</i>	Ngicalaken raos sumelangipun
23	Lintang lagi arep nglakokake jarane bali nalika dumadakan saka arah mburi keprungu swara tumapake jaran kang banter banget. Prok .... prok .... prok ..... saka swarane wae bisa dipesthekake, yen jaran kuwi mesthi gagah banget. Lintang banjur	12/ 76	Kaget	<i>Pengalihan</i>	Kesah nilar Sinung

	<p>noleh.</p> <p>Atine krasa nratap nalika mripate tabrakan karo wong sing nunggang jaran kuwi.</p> <p>“Lintang?!” pambengoke wong kang numpak jaran mau ora kalah kagete. Wong mau banjur nggeblas ninggalake papan kono. Jarane diplayokake banter banget. Nganti Lanang merem dhipet merga wedi.</p>				
24	<p>“Lho, iki tagihan marang supermarket “Sintal” kok nganti nunggak semene akehe ki priye?” pitakone Lintang marang Santi, karyawan sing ngurusi soal utang-piutang.</p> <p>“Anu, Bu. Piyambake semaya wulan ngajeng badhe dipunlunasi sedaya.”</p> <p>“Kowe kudu sing tegas, Santi. Pembukuanmu kudu tertib. Yen sasi ngarep dheweke nunggak maneh, kiriman sayur lan buah marang perusahaan kuwi becike distop wae. Kita rugi yen dicara kaya ngene. Kerja sama ya kerja sama. Nanging ya kudu ana timbale balike.” Lintang ngomel-ngomel. Akhir-akhir iki dheweke pancen malih nyinyir. Ora kaya dhek tas-tasan bukak usaha kae. Dheweke banjur mriksa buku liyane. Maune isih manthuk-manthuk seneng. Nanging bareng tekan lembar keri, weruh cathetan susu perahe sing produksine selot mrosot, ulate dadi peteng.</p>	14/ 90	Duka	<i>Proyeksi</i>	Nganggep Santi ingkang lepat
25	<p>“Tki geneya prodhuksine susu kok selot dina selot mrosot. Gene kowe kok ora gelem laporan?” pitakone Lintang karo nuding cathetan-cathetan setoran susu</p>	14/ 90	Duka	<i>Rasionalisasi</i>	Nampi andharan saking Cahyana

	<p>menyang KUD. Uga kang dikonsumsi kanggo karyawan, lan mesthi wae sing diombekake marang pedhet, kabeh dicathet kanthi tertib.</p> <p>“Anu, Bu. Kula badhe matur sajakipun Ibu sibuk terus. Lajeng mboten tamtu. Mrosotipun produksi susu menika, sebab kathah lembu ingkang dipunstop. Sampun wancinipun ....” Cahyana ora nerusake guneme. Dheweke mesem.</p> <p>“Wancinipun ngapa?” pangubere Lintang.</p> <p>“Bunting!”</p> <p>Lintang malih mesem. Ora sida nesu. Lan nganti awan dheweke nerusake anggane mriksa buku-buku. Sawise rampung banjur lunga.</p>				
26	<p>Lintang ora ngerti. Sapa wong kang ana samburine para utusan kang ngancam dheweke iku. yen wong mau jahat, kok ya bebudene apik. Sebab sawise ana kesepakatan mau, let seminggu dheweke wis nampa bayaran jreng. Lan Lintang isih diwenahi wektu telung sasi kanggo ngrampungake urusan karo para karyawane. Nanging yen wong mau apik, kok gelem ngrampas usahane? batine Lintang.</p> <p>“Ah. Mangka aku kena hukum karma. Sebab lemah iki mbiyene olehku tuku uga kanthi cara peksan,” parupuse Lintang pungkasane. Sebab dheweke emoh mumet – mumet mikiri soal iku maneh. Dheweke wis sadar sawise dituturi ibune werna – werna. Mula kabeh pacoban ya ditampa kanthi ikhlas. Urip iki wis ana kang ngatur. Manungsa mung kari nglakoni.</p>	15/ 93	Bingung	<i>Apatis</i>	Pasrah nampi pacoban

27	“Gendheng. Iki wis kliwat wates. Dudu pemerasan maneh, nanging perampasan. Mesthi ana pihak njero sing wis khianat. Ngerti yen aku mentas nampa dhuwit akeh, banjur kerja sama karo penjahat, ngrancang penculikan iku. gendheng!” Lintang mung ngomel-ngomel. Dheweke curiga karo karo pegawaine. Nanging ora ngerti sapa kang kudu dicurigai wong samono akehe. Dadine dheweke mung bisa ngomel-ngomel.	15/ 94	Cubriya	<i>Agresi</i>	Nggedumel piyambak
28	Dienteni, sedina .... rong dina .... nganti ganep seminggu, durung ana surat susulan saka para penculik mau. Lintang atine wis ora kepenak. Ing wektu kang seminggu iki awake susut akeh banget. Sebab saben-saben kelingan marang anake, dheweke ora kolu mangan, ora kolu ngombe. Anane mung nangis terus. Lintang lagi nyadhari, yen kabagyan kang dirasakake sasewene iki mung semu. Atine suwung-wung. Dheweke ngrasakake sepi kang banget ngrerujit ati. Urip tanpa katresnan, tanpa pangareparep, jebulane sepal an pait. Ah, Lanang .... Lanang. Ibu ora kabotan kelangan bandha iki kabeh, waton kowe bali, panguwuhe karo nangis keranta-ranta.	15/ 94	Sedhih	<i>Regresi</i>	Lintang nangis kangge ngetingalaken raosipun
29	Yen wis ngono iku, dheweke banjur kelingan marang bojone sing ditinggalake. Kelingan marang kelembutane, marang kekonyolane, pokoke dheweke mung kelingan marang bab-bab kang apik-apik thok. Atine sansaya kaya direrujit. Ah, upama isih ana Gino ing sisihe, dheweke bisa ngadhepi kahanan iki	15/ 95	Kemutan marang Gino	<i>Pengalihan</i>	Nampi surat saking simbok

	<p>bebarengan. Ora ming ijen kaya iki. Pening dheweke nggoleki Gino. Nglaporake bab nasipe anake. Nanging apa wong lanang kuwi percaya yen Lanang anake? Merga sasewene iki dheweke ora nate kandha. Nalika minggat mbiyen kae, dheweke ya ora sempat kandha yen wis mbobot. Oh ..... atine Lintang dadi angkles ora karu-karuan. Nanging dumadakan Simbok mlebu ngulungake surat.</p>				
30	<p>Dina H kang ditemtokake, yaiku dina ka sepuluh saka ilange Lanang, isih esuk Lintang wis budhal. Mung ijen. Polisi wis blokir papan lokasi kanthi sesidheman. Tet jam sepuluh, kanthi tatag Lintang mlebu pekarangan villa suwung ing pucuk gunung iku. lintang rada kurang percaya yen villa mau suwung. Sebab katone isih kopen. Kiwa tengen katon resik. Pokoke layak huni. Nanging tekan ngarep lawang dheweke arep notok kok gojag-gajeg. Kepriye yen penculik mengko mblenjani janji? Utawa para penculik ma uterus nyekel dheweke lan diperkosa, dheweke bisa apa? Sebab wong wadon kuwi. Sepira banggane bisa ngadhepi komplotan wengis kuwi. Nanging bareng kelingan, yen ana polisi kang memanut langkahe, Lintang dadi ayem. Dheweke ngucapke panuwun marang wong kang nglaporake marang polisi iku. upama ora, ah .... Lintang ora bisa mbayangake. Diakoni, dheweke kesusu grusa-grusu tanpa petung. Terlalu percaya marang penjahat, durung karuan yen atine ora malih sawise nampa</p>	15/ 96	Ajrih	<i>Represi</i>	Nahan raos ajrihipun

	dhuwit tebusan.				
31	Kanthi tangan gemeter Lintang nothok lawang villa mau. Ameh tengara ngenani tekane.	15/ 96	Ajrih		
32	Lintang nyurung lawang mau. Dheweke jumangka mlebu. Nanging lagi oleh pirang pecak ngono, jangkahe kandheg. Dheweke njenger. Swasana ruwang villa ora kaya dibayangke. Peteng lan singup. Nanging malah kosok baline. Padhang lan resik.	15/ 96	Kaget	<i>Represi</i>	Ngicalaken raos kagetipun
33	Lintang nyawang wong kuru nyekingkring neng ngarepe kuwi. Atine dadi sumedhot. Dheweke ora tahan. Mula wong lanang kuwi ditubruk wani.	15/ 98	Sumedhot	<i>Regresi</i>	Lintang nubruk Gino